

Societat Andorrana de Ciències

ANDORRA I ELS SEUS CIUTADANS

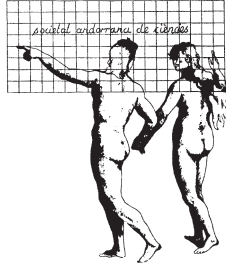
23a DIADA ANDORRANA
XLI UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU
21 d'agost del 2010
Prada de Conflent

Institut d'Estudis Catalans

Govern d'Andorra

Societat Andorrana de Ciències

ANDORRA I ELS SEUS CIUDADANS

23a DIADA ANDORRANA
XLII UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU
21 d'agost del 2010
Prada de Conflent

Diada patrocinada per

Govern d'Andorra

© Dels seus autors els textos, fotografies i imatges
© Societat Andorrana de Ciències i Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició
Primera edició, juliol de 2012

Amb l'ajut de:
Ministeri de Cultura
Institut d'Estudis Catalans, Secció de Filosofia i Ciències Socials

Realització gràfica: ARA Disseny® (ADMEG)
Maquetació: Pilar Monge i Gómez

Impressió: Gràfiques A4
ISBN (SAC): 978-99920-61-13-8
ISBN (IEC): 978-84-9965-131-6
Dipòsit legal: AND.329-2012

Sumari

Salutació del president de l'equip rector de la XLII UCE , per Jordi Sales i Coderch	5
Presentació , per Èric Jover i Comas, vicerector per les relacions de l'UCE amb Andorra	7
Ponències	
Les bases de la ciutadania	
Teresa Cobo i Torres, llicenciada en psicologia i orientadora de batxillerat al col·legi Sant Ermengol	9
L'Observatori social: dades de l'evolució dels ciutadans d'Andorra	
Joan R. Micó i Ibàñez, sociòleg i director del Centre de Recerca Sociològica, de l'Institut d'Estudis Andorrans (CRES) i Natàlia Casals, investigadora del CRES	13
Aprendre a conviure. La ciutadania a l'escola	
Maria Josep Pascual i Sabaté, llicenciada en psicologia i orientadora de secundària al col·legi Sant Ermengol	23
Les demandes d'ampliació dels drets de la població resident a Andorra s'han de circumscriure a un debat sobre la diversificació de la nostra economia	
Cerni Escalé i Cabré, llicenciat en ciències polítiques i de l'administració i estudiant de màster en polítiques públiques (Columbia University, Nova York)	29
Valors humans plenament ciutadans	
Rosa Duró i Solanelles, diplomada en treball social i en drets humans, econòmics, socials i culturals	33
Paradoxes de l'acció col·lectiva a Andorra	
Albert Gomà i Sala, políticòleg i sociòleg	37
El paper de la premsa gratuïta en la configuració de l'opinió dels ciutadans d'Andorra	
Marc Segalés i Dalmau, periodista i director del diari gratuït <i>Bondia</i>	41
L'exercici de la ciutadania: dret, deure, responsabilitat...?	
Antònia Escoda i Alegret, infermera i presidenta del partit Verds d'Andorra	45
Ideologia i ciutadania	
Josep Anton Rosell i Pujol, periodista i director general d'El Periòdic d'Andorra	49
Els comuns, l'administració més propera al ciutadà	
Maite Cano i Franco, consellera menor i consellera delegada de Cultura i Turisme del comú d'Andorra la Vella	55
Consideracions de la institució del Raonador del Ciutadà "Andorra i els seus ciutadans"	
Pere Canturri i Montanya, historiador i raonador del ciutadà	59
Creure en el nostre país és creure en la nostra gent	
Joan Gabriel i Estany, conseller general, president del grup parlamentari de Coalició Reformista (CR), exsindic general del Consell General d'Andorra	65
Populus Unita Fortior, una experiència d'activisme ciutadà	
Noemí Rodríguez i Martínez, periodista	71
El territori a vista de ciutadans	
Elisenda Vives i Balmaña, doctora en història i directora d'Assumptes administratius i relacions parlamentàries del Consell General	75
Es pot parlar encara de ciutadania al segle XXI?	
Ferran Goya i Rodríguez de Castro, enginyer i primer secretari del Partit Socialdemòcrata (PS)	83
Exercir el poder ciutadà	
Àngels Codina i Farràs, metgessa generalista i investigadora clínica	89
Immigració i ciutadania	
Joan Carles Rodríguez i Miñana, notari	93

Ciutadania mundial	
Sílvia Puente i Rodríguez, llicenciada en pedagogia i màster en polítiques públiques i socials, cap de l'Observatori UnescoCat	99
La integració emparada per les arrels	
Josep Lluís Gonçalves Carvalho, executiu comercial d'assegurances	105
Sostenibilitat socia. Pal de paller de la societat andorrana	
Cristina Pérez i Vázquez, diplomada en turisme i màster de sostenibilitat, especialitat en avaluació i polítiques de sostenibilitat	109
Els mitjans de comunicació en la construcció de la ciutadania	
Xavier Mújal i Closa, periodista i locutor radiofònic a ADRàdio	113
La participació jove com a promotora de la ciutadania	
Thais Zapata i Montava, diplomada en treball social i presidenta del Fòrum Nacional de la Joventut d'Andorra (FNJA)	117
La percepció dels processos econòmics per part dels ciutadans	
Francesc Bonet i Casas, advocat i economista	121
Frontersers de l'Alt Urgell, ni d'Andorra ni d'Espanya	
Rosa Badalamenti i González, cap de compres de Roca i Ribes i presidenta de l'Associació de Treballadors Fronterers d'Andorra (ATFA)	125
Informació i formació dels ciutadans	
Albert Roig i Loscertales, director de l'Agència de Notícies Andorrana	129
La protecció civil i el ciutadà	
Francesc Areny i Caselles, director de Protecció Civil i Gestió d'Emergències del ministeri d'Interior	133
Ciutadania i ciutadans	
Francesc Rodríguez i Rossa, historiador, conseller general i president del grup parlamentari del Partit Socialdemòcrata (PS)	137
La ciutadania: reflexions des de la psicologia clínica	
Montserrat E. Gil i López, psicòloga especialista en psicologia clínica i presidenta del Col·legi de Psicòlegs d'Andorra	141
Ciutadania i drets humans	
Joan Miquel Rascagneres i Llagostera, advocat i president del Col·legi d'Advocats d'Andorra	147
Projectes de la Comissió Nacional per a la Igualtat	
Magda Mata i Font, psicòloga i màster en intervenció social i benestar, secretària d'Estat d'Igualtat i Benestar del ministeri de Salut, Benestar i Treball	151
Cloenda , per Àngels Mach i Buch, presidenta de la SAC	155
Conclusions	157
Annex	
Lista de participants a la 23a Diada andorrana a l'UCE	158
Programa	159
Recull fotogràfic	160

Salutació

Jordi Sales i Coderch

Bon dia a tothom, benvinguts a casa vostra i, primer, el que he de fer és felicitar-vos. Felicitar-vos per la jornada que feu aquest any i pel fet que ja sou a la 23a. A la 23a, ja comença a ser la majoria d'edat del Codi Català antic, que era als 23 anys. En tots els casos, ja sou majors d'edat i això és una bona cosa.

El lema de la universitat d'aquest any és *Tenacitat, història i poesia*. La tenacitat de les jornades andorranes ja està certificada i ara fem un acte de certificació.

És d'agrar-vos l'estudi de conjunt, dels problemes amb la comunicació. Per mi, la Universitat Catalana d'Estiu és el lloc idoni per debatre la solució de les coses que preocupen els ciutadans, amb intensitat, amb rigor i amb el mètode apropiat. Però la vida universitària seria incompleta si no hi hagués moments en què el treball universitari d'estudi revertís directament en les ciutadanes i els ciutadans i aquests ho fessin servir per al més important que es pot fer servir el saber: per orientar-se.

El moment racional de les nostres vides és aquell moment en què fem servir els coneixements per orientar-nos en l'acció. Si tinguéssim uns coneixements, però aquests no arribessin a orientar conductes racionals, no ens en serviren de res.

L'esperit de Prada, que ja té 42 edicions, és un esperit que ha sabut ajuntar quatre coses: la memòria dels nostres personatges i dels nostres fets, la memòria de la vida de les generacions anteriors que ens han possibilitat els coneixements, la festa i la gosadia.

Des de tots els plantejaments possibles, Prada és un lloc de llibertat. Tots els plantejaments que s'hi mouen tenen la gosadia d'avançar-nos en la plenitud dels nostres territoris, com les jornades andorranes: un any s'hi parla de l'andorranitat, un altre de la ciutadania andorrana... És en aquest moment que jo crec que l'esperit de Prada ha d'anar penetrant en la vida dels nostres territoris i tractar els ciutadans com a persones madures.

Necessitem un hàbit i fer una pressió sobre el que s'anomena, en mala hora, *classe política*. De polítics, en som tots com a ciutadans lliures. Ara venia de la inauguració del curs de dret, de dret civil. En aquests moments hi ha una taula rodona en què es parla de l'aportació del dret

civil català a Andorra, el dret civil valencià i les diverses qüestions que això comporta. Aquesta és una novetat del programa d'enguany, perquè –per aquelles coses que passen a vegades en la vida de les institucions– el dret era com absent dels programes. Vam fer algunes classes els anys 1980, però ben poca cosa. I ara s'ha restituït en tota la seva plenitud. Jo veig el curs com un volum més de la nostra col·lecció editorial, i un altre any, potser el vinent, un acte de les dotze parlarà de la tradició jurídica en els nostres territoris.

Aquest diàleg d'enriquiments amb què hem anat progressant han fet de Prada el que és i com ens agrada.

Sé que tots els participants d'aquestes jornades estan ben representats per la gent que és a l'equip rector. Com a president de l'equip rector m'agrada, –no en presumeixo–, m'agrada comparar-m'hi no gens menys que amb el Guardiola.

I, és clar, el Guardiola és el Guardiola, perquè té el Piqué, el Puyol i un munt de gent. Jo a l'equip rector tinc gent estupenda, i un dia que els ho vaig dir, els caps d'àrea em van preguntar: "I qui és el Txigrinski?" Jo els vaig contestar que no teníem pas el Txigrinski, sinó que tenim piqués, tenim puyols, tenim de tot, i tots plegats amb bon humor el que fem és guanyar la lliga. Avui comença la segona volta, perquè som a la meitat de l'edició, i jo sé que entre tots guanyarem la lliga i que pensarem en l'edició següent.

Això és el que us volia dir en confiança i animar-vos que produïu aquesta reflexió que, com a professor de filosofia que sóc, estic segur que, ajustant bé els conceptes, és una cosa que acabarà de fer més felices les andorranes i els andorrans en el termini de temps que sigui.

És a dir, que treballar, atansar, saber, usar la filosofia en la seva orientació, la història, el dret, totes aquestes coses que serveixen perquè alguns tinguem un paper que diu que, per exemple, el meu pare era professor de matemàtiques (ell deia que era savi perquè tenia un paper que així ho deia). És clar, d'aquest tipus de coses la gent ara se'n riu, però l'Estat és el que és i el necessitem perquè nosaltres som el que som perquè hi ha un paper que ho diu. A classe explico que jo, a la gent intocable, encara que sigui racional, existencial i no sé quantes coses més, els dic: "Vostè a casa seva té una escriptura." Fa molts anys que sóc professor i he tingut molts alumnes anarquistes, però cap que al final de curs em digués que no ho necessitava perquè no creia en l'Estat. Venien tots a demanar el certificat d'estudis.

Doncs, hem de construir un Estat al servei dels ciutadans –crec que Prada ja és una eina per fer-ho–, hem d'usar la notificació, els estudis universitaris, els estudis científics... Repasseu totes les àrees de la Universitat Catalana d'Estiu i hi trobareu el lloc que pot fer més feliços els nostres conciutadans. I si hi trobeu alguna cosa a faltar ens ho dieu.

Entre les coses que ens falten, n'hi ha una que està poc representada: el teatre. Si l'any vinent teniu possibilitats, espero que des d'Andorra feu aportacions o propostes. De cinema, en fem cada dia, però ens falta teatre. Això és el que us volia dir en un moment de confiança, i que, sobretot, jo espero molt de vosaltres per guanyar tantes lligues com el Guardiola.

Jordi Sales i Coderch,
president de l'equip rector de la XLII UCE

Presentació

Èric Jover i Comas

Vull donar-vos la benvinguda a la 23a Diada d'Andorra, que s'organitza aquest any en la XLII edició de la Universitat Catalana d'Estiu. La temàtica d'enguany és *Andorra i els seus ciutadans*. De fet, com ja sabeu, anem alternant temàtiques tècniques amb temàtiques més humanistes. Enguany la temàtica hi escau especialment perquè no sé si us heu fixat en el cartell de l'UCE, que és de l'artista Manuel Viusà, que era un exiliat català que va passar anys de la seva vida a Andorra. No sé si l'hauríem de considerar un ciutadà nostre, un conciutadà, i amb aquesta figura entranyable podríem també reflexionar sobre quina va ser la seva relació amb Andorra i com ens va influenciar.

Com de costum, hem intentat sumar molta gent d'àmbits diversos perquè pugueu fer les vostres aportacions i que no es quedi realment cap banda d'aquest polifacètic tema sense tractar. Us vull donar les gràcies a tots els que heu acceptat fer ponència perquè ens enriqueix i feu que la jornada sigui completa i al més atractiva possible.

També vull agrair el patrocini del ministeri de Cultura, que fa que aquest acte sigui possible.

I com de costum, la nostra voluntat és publicar aquestes ponències perquè després hi hagi un monogràfic sobre aquesta temàtica, que sigui una obra de referència.

El que pretenem és que les vostres reflexions no tan sols serveixin avui als assistents sinó que vagin també més enllà.

Èric Jover i Comas,
vicerector per les relacions de l'UCE amb Andorra

Les bases de la ciutadania

Teresa Cobo i Torres

No es pot parlar de la ciutadania i dels seus orígens sense fer una reflexió sobre l'evolució de la conducta humana des dels inicis del procés d'hominització.

Si ens endinsem en el passat de la nostra espècie ens adonarem ràpidament que no èrem, i no som, un organisme caracteritzat per unes qualitats físiques que ens fessin poderosos en el medi ambient on vivíem. És per això que la nostra espècie troba una solució que és comuna a d'altres espècies animals fràgils: **ser gregaris**. És a dir, viure en grup, en societat.

L'individu, així doncs, se sosté en la força del grup per sobreviure, obtenir aliment, defensar-se dels predadors... Aquest comportament gregari va interrelacionar-se amb el nostre important desenvolupament cerebral i va ajudar a l'aparició de la intel·ligència i del llenguatge.

La intel·ligència era important per al desenvolupament de la tecnologia i el llenguatge, per a la cooperació mútua, a més de complir altres funcions també essencials.

Així doncs, viure en grup esdevé una necessitat de l'espècie, però per viure en grup de forma harmònica cal que la convivència estigui regida per tot un seguit de normes i regles que faran que la vida del grup es desenvolupi –podríem anomenar-ho– eficaçment.

L'ésser humà també es caracteritza perquè les seves cries neixen molt immadures i per tant necessiten protecció i entrenament per part dels adults durant molt temps, ja que perquè arribin a ser autònoms hem d'invertir en la cria diversos anys. En el procés d'aprenentatge, les nostres cries també hi aporten el seu granet de sorra: neixen amb una tendència innata cap a la imitació de comportaments.

És en aquest context de procés temporal i amb l'ajut de la capacitat d'aprendre en què es desenvolupa la socialització, el procés de convertir-se en persona i de convertir-se en ciutadà.

En el procés de socialització els humans aprenen regles, normes, costums i valors del grup al qual pertanyen, amb l'objectiu d'integrar-s'hi i d'adaptar-s'hi de forma eficaç. Especialment importants són els costums i els valors del grup de referència, ja que ens asseguren el sentit de pertànyer al grup i gaudir de la seva protecció, acceptació i ajut.

La família, de forma determinant, aporta la primera socialització, que es desenvolupa en els primers anys de vida. Posteriorment el grup social és el que va perfilant allò que esdevindrem.

En aquest procés l'escola participa de forma molt important, ja que col·labora durant anys en el procés de socialització. No cal dir que és vital que hi hagi una coherència entre allò que s'aprèn a l'escola i el model de ciutadà que ensenyen els pares i la família extensa de l'individu.

Per arribar a ser un bon ciutadà cal que els costums i els valors estiguin ben assentats, ja que si no és així, l'individu pot presentar comportaments perjudicials per a ell i per al propi grup.

Els costums i els valors adquirits s'integren de tal manera en el desenvolupament de l'individu que queden interrelacionats a allò que l'herència dels pares aporta, i és molt difícil en ocasions distingir què explica el comportament del subjecte, els factors lligats a l'aprenentatge o els factors hereditaris.

D'entre els comportaments socials apreciats pel grup podem trobar: la cooperació amb el grup, l'altruisme i la participació entre d'altres. L'altruisme probablement va ser un comportament que es va seleccionar d'entre el repertori de conductes de l'espècie. Aquest comportament va tenir una importància fonamental, ja que l'ajut desinteressat entre els membres d'una comunitat ens assegurava rebre aquest ajut en un moment de necessitat.

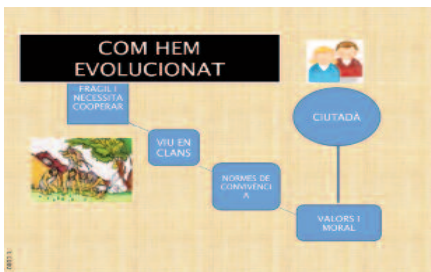
En una espècie com la nostra, l'evolució de la intel·ligència i del llenguatge ha anat aportant complexitat al procés de convertir-se en bon ciutadà i aquest procés s'ha anat allargant en el temps, ja que les nostres societats actuals estan formades per grups molt nombrosos, en els quals es fa complexa la convivència.

Finalment cal assenyalar que ja que tots els membres del grup social suposen un possible agent de socialització no hem d'oblidar la responsabilitat que això implica per a l'adequada integració de les futures generacions d'humans.

CIUTADANIA

- Avui el terme ciutadania torna a tenir una gran actualitat perquè les societats postindustrials tenen necessitat de generar **identitat entre els membres** de manera que es reconeguin en una societat, que sentin que pertanyen a un grup, estat o pàtria. És a dir, tenen necessitat de **cohesió social**, d'una cohesió que es vol aconseguir no només per la via legislativa, sinó per una adhesió lliure dels ciutadans, per un **verader interès de les persones en les coses públiques**.

** Ciutadà, en alguns casos, vol dir, el far de valors de sentit de ciutadà d'una comunitat, és a dir, de un grup que sap bé a què treballa i treballa.*

CONVERTIR-SE EN PERSONA - CIUTADÀ

SOCIALIZACIÓ

- Procés mitjançant el qual els individus adults d'una comunitat ensenyen als més joves el conjunt de normes, costums, valors, etc., propis de la seva comunitat-societat per poder conviure harmònicament.

AGENTS DE SOCIALIZACIÓ

COM ENS SOCIALIZEM ?

• APRENENTATGE PER MODELAT:

- Estem programats genèticament com espècie per imitar comportaments.
- En la infància aprenem comportaments per imitació de models.
- Els models són la família, els amics, la societat, els mitjans de comunicació...
- La transmissió del model pot ser verbal o per observació i pràctica dels comportaments.

COM ADQUIRIM ELS COMPORTAMENTS SOCIALS

És un APRENENTATGE VIVENCIAL

- **OBSERVEN EL QUE FEM.**
- **ESCOLTEN EL QUE DIEM.**
- **ELS FEM PRATICAR UN COMPORTAMENT.**

L'IDEAL ÉS...

Coherència mínima entre models

- Els models varien en la capacitat d'influenciar segons les etapes de la vida:
 - Pares i família
 - Mestres
 - Amics
 - Societat...

EL PAPER DE LA FAMÍLIA, L'ESCOLA I LA SOCIETAT EN L'ADOLESCÈNCIA

Segons els nostres adolescents, els agents que més influeixen en la formació dels comportaments són:

LA FAMÍLIA ENSENYA A ...

- És l'agent principal en l'aprenentatge de ser ciutadà.

• Aprenem a:

• **Identificar i fer nostre qualsevol problema.**
• **Operativitzar els coneixements.**
• **Utilitzar la comunicació.**
• **Definir i respectar normes.**
• **Definir i respectar les normes socials.**
• **Actuar.**

• Marca uns límits.

DISCIPLINA

L'ESCOLA ENSENYA A ...

- Completa l'acció educativa de la família.
- Reforça els hàbits culturals, l'autodisciplina i els valors que ajuden a ser un bon ciutadà.

L'adquisició d'habilitats, coneixements i competències a l'aprenentatge dels valors per tal de poder incorporar a la societat com a persones madures, sensibles, actives i ciutadans responsables.

Teresa Cobo i Torres,
llicenciada en psicologia i orientadora de batxillerat
al col·legi Sant Ermengol

L'Observatori social d'Andorra: dades de l'evolució dels ciutadans d'Andorra

Natàlia Casals i Solé / Joan R. Micó i Ibàñez

Les societats actuals són cada cop més complexes, experimentem canvis a gran velocitat que afecten les estructures socials, econòmiques, culturals... fins i tot la vida quotidiana de les persones. Aquesta complexitat és un repte per als països i els seus governs, en la mesura en què han de vetllar pel creixement sostingut de l'economia, atendre les demandes dels ciutadans en matèria d'accés a drets econòmics i socials, i respectar els drets de les persones.

Les administracions o els diferents agents socials necessiten, per poder dur a terme les seves intervencions en la societat, dades, estudis, indicadors que puguin mesurar de manera fiable els diferents fenòmens socials. Com més s'apropin les anàlisis a la realitat, més possibilitats tindran de fer rendibles els seus recursos i poder transformar la realitat d'acord amb les seves prioritats (que marca la seva ideologia).

Des de ja fa ja uns anys, els observatoris sorgeixen com a instruments que neixen com a suport a la presa de decisions de polítiques públiques en diversos camps econòmics i socials. Gran part d'experiències s'han presentat en el camp social, on s'ha cercat realitzar un seguiment periòdic del comportament de les dinàmiques socials per a la recomanació i disseny de respostes adequades als canvis de l'entorn.

S'ha de tenir en compte que per entendre la complexitat de la realitat s'han d'utilitzar totes les eines metodològiques disponibles, i això representa que, a part dels indicadors quantitius i de l'anàlisi de la seva evolució, és molt valuosa la informació qualitativa sobre els temes tractats.

Andorra no s'escapa de les mateixes dinàmiques que la resta de països: la societat és cada cop més complexa, la presa de decisions ha de tenir en compte cada cop més factors, la societat evoluciona molt de pressa i és necessari detectar de manera ràpida les seves tendències.

De fet, l'any 2006, per iniciativa de l'anterior ministeri de Salut, Benestar Social i Família es va fer un procés participatiu per actualitzar el Pla nacional d'atenció social. Una de les propostes aprovades pels representants de la societat civil andorrana va ser la necessitat d'obtenir més dades, més estudis i/o la possibilitat de crear observatoris sobre diferents aspectes socials, infància, gent gran, família, discapacitats...

L'any 2007, el ministeri de Salut, Benestar Social i Família va encarregar al CRES la creació de l'Observatori Social (www.observatorisocial.ad). Per les dimensions del país i per optimitzar

recursos, es va dividir en diferents apartats per encabir-hi la major part de les problemàtiques socials. Com a resultat, l'Observatori Social està compost de les següents branques:

- Observatori de gènere
- Observatori de gent gran
- Observatori de la infància i família
- Observatori de la immigració
- Observatori de gent discapacitada
- Observatori de pobresa

1. Objectius de l'Observatori Social andorrà

Els avantatges dels observatoris socials són moltes, en permetre donar una visió de conjunt de les problemàtiques que ha de tractar.

Els objectius principals de l'Observatori Social andorrà són informar i documentar, donar publicitat i avaluar els aspectes relacionats amb la situació social andorrana.

De manera més extensa, entre les tasques de l'Observatori Social, podem comentar:

-Recull, validació (i creació) si s'escau d'indicadors per mesurar i analitzar l'evolució dels diferents fenòmens socials. Els indicadors han de ser comparables en el temps i, en la mesura del possible, amb la resta de països.

-Arribar a acords amb les diferents institucions andorranes generadores de dades socials per crear un sistema de transvasament de dades fluid (fàcil per a les institucions). Des de l'Observatori Social es farà una tasca d'assessorament per a una gestió òptima de les dades, i estarà a disposició per a qualsevol feina de tractament de dades que no puguin assumir les institucions.

-Conformar sistemes integrats d'informació.

-A partir de les anàlisis, assenyalar els temes emergents, els canvis de tendència.

-Promoure estudis sobre els temes, en funció dels canvis detectats, o de les mancances d'informació. Promoure, a més, estudis qualitius que permetin analitzar amb més complexitat les problemàtiques socials.

-Difusió i presentació pública dels resultats de les anàlisis de l'Observatori Social de manera periòdica (segurament dos cops l'any).

-L'Observatori Social ha de col·laborar amb els observatoris socials del nostre entorn: els indicadors s'han de poder comparar la detecció de noves tendències en països de l'entorn per alertar de possibles canvis al nostre país.

-Centralitzar informació, bibliografia, estudis realitzats..., tota la informació possible sobre l'evolució social del país.

Després de tres anys de funcionament, l'Observatori Social té més de 500 indicadors sobre la realitat social del país (recollits de la major part de les institucions andorranes i molts comparables amb els indicadors dels països del nostre voltant). Tot i que aquests indicadors s'estan actualitzant a mesura que hi ha noves dades, la major part dels esforços es destinen en l'actualitat a fer informes en què es puguin relacionar els indicadors entre ells i assenyalar els aspectes més destacables de la nostra realitat. A partir d'aquests informes i valorant les possibles mancances d'informació, l'Observatori Social recomanarà la realització d'estudis més específics.

A continuació, i com a exemple, es presenta un resum de l'informe sobre la fecunditat.

La fecunditat a Andorra, un tema per debatre

Introducció

Els darrers vint-i-cinc anys, la població andorrana gairebé s'ha doblat i aquest creixement, que ha estat molt important, s'ha fonamentat bàsicament en l'arribada de mà d'obra estrangera més que en el creixement natural de la població, és a dir, en la diferència entre naixements i defuncions.

La fecunditat és un tema complex, estretament relacionat amb d'altres, com el de la immigració, el de la conciliació entre la vida laboral i familiar, el sistema de valors de la població i els recursos i serveis que el país ofereix als seus habitants. Avui, segons el nostre parer, l'augment de la natalitat és un dels reptes importants de la societat andorrana.

Evolució de la fecunditat a Andorra i comparació amb països europeus

Diferents indicadors mesuren la fecunditat, i ens basarem en dos per avaluar-ne l'evolució: la taxa global de fecunditat i l'índex sintètic.

Els darrers vint anys la població d'Andorra ha augmentat, però la fecunditat ha anat disminuint de manera progressiva. Un dels indicadors que recull aquesta tendència és la taxa global de fecunditat, que estableix una relació entre el nombre de nascuts vius per cada 1.000 dones en edat fèrtil (entre 15 i 49 anys).

Taxa global fecunditat

1985	46,4
1986	42,85
1987	40,12
1988	41,41
1989	45,29
1990	42,14
1991	41,12
1992	42,07
1993	39,6
1994	39,01
1995	39,15
1996	38,67
1997	39,97
1998	42,71
1999	46,13
2000	39,2
2001	41,2
2002	41,94
2003	36,87
2004	38,8
2005	38,71
2006	38,25
2007	36,77
2008	38,66
2009	37,76

Font: Institut d'Estadística d'Andorra. Govern d'Andorra, 2010. Centre de Recerca i Estudis Sociològics d'Andorra.

El segon indicador que hem considerat significatiu per aproximar-nos a la fecunditat és l'índex sintètic, que calcula el nombre mitjà de fills per dona i mesura el nivell de recanvi generacional. Als països més desenvolupats es considera que el nivell de reemplaçament és de 2,1 fills per dona i al 2009 a Andorra és de 1,23.

Si comparem aquestes dades amb França i Espanya, ens adonem que el nombre mitjà de fills és inferior al dels països veïns. França adopta mesures que donen suport a la dona com a treballadora i mare. En canvi a Espanya, com a d'altres països del sud d'Europa, el govern intervé molt poc en la conciliació de la vida personal i laboral i per aquest motiu les famílies han de recórrer a la solidaritat familiar i serveis privats per poder suplir les mancances.

Taula índex sintètic

	Índex sintètic
2003	1,18
2004	1,21
2005	1,23
2006	1,23
2007	1,16
2008	1,26
2009	1,23

Font: Institut d'Estadística d'Andorra. Centre de Recerca i Estudis Sociològics d'Andorra.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Andorra	1,18	1,21	1,23	1,22	1,16	1,26
França	1,89	1,92	1,94	2	1,98	2
Espanya	1,31	1,33	1,35	1,38	1,4	1,46

Font: Institut d'Estadística d'Andorra. Centre de Recerca i Estudis Sociològics d'Andorra. Eurostat.

A la resta d'Europa, com podem veure en la taula següent, l'índex sintètic oscil·la d'uns països a uns altres, tot i que el de Suècia, Finlàndia, els Països Baixos i França és superior a la resta. Aquest fet es pot atribuir a les polítiques de conciliació de la vida laboral i familiar, que fomenten la integració d'aquestes dues esferes, ja que es consideren complementàries en la vida de les persones.

A Finlàndia i a Suècia es donen permisos parentals generosos i hi ha importants mesures per a l'atenció dels infants i per a l'igualtat d'homes i dones.¹ A França i Bèlgica també s'adopten mesures importants, adreçades bàsicament a les dones perquè puguin compaginar el treball amb la família. En canvi, l'índex d'Andorra és dels més baixos de la Unió Europea i està molt a prop de països de l'Est, com Eslovàquia (1,32) i Hongria (1,35).

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Alemanya	1,37	1,36	1,36	1,38	1,35	1,34	1,34	1,36	1,34	1,32	1,37	1,38
Àustria	1,39	1,37	1,34	1,36	1,33	1,39	1,38	1,42	1,41	1,4	1,38	1,41
Bulgària	1,09	1,11	1,23	1,26	1,2	1,21	1,23	1,29	1,31	1,37	1,42	1,48
Dinamarca	1,76	1,73	1,75	1,78	1,76	1,72	1,76	1,78	1,8	1,83	1,84	1,89
Eslovàquia	1,43	1,37	1,33	1,29	1,2	1,18	1,2	1,24	1,25	1,24	1,25	1,32
Eslovènia	1,25	1,23	1,21	1,26	1,21	1,21	1,2	1,25	1,26	1,31	1,38	1,53
Espanya	1,17	1,16	1,19	1,23	1,24	1,26	1,31	1,33	1,35	1,38	1,4	1,46
Estònia	1,32	1,28	1,32	1,39	1,34	1,37	1,37	1,47	1,5	1,55	1,63	1,65
Finlàndia	1,75	1,7	1,74	1,73	1,73	1,72	1,77	1,8	1,8	1,84	1,83	1,85
França	--	1,78	1,81	1,89	1,9	1,88	1,89	1,92	1,94	2	1,98	2
Grècia	1,28	1,26	1,24	1,26	1,25	1,27	1,28	1,3	1,33	1,39	--	1,51
Hongria	1,37	1,32	1,28	1,32	1,31	1,3	1,27	1,28	1,31	1,34	1,32	1,35
Irlanda	1,93	1,94	1,9	1,89	1,94	1,97	1,97	1,94	1,86	1,93	2,01	2,1
Itàlia	1,21	--	1,23	1,26	1,25	1,27	1,29	--	1,32	--	--	--
Letònia	1,14	1,12	1,19	1,24	1,21	1,23	1,29	1,24	1,31	1,35	1,41	1,44
Lituània	1,47	1,46	1,46	1,39	0,97	1,24	1,26	1,26	1,27	1,31	1,35	1,47
Luxemburg	1,72	1,68	1,74	1,76	1,66	1,63	1,63	1,25	1,66	1,65	1,61	1,61
Malta	--	--	--	--	--	--	--	--	1,38	1,41	1,37	1,44
Països Baixos	1,56	1,63	1,65	1,72	1,71	1,73	1,75	1,73	1,71	1,7	1,72	1,77
Polònia	1,52	1,44	1,37	1,35	1,32	1,25	1,22	1,23	1,24	1,27	1,31	1,39
Portugal	1,47	1,47	1,5	1,55	1,45	1,47	1,44	1,4	1,4	1,35	1,33	1,37
Regne Unit	1,72	1,71	1,68	1,64	1,63	1,64	1,71	1,77	1,78	1,84	--	--
Romania	1,4	1,4	1,39	1,39	1,31	1,26	1,27	1,29	1,32	1,31	1,3	--
República Txeca	1,17	1,16	1,13	1,14	1,14	1,17	1,18	1,22	1,28	1,33	1,44	1,5
Suècia	1,52	1,5	1,5	1,54	1,57	1,65	1,71	1,75	1,77	1,85	1,88	1,91

Font: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>.

A més de la baixa fecunditat, s'està endarrerint l'edat de tenir fills i, tot que es concentra entre els 30 i 34 anys, augmenta el nombre de dones que els tenen a partir dels 35 en detriment de les compreses entre els 25 i 29 anys. Referent a aquest punt cal afegir que l'edat de la mare està relacionada amb la fertilitat i el nombre de fills que finalment tindrà.

Taxa específica de fecunditat							
Edat de la mare	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
15-19 anys	8,24	5,36	9,24	10,57	5,8	8,43	4,91
20-24 anys	43,39	33,26	41,48	38,29	31,16	41,52	34,69
25-29 anys	67,04	64,75	61,24	64,05	59,88	63,10	66,22
30-34 anys	76,36	82,16	86,78	81,27	78,52	81,73	78,15
35-39 anys	36,25	45,59	40,15	37,56	47,97	45,66	52,07
40-44 anys	5,99	10,65	6,66	12,76	9,75	11,59	9,47
45-49 anys	0,37	1,05	0,69	0,66	0,31	0,59	0,86

Font: Institut d'Estadística d'Andorra. Govern d'Andorra, 2010. Centre de recerca i estudis sociològics d'Andorra.

Per concloure aquest apartat direm que Andorra, com a país europeu, no és aliena a les transformacions que succeeixen a la resta de països, però presenta unes especificitats que converteixen la seva fecunditat en una de les més baixes d'Europa, per sota de França i Espanya. Tot seguit, intentarem explicar-ne les causes.

Factors explicatius de la baixa fecunditat a Andorra

Taxa ocupació andorrana. Comparació amb la de la Unió Europea

La incorporació de la dona al treball remunerat és un dels fenòmens que més ha condicionat la dinàmica de les nostres societats els darrers quaranta anys. Les dones han passat de tenir una presència minoritària o limitada a certes edats a estar àmpliament representades dins del mercat laboral. El 2008 la taxa d'ocupació masculina i femenina del Principat és la mateixa, com podem observar en la taula següent:

En observar l'evolució cal tenir en compte la taxa d'ocupació entre els anys 1998 i 2003, que

	Homes	Dones	Total
1999	71,4	64,4	68,1
2000	76,2	68,6	72,6
2001	79,5	72,1	76,0
2002	81,4	74,4	78,0
2003	78,0	71,9	75,1
2004	75,3	70,4	73,0
2005	76,1	71,3	73,8
2006	74,4	71,0	72,8

Font: Institut d'Estadística d'Andorra. Centre de Recerca i Estudis Sociològics d'Andorra.

apareix superior a la real, com a conseqüència del nombre important de persones que vivien a Andorra de forma estable i no estaven registrades en el cens (disposaven del paper rosa, un

document provisional en espera a l'aprovació de la Llei d'immigració), tot i que els assalariats sí que figuraven en les dades de la CASS. Per això l'any 2002 s'assoleix la taxa d'ocupació més elevada (81,4% homes i 74,4% dones), i a partir de l'any següent disminueix de forma important a causa de la regularització d'aquestes persones.

La taxa d'ocupació femenina d'Andorra és de les més altes d'Europa i segons les dades de l'Eurostat, *EU Labour Force Survey*, l'any 2008 només la superen les de Finlàndia (69%) i Suècia (71,8%). A Andorra, segons les dades del 2005 del Centre de Recerca Sociològica, un 70% de les parelles més grans de 18 anys treballen els dos membres.²

La població del Principat s'ocupa fonamentalment en el sector terciari, el motor de l'economia

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Alemanya	55,3	55,8	57,4	58,1	58,7	58,9	58,9	59,2	60,6	62,2	64	65,4
Àustria	58,6	58,8	59,6	59,6	60,7	61,3	61,6	60,7	62	63,5	64,4	65,8
Bulgària	:	:	:	46,3	46,8	47,5	49	50,6	51,7	54,6	57,6	59,5
Dinamarca	69,1	70,2	71,1	71,6	72	71,7	70,5	71,6	71,9	73,4	73,2	74,3
Eslovàquia	:	53,5	52,1	51,5	51,8	51,4	52,2	50,9	50,9	51,9	53	54,6
Eslovènia	58	58,6	57,7	58,4	58,8	58,6	57,6	60,5	61,3	61,8	62,6	64,2
Espanya	34,6	35,8	38,5	41,3	43,1	44,4	46,3	48,3	51,2	53,2	54,7	54,9
Estònia	:	60,3	57,8	56,9	57,4	57,9	59	60	62,1	65,3	65,9	66,3
Finlàndia	60,3	61,2	63,4	64,2	65,4	66,2	65,7	65,6	66,5	67,3	68,5	69
França	52,4	53,1	54	55,2	56	56,7	58,2	58,3	58,4	58,6	59,7	60,4
Grècia	39,3	40,5	41	41,7	41,5	42,9	44,3	45,2	46,1	47,4	47,9	48,7
Hongria	45,4	47,2	49	49,7	49,8	49,8	50,9	50,7	51	51,1	50,9	50,6
Irlanda	45,9	49	52	53,9	54,9	55,4	55,7	56,5	58,3	59,3	60,6	60,2
Itàlia	36,4	37,3	38,3	39,6	41,1	42	42,7	45,2	45,3	46,3	46,6	47,2
Letònia	:	55,1	53,9	53,8	55,7	56,8	57,9	58,5	59,3	62,4	64,4	65,4
Lituània	:	58,6	59,4	57,7	56,2	57,2	58,4	57,8	59,4	61	62,2	61,8
Luxemburg	45,3	46,2	48,6	50,1	50,9	51,6	50,9	51,9	53,7	54,6	56,1	55,1
Malta	:	:	:	33,1	32,1	33,9	33,6	32,7	33,7	33,4	35,7	37,4
Països Baixos	58	60,1	62,3	63,5	65,2	66,2	66	65,8	66,4	67,7	69,6	71,1
Polònia	51,3	51,7	51,2	48,9	47,7	46,2	46	46,2	46,8	48,2	50,6	52,4
Portugal	56,5	58,2	59,4	60,5	61,3	61,4	61,4	61,7	61,7	62	61,9	62,5
Romania	59,1	58,2	57,5	57,5	57,1	51,8	51,5	52,1	51,5	53	52,8	52,5
República Txeca	:	58,7	57,4	56,9	56,9	57	56,3	56	56,3	56,8	57,3	57,6
Suècia	67,2	67,9	69,4	70,9	72,3	72,2	71,5	70,5	70,4	70,7	71,8	71,8

Font: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>

andorrana, en les branques comercial i el turística (hoteleria), que són les que tenen més treballadors i en què el percentatge de dones és lleugerament superior al d'homes. La construcció ocupa un percentatge elevat de la població masculina. Els comerços i/o altres establiments turístics, que es caracteritzen per tenir horaris molt extensos, estan oberts tots els dies de la setmana, inclosos els períodes festius, quan tenen una aflluència turística més gran. Per tant, aquest sector d'activitat ofereix poca flexibilitat als seus treballadors, fet que incrementa les dificultats de conciliació del món laboral i familiar per a la gent que hi treballa.

Com a conseqüència tenim una manca de concordança d'horaris en les parelles, si és que aquestes no treballen en el mateix sector, i una escassa coincidència amb els horaris escolars dels fills. Però aquesta situació no es pot modificar perquè els ingressos dels dos membres de la parella són necessaris per poder accedir a les exigències que imposa el ritme actual de vida.³

Poca flexibilitat estructural del mercat laboral andorrà

Com ja hem dit, la població andorrana s'ocupa fonamentalment en el sector terciari, que es caracteritza per tenir poca flexibilitat laboral, atesa la dinàmica del sector.

La majoria de les empreses estan construïdes sobre la idea de cobrir unes necessitats de producció (extensible a qualsevol sector) i reclamen als seus treballadors una dedicació d'acord amb aquesta lògica, cosa que les fa més idònies per als empleats homes, que gaudeixen de més disponibilitat horària. Les dones, en canvi, tenen més dificultats per compatibilitzar els horaris laborals extensos amb la cura de la llar i l'atenció dels fills, tasques que per raons culturals han recaigut tradicionalment en les elles.⁴

Conciliació de la vida familiar i laboral. Canvi de valors

Tradicionalment han estat les dones les que han assumit les obligacions familiars i les tasques domèstiques. La incorporació de la dona al mercat laboral ha produït modificacions en els comportaments reproductius, en concret, i en els comportaments femenins, si ho pensem des d'una perspectiva més àmplia. En aquests moments, la parella ha de compaginar la vida professional i la familiar, cosa que implica una recerca constant d'estratègies per fer compatibles aquests àmbits, i aquest fet esdevé un problema per a les dones, ja que "es posa de manifest la incompatibilitat dels horaris laborals amb les càrregues familiars, que continuen assumint majoritàriament elles".⁵

En totes les franges d'edat, les dones dediquen més hores que els homes, però aquesta diferència és més àmplia entre els més grans, cosa que indicaria que en les generacions més joves es tendeix a un model de parella més igualitari. Així, els homes més grans són els que menys temps dediquen a les tasques de la llar (els menors de 40 anys, al voltant de 10 hores de mitjana: els que tenen entre 40 i 54 anys hi dediquen unes 9 hores i els majors de 55 anys, unes 7 hores de mitjana), mentre que les dones més joves hi dediquen menys temps que les de més edat (les menors de 40 anys hi dediquen unes 16 hores setmanals, les que tenen entre 40 i 54 anys, unes 22 hores de mitjana, i les majors de 55 anys, unes 23 hores).

Així doncs, per als homes el món laboral té més pes i les dones, com ja hem comentat més amunt, han de compaginar-lo amb les feines de la llar i la cura dels infants, tasques que són invisibles, és a dir, que estan molt poc valorades i que no es conceben com una font de gaudi ni de felicitat. Tot el contrari. El poc reconeixement social que té el treball domèstic i la cura dels

infants xoca amb la seva importància, que és fonamental per al correcte desenvolupament físic, psíquic i social dels membres de la unitat familiar.

Les dificultats de conciliació de feina i família i la creixent importància del món professional com a font d'èxit personal i social, en detriment de la família, afecta el sistema de valors de les persones i, per tant, les pautes reproductives. Com a hipòtesi, podem dir que, a Andorra conviuen dos sistemes de valors lligats a estatus socials i econòmics diferenciats: d'una banda, ens trobem una població que té feines qualificades, no vinculades al sector comerç ni el turisme i ben remunerades, però aquesta situació no incideix en l'augment de la fecunditat. En canvi, hi ha una població immigrada que tendeix cap a la família nombrosa, però no pot fer-ho perquè la situació laboral i econòmica no els ho permet. Els nous nadius no tenen dret de vot al Principat, fet que provoca una manca d'incidència en la política, que podria planificar recursos i serveis per al foment de la natalitat.

Absència de xarxa familiar i absència de polítiques natalistes del Govern andorrà

La població d'Andorra té un percentatge molt elevat d'immigrants (percentatge sobre autòctons), que vénen a treballar i que no tenen xarxa familiar, és a dir, no disposen de l'ajut de familiars directes, com per exemple, els avis. Aquesta manca de suport es tradueix en la necessitat de serveis d'escola bressol o cangurs, quan es tenen els fills, i per tant, cal afegir el sobrecost econòmic que suposa tenir-los a la ja comentada dificultat de conciliació de la vida laboral i familiar.

En el requadre següent hi ha una mostra de l'oferta de guarderies d'Andorra:

Els requadres de color blau corresponen a les guarderies públiques. Els vermells a les privades. Aquest requadre no es correspon a la totalitat de guarderies que hi ha a Andorra. Aquest només recull les que han respost la nostra enquesta telefònica.

Guarderies	Horari dilluns a divendres	Cap de setmana	Llista espera	Suplement cap de setmana
Comú de Escaldes	8 a 20	Dissabtes de 8 a 13,30	si	si
Comú de Ordino	8 a 20	Dissabte: Només si hi ha un mínim de 10 nens	si	si
Comú de Canillo:	8 a 20	dissabtes	si	si
Comu del Pas	8 a 20	Dissabtes i diumenges 8,30 a 19	--	No
Escuela Bressol Sant Julià	7,45 a 20	tancat	--	--
Guarderia Barrufet	8 a 20	tancat	--	--
Guarderia El Xumet	8 a 20	tancat	--	--
Guarderia El NINET	8 a 20	tancat	--	--
Guarderia Mainada	7,30 a 20,30	Dissabtes i diumenges 8 a 20	--	--
Guarderia Quitxalla	8 a 20,30	Dissabtes de 8 a 13	--	--
Guarderia Els Esquirols	7,30 a 20	tancat	--	--
Guarderia KIDS SERVICES	8 a 19	tancat	--	--
Parking d'infants NINS	8 a 20	Dissabtes: 8 a 20	--	--
Guarderia El Xiulet	8 a 20	tancat	--	--

Font: Centre de Recerca de Sociològica. Consulta telefònica, gener 2011.

Com es pot observar, les guarderies comunals són les que ofereixen un horari més ampli, que inclou dissabtes, dies laborables per a moltes famílies treballadores d'Andorra. A més, podem afegir que, comparativament, totes tenen preus molt semblants, que oscil·len entre els 320 € i els 340 €, pensió completa de dilluns a divendres. Sí que existeix diferència de preu quan les privades ofereixen serveis els caps de setmana, que poden suposar 100-150 € mensuals més que les públiques.

Per tant, ens trobem una població treballadora, ocupada en el sector terciari fonamentalment, en el qual també treballa la dona, mare de família, que ha de fer front a la natalitat amb els recursos propis, ja que no es preveuen ajuts a la maternitat ni a la conciliació de l'esfera professional i privada.

Conclusions

Com ja hem vist, la baixa fecunditat d'Andorra és un tema multicausal, en el qual un seguit de variables es combinen i fan que la solució al problema sigui molt complexa.

Com hem vist, els països d'Europa amb la taxa d'ocupació més alta, com Finlàndia i Suècia, també tenen una fecunditat més elevada que la nostra, i segurament la clau són les polítiques de foment de la natalitat i de conciliació familiar i laboral, que nosaltres encara no tenim. Es tracta de països amb un estat del benestar més fort i en els quals la participació ciutadana en els processos de decisió política és molt important. Nosaltres, no: segurament els sectors més necessitats són aquells que no tenen ni veu ni representació política.

Estudis similars en altres països afirmen que les solucions passen per una millor adaptació dels serveis públics als ritmes de treball de la població, a un millor repartiment de les tasques a la llar però també a una més gran flexibilitat estructural del treball. El repte és com combinar aquestes accions amb la realitat d'un país que viu del turisme i amb un sistema de valors que canvia.

Joan R. Micó i Ibàñez,
sociòleg i director del Centre de Recerca Sociològica,
de l'Institut d'Estudis Andorrans (CRES)
Natàlia Casals i Solé,
investigadora del CRES

Bibliografia

Lluís Sáez i Giol i altres: *Estudi sociològic sobre la infància i la conciliació de la vida personal i familiar i laboral a Andorra*, 2006.

Anàlisi de la situació laboral a Andorra. Centre de Recerca Sociològica. Institut d'Estudis Andorrans. Any 2003.

Observatori sobre *La conciliació de la vida laboral i familiar*. Enquesta a les empreses. Institut d'Estudis Andorrans. Any 2004.

Webs consultades

Institut d'Estadística d'Andorra

<http://www.iea.ad/cres/observatori/temes/genere1trimestre2005.htm>

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>

NOTES

1-Lluís Sáez i Giol i altres: *Estudi sociològic sobre la infància i la conciliació de la vida personal i familiar i laboral a Andorra*, 2006.

2-Pàgina web: <http://www.iea.ad/cres/observatori/temes/gener1trimestre2005.htm>

3-Observatori sobre *la conciliació de la vida laboral i familiar*. Enquesta a les empreses. Institut d'Estudis Andorrans. Any 2004.

4-Observatori sobre *La conciliació de la vida laboral i familiar*. Enquesta a les empreses. Institut d'Estudis Andorrans. Any 2004.

5-Lluís Sáez i Giol i altres. *Estudi sociològic sobre la infància i la conciliació de la vida personal, familiar i laboral a Andorra*. Pagès editors, 2006 (pàg. 19).

Aprendre a conviure. La ciutadania a l'escola

Maria Josep Pascual i Sabaté

Punts de la xerrada:

1- Apunts de ciutadania

2- Els 4 pilars de l'educació

Aprendre a aprendre

Aprendre a fer

Aprendre a conviure

Aprendre a ser

3- La ciutadania a l'escola

Competències bàsiques

Educació per a la Ciutadania

Fa temps que ens preguntem com hauria de ser la nostra tasca educativa per tal que els alumnes esdevinguin gent feliç, desperta, crítica, solidària, protagonista de la construcció d'un món vivible per a la major part dels seus habitants, etc. En fem moltes de coses, però... arriben de debò a possibilitar la transformació dels qui hi participen?

L'objectiu principal de l'escola és l'adquisició d'habilitats, coneixements i valors per tal de poder-se incorporar a la societat com a persones madures, membres actius i ciutadans responsables.

La ciutadania a l'escola abraça molts àmbits i ha de contribuir a desenvolupar els objectius del projecte educatiu de centre, alhora que vetlla per assegurar la maduresa personal i social dels alumnes. S'ha de creure en l'educació com a eina de canvi social. En un tipus d'educació que afavoreixi el creixement integral de la persona. En la força del treball col·lectiu, compartit, per educar i educar-se.

La matèria d'Educació per a la Ciutadania s'imparteix a l'escola des de l'any 2008, i un dels objectius és afavorir el desenvolupament de persones lliures i íntegres a través de la consolidació de l'autoestima, la dignitat personal, la llibertat i la responsabilitat i la formació de futurs ciutadans amb criteri propi, respectuosos, participatius i solidaris, que coneguin els seus drets, assumeixin els seus deures i desenvolupin hàbits cívics perquè puguin exercir la ciutadania de manera eficaç i responsable.

Un altre objectiu d'aquesta nova matèria és que la joventut aprengui a conviure en una societat plural i globalitzada en la qual la ciutadania, a més dels aspectes civils, polítics i socials que ha anat incorporant en etapes històriques anteriors, inclogui com a referent la universalitat dels drets humans, que, reconeixent les diferències, procuren la cohesió social.

A l'escola treballem i avaluem amb les anomenades competències bàsiques. S'entén per *competència* la capacitat d'utilitzar els coneixements i habilitats, de manera transversal i interactiva, en contextos i situacions que requereixen la intervenció de coneixements vinculats a diferents sabers, cosa que implica la comprensió, la reflexió i el discerniment, tenint en compte la dimensió social de cada situació.

Hi ha vuit competències bàsiques. Una és la competència social i ciutadana, i s'entén com la capacitat per comprendre la realitat social en què es viu, afrontar la convivència i els conflictes emprant el judici ètic basat en els valors i pràctiques democràtiques, i exercir la ciutadania, actuant amb criteri propi, contribuint a la construcció de la pau i la democràcia, i mantenint una actitud constructiva, solidària i responsable davant el compliment dels drets i obligacions cívics.

Aprendre a conviure i habitar el món per tal que els nois i noies esdevinguin ciutadans i ciutadanes actius en una societat democràtica i participativa. La conscienciació per la pertinença social i comunitària, el respecte per la diversitat, el desenvolupament d'habilitats socials, el funcionament participatiu de la institució escolar, el treball en equip, la gestió positiva dels conflictes, el desenvolupament de projectes en comú afavoreixen la cohesió social i la formació de persones compromeses i solidàries.

I recordem que *per a educar un nen fa falta tota la tribu*.

CIUTADANIA
És la relació entre un individu i una comunitat.
Gràcies a ella, el ciutadà gaudeix d'uns determinats drets i uns deures.

EPC
La història és, en part, una narració de conflictes.
En EPC expliquem una altra història, la de l'intercanvi dels éssers humans per resoldre bé els conflictes, per abandonar la violència i construir un projecte comú.

VALORS ÈTICS UNIVERSALS
No hi ha béns que fets necessitem destruir per poder tenir una vida feliç i digna: llibertat, igualtat, seguretat, pau...
Tenim un valor ètic perquè són **IMPRESCINDIBLES** per a realitzar el gran projecte humà de tenir un **MÓN MÉS JUST**.

DRETS HUMANS
Garantíem el dret dels valors fonamentals i l'obligació de defensar-los.

ORIENTAT
Qualitat que tenim totes les persones que ens fa valuosos, importants i respectables pel fet de ser persones, amb independència de la seva edat, coneixements, cultura, religió o sexe.

CONCIÈNCIA CÍVICA
És la que ens indica com hem de comportar-nos com a ciutadans. Tot ciutadà ha de conèixer el gran projecte ètic que la humanitat té com a reptes: construir i ser conscient dels seus drets i de les seves deures.
Tenir la valentia de reclamar-los i complir-los.

CONCIÈNCIA CÍVICA
"Tot ciutadà és un procés que es pot generar a través de l'educació i la cultura, per tant, ho ser ciutadà o ciutadana s'ensenyar i aprendre".
J. Delors

RESPONSABILITAT **SOLIDARITAT** **GLOBALITZACIÓ**
CONCIÈNCIA RESPONSABLE **CIUTADANIA POLÍTICA** **DEMOCRÀCIA**

JURIS MORAL

"La CIUTAD *usa* al CIUTADÀ, i el CIUTADÀ *reclama* la CIUTADÀ"

És pot ensenyar l'Ètica ?

- Personalment, tinc la convicció que **SÍ**.
- "El tema és però si s'ensenyar per **que ensenyis**."
- És un conjunt d'idees, una manera de raonar, un estil de comportament raonablement justificable.
- No es tracta d'aprendre filosofia, sinó d'**APRENDRE A PENSAR**.

La EPC és un curs d'ètica bàsica, que es prolonga per una banda cap a l'educació moral i afectiva, i per altra cap al coneixement del món jurídic, econòmic, polític i la participació ciutadana. Em sembla imprescindible tractar aquests assumptes en els nostres Centres Educatius.

L'ensenyament-aprenentatge de principis ètics i d'actituds democràtiques i de consciència és tan essencial per al futur de la societat, que "hauria de ser el punt de partida de tota una sèrie de programes més sofisticats".

"A saber viure, o fer de viure és el que ensenyem a viure"
Fernando SAUATES

Transversal *o* específica ???

Objectius:

Afavorir el desenvolupament de persones lliures i íntegres a través de la consolidació de l'autestíma, la dignitat personal, la llibertat i la responsabilitat i la formació de futurs ciutadans amb criteri propi, respectuosos, participatius i solidaris, que conguin els seus drets, assumeixin els seus deures i desenvolupin hàbits cívics perquè puguin exercir la ciutadania de manera eficaç i responsable.

Un altre objectiu d'aquesta nova matèria és que la joventut **aprenegui a conviure en una societat plural i globalitzada**, en la que la ciutadania, a més dels aspectes cívics, polítics i socials que ha anat incorporant en etapes històriques anteriors, inclogui com referent la universalitat dels drets humans que, reconeixent les diferències, procuren la cohesió social.

Curs 2008 - 2009
2 hores lectives

"Amen d'interferir conviure una cosa tan comú, un gran projecte que és responsabilitat que els nostres fills, alumnes ho coneguin, ho valorin i ho prenguin."

Cada vegada que sorgeix un problema social -drogues, violència, fracàs escolar...- la societat torna a l'escola demanant solucions. Aquesta matèria hauria de ser una de les respostes de l'escola a aquesta demanda"

EDUCACIÓ MORAL

Perquè ens resulta tan difícil conviure, si som éssers socials?

Aprendre a CONVIURE

EDUCAR PER A TOTA LA VIDA

s'orienta al **Desenvolupament Integral Humà**

requereix de **ELS 4 PILARS DE L'EDUCACIÓ**

- APRENDERE A APRENDERE** (per a desenvolupar)
- APRENDERE A FER** (per a créixer)
- APRENDERE A VIURE JUNTS (A CONVIURE)** (per a conviure)
- APRENDERE A SER** (per a desenvolupar)

COMPETÈNCIES DEL FUTUR

EUROPEAN COMMISSION
"The Future of Education"

APRENDERE A APRENDERE

Orienta la **CURIOSITAT INTEL·LECTUAL**

Per desenvolupar **CREATIVITAT**

Per mitjà de **L'ANÀLISI DE LA REALITAT I L'AUTONOMIA DE JUDICI**

ESCOLA

Continguts **conceptuals**
Definicions, teories, ...

APRENDERE A FER

Per desenvolupar **COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES**

Per impulsar **INICIATIVA I TREBALL EN EQUIP**

Dóna com a resultat **QUALIFICACIÓ TÈCNICA I FINESTREJA**
Que impulsa a **RESOLUCIÓ DE CONFLICTES**

Continguts **procedimentals**
Capacitats, habilitats, destreses, estratègies ...

APRENDERE A CONVIURE

Propicia la **IDENTITAT CIUTADANA**

Per promoure el **DESCOBRIMENT DE L'ALTRE**

Per mitjà de **PROJECTES COMUNS amb OBJECTIUS COMUNS**

Continguts **actitudinals**
Valors socials

APRENDERE A SER

Afavoreix la **LIBERTAT HUMANA**

Per desenvolupar **INTEL·LIGÈNCIA, ESPÍRITUALITAT, ...**

Fomentant la **RESPONSABILITAT, ...**

AUTONOMIA PERSONAL

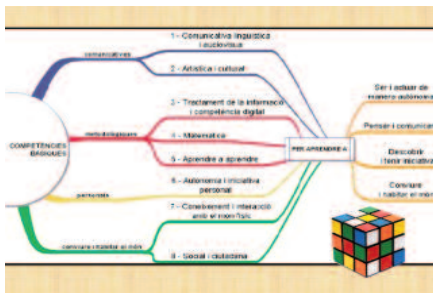
Continguts **actitudinals**
Actituds personals

L'educació per a l'exercici de la ciutadania ha de ser entesa en un sentit ampli i que involucra tot el treball possible.

L'Escola = Actor Social rellevant

La Ciutadania a l'Escola

COMPETÈNCIES BÀSIQUES

S'entén per **COMPETÈNCIA** la capacitat d'**vetllar els coneixements i habilitats, de manera transversal i interactiva, en contextos i situacions que requereixen la intervenció de coneixements vinculats a diferents sabers, cosa que implica la comprensió, la reflexió i el desenvolupament, tenint en compte la dimensió social de cada situació.**

La gran pregunta
Què vol dir ser competent ???

LA COMPETÈNCIA SOCIAL I CIUTADANA

1.- COMPORTAR-SE INDIVIDUALMENT DE MANERA QUE SIGUI POSSIBLE CONVIURE EN UNA SOCIETAT MÉS PLURAL

- ✓ Relació amb els altres.
- ✓ Cooperar i comprometre's.
- ✓ Afrontar els conflictes constructivament.
- ✓ Empatia.
- ✓ Acceptar les diferències.
- ✓ Ser tolerant i respectar els valors, les creences, les cultures i la història personal i col·lectiva dels altres.

2.- PARTICIPAR PLENAMENT EN LA VIDA CÍVICA

- ✓ Assumir els valors democràtics.
- ✓ Normes socials.
- ✓ Conèixer els fonaments i l'organització de l'estat democràtic, l'exercici de les llibertats i els deures cívics i la participació.

3.- COMPRENDRE LA REALITAT SOCIAL DEL MÓN EN QUÈ ES VIU

- ✓ Experiències col·lectives.
- ✓ La riquesa i la pluralitat de la societat.
- ✓ Comprometre's en la seva millora.
- ✓ L'organització i el funcionament de les societats: identitat, pertinença i participació.

Quins són els mitjans ???

AULA

CONTINGUTS

- Etc.
- Cada matèria contribueix a desenvolupar les diferents competències
- No hi ha relació directa ni excloent entre matèries i competències bàsiques.

METODOLOGIA

•"Saber fer"

- Projectes d'activitat d'aprenentatge
- Projectes de treball.
- Autorregulació de treball
- Treball cooperatiu.
- Autoavaluacions.
- Filmografia.
- Diferents projectes.
- Dejans de la creativitat i de la intenció dels autònoms, etc.

CENTRE ESCOLAR

PROJECTE EDUCATIU DE CENTRE

TUTORIA
Gestió social de l'aula
Assessorat
Plans d'Acció Tutorial

NORMES DE FUNCIONAMENT
Delegat de classe
Plans de Convivència
Conseil Escolar

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES o EXTRAESCOLARS
Festes i Celebracions
Participacions en ONG'S

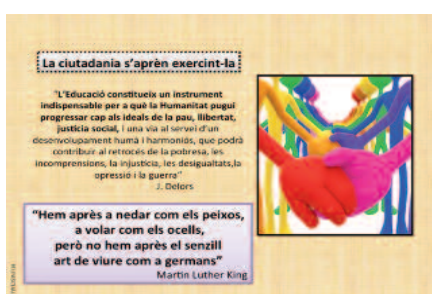
RECURSOS EDUCATIU ESPAIS ESCOLARS

L'ÀLBUM DE CIUTADANIA A LA NOSTRA ESCOLA

Curs 2009 - 2010

"Per EDUCAR un nen fa falta tota la TIBBL"
J.A. Marina

ALTERITAT
CIUTADANIA
DIÀLEG
COMPROMISS
GENEROSITAT
TOLERÀNCIA
JUSTÍCIA
PAU
...

Maria Josep Pascual i Sabaté,
licenciada en psicologia i orientadora de secundària
al col·legi Sant Ermengol

Les demandes d'ampliació dels drets de la població resident a Andorra s'han de circumscriure a un debat sobre la diversificació de la nostra economia

Cerni Escalé i Cabré

L'objecte d'aquest breu assaig és explicar per què qualsevol debat sobre els drets de la ciutadania (com a element d'ordenació política) s'ha de circumscriure en converses sobre el model productiu andorrà. Descriurem breument els trets principals d'un debat que serà, per força, prominent en la política andorrana dels anys a venir. Tractar-lo amb més lleugeresa que les lleis fiscals aprovades pel Consell General durant el darrer període de sessions parlamentàries, o atorgar-li menys espai de debat que a qualsevol altra llei en matèria econòmica seria un error. Explicarem ordenadament les claus del debat polític sobre els drets de la ciutadania i evitarem les simplificacions en què sovint s'incorre tractant aquesta matèria. En segon lloc, il·lustrarem per què qualsevol demanda de canvi en els drets de la ciutadania té un impacte directe en l'economia del país.

El substrat de ciutadania no és ciutat, com tendiríem a pensar. L'arrel etimològica de la paraula és llatina: *civitas*. Al·ludeix alhora al conjunt d'habitants d'un indret (inclou, per tant, els seus residents) i al que a dia d'avui anomenem *civisme*. Malgrat que el concepte sigui inclusiu, la clamorosa majoria d'estats han creat asimetries de drets entre ciutadans, depenent de la profunditat dels seus vincles amb l'indret. Es tracta d'una manera de protegir els trets idiosincràtics nacionals davant de moviments migratoris incrementals. Per exemple, seria difícilment comprensible per a la gran majoria d'habitants d'Andorra que un grup de vint mil persones estrangeres arribessin al país i immediatament el governessin mitjançant els mecanismes democràtics, o obtinguessin la pràctica totalitat de les ajudes socials. Ben entès, les lleis relatives a la immigració poden impedir que situacions com l'esmentada tinguin lloc, perquè limiten la circulació de persones en funció dels llocs de treball existents. Els trets identitaris també es poden protegir mitjançant legislació específica. En el cas del català, per exemple, s'atorga a la llengua una preeminència singular quan es requereix que en qualsevol comerç els clients puguin ser atesos utilitzant-la. Els factors que influeixen i determinen en més mesura el perfil dels residents al nostre país (part de la ciutadania andorrana) són els drets reservats de ciutadania, els criteris d'entrada i permanència al país, i la legislació específica que regula les singularitats

nacionals. Potser l'element menys comprensible de la fórmula és el dels drets reservats de ciutadania. Fem referència, en el cas d'Andorra:

- als anomenats *drets polítics* (el dret de sufragi passiu i el dret a presentar-se a uns comicis electorals);
- al dret de residència sense estar subjecte a les autoritzacions de sojorn i treball o a les seves pròrrogues;
- a l'accés a prestacions socials que requereixen diversos anys de residència (per exemple, beques universitàries) o haver treballat durant un nombre determinat d'anys al país (necessari, per exemple, per tal d'obtenir la pensió de jubilació);
- a tenir la majoria accionarial d'una empresa que figuri en l'annex I de la Llei d'inversions estrangeres (excepte prèvia autorització del Govern);
- a un avantatge comparatiu evident a l'hora de treballar per a l'administració pública.

Obtenir la nacionalitat andorrana és obtenir un bé transicional, que dona accés a una part substancial de les prerrogatives que he esmentat. En aquest sentit, diversos actors socials han advocat per fer més laxos els criteris per a la naturalització. Les mesures a què més sovint fan referència els nostres partits polítics són reduir el nombre d'anys de residència necessaris per a la nacionalitat, eliminar les proves de coneixement històric i lingüístic a què estan subjectes els *candidats* a la naturalització, o permetre un còmput total per a l'obtenció de la nacionalitat andorrana que permeti interrupcions en els anys de residència. També ha estat discutida amb certa freqüència la possibilitat d'eliminar les proves mèdiques als immigrants, tot i que cap dels dos partits majoritaris no sembla que explora seriosament aquesta opció.

Seria un error obrir un debat sobre els drets restringits de ciutadania sense comprendre perquè els criteris actuals són els que són a Andorra. El raonament que trobem a faltar en el debat emprès fins ara té un caràcter econòmic: les nostres lleis han estat pensades per a una immigració fluctuant.

A causa del nostre model productiu, el gros d'immigrants d'Andorra treballa en feines manuals (essencialment, en feines relatives a la construcció) o d'atenció al públic (atès que el nostre país se sustenta econòmicament en el sector serveis). Per fer aquestes feines el nostre sistema econòmic necessita absorbir persones joves i disposades a treballar a canvi de salaris baixos (és a dir, individus poc qualificats). El nostre avantatge comparatiu respecte als països veïns es fonamenta essencialment en baixos preus.

Es parla sovint dels efectes beneficiosos d'atorgar més drets als immigrants no estacionals d'Andorra; al cap i a la fi, la seva contribució és bàsica per al nostre benestar i són ciutadans en la mateixa mesura que qualsevol altre andorrà. Aquest és un debat important, perquè afecta la cohesió social. El problema és que massa sovint s'obvia la contradicció intrínseca que comporta l'accés a aquests drets: requerim una immigració fluctuant que vulgui tornar al seu país natal (ens interessen persones joves i poc qualificades, que difícilment podran assolir posicions de responsabilitat) i, alhora, volem que la gent se senti millor al Principat. Desgraciadament, el model productiu actual d'Andorra demana braços joves i una alta fluctuació migratòria per garantir l'intercanvi generacional.

Si atorguem més beneficis a la població immigrada en forma de drets de ciutadania, a mitjà termini el perfil d'immigrant que té Andorra canviarà, perquè la idea d'Andorra en l'imaginari dels

nouvinguts serà diferent. La majoria de residents que treballen al país han vingut perquè algun conegut havia estat a Andorra amb anterioritat. L'objectiu principal és fer diners i tornar a l'indret d'origen. Molts incentius per quedar-se al país ja hi són, alguns implícits, com ara l'escolarització dels fills, però canviar la percepció d'Andorra implica una permanència més gran de les poblacions: passar de ser un país de pas a un país de destinació. Ara mateix ens trobem en una situació terrible, perquè el nostre model econòmic té impediments intrínsecs que dificulten aprofitar al màxim la diversitat.

El fet que els drets de ciutadania es desenvolupin per a més o menys ciutadans i més o menys profundament afecta el nostre model econòmic. També té repercussions d'importància per al sistema de seguretat social. Fins ara, ens hem beneficiat de la fluctuació migratòria, perquè incrementa el nombre total de persones que treballen (i per tant, cotitzen a la Caixa Andorrana de Seguretat Social) per cada persona que rep la pensió de jubilació.

Des del mes de novembre del 2009, els requisits per obtenir la pensió de jubilació són haver complert 65 anys i: a) haver cotitzat durant un mínim de 85 mesos (un 60% dels quals durant els darrers 15 anys); o b) haver cotitzat durant un mínim de 144 mesos (sense llinars temporals). Aquells individus que hagin cotitzat durant més de 480 mesos (és a dir, 40 anys) poden demanar la jubilació anticipada. El sistema vigent evita dèficits encara més grans gràcies a la fluctuació migratòria. Andorra té un nucli de persones que marxaran del país abans de poder rebre la pensió de jubilació.

El sistema actual absorbeix una part de les rendes d'aquests individus, sense compensacions.

El fet que el nostre model estigui pensat per a una immigració de retorn comporta, alhora, una pèrdua important de productivitat, dilueix el sentiment de pertinença nacional i dificulta la cohesió social. Els drets socials i polítics són catalitzadors molt forts perquè persones estrangeres puguin sentir-se participants de la idea d'Andorra. El fet de no desenvolupar-los restringeix la innovació, que tendeix a beneficiar-se de la diversitat i de l'intercanvi social. La pregunta clau que hem de plantejar-nos és com aconseguir atorgar drets socials i polítics a la ciutadania immigrada evitant que aquest fet sigui un last per a la nostra economia.

Els drets de ciutadania han estat causa i conseqüència del nostre sistema productiu. Plantejar-se canviar-los sense debatre sobre l'economia d'Andorra és una irresponsabilitat. El nostre país fa un decenni que està en estancament econòmic. Aquest escrit no té la pretensió de donar la fórmula màgica per a la millora econòmica i l'harmonia social. Ara bé, el debat que doni pas a l'Andorra del futur no pot estar centrat únicament en les lleis que regulen la pressió fiscal i la inversió estrangera. És l'hora de començar un debat en profunditat sobre quina és l'Andorra que volem. El mínim que hem d'esperar a aquest efecte és que els nostres representants al Consell General no s'oblidin de tractar elements socials quan discuteixen d'economia i elements econòmics quan es debat sobre lleis de caràcter social.

Cerni Escalé i Cabré,

llicenciat en ciències polítiques i de l'administració

i estudiant de màster en polítiques públiques i relacions internacionals (Columbia University, Nova York)

Valors humans plenament ciutadans

Rosa Duró i Solanelles

Presentació i conceptes

Aquesta ponència sobre valors humans ciutadans, l'he fet des de l'òptica de ciutadana i de professional del treball social. En ella em refereixo a dos vessants dels valors humans i resalto la idea que els valors i el compromís de participació social dels professionals dels sectors sanitaris i socials d'Andorra iniciada els anys 80 va generar una atmosfera positiva a favor dels valors i dels drets humans que avui, malgrat les crisis, encara continua.

Per *valors humans de la persona* em refereixo a la persona humana com a dipositària d'un valor intrínsec i propi que no varia mai encara que canviï la seva circumstància, depengui d'altres persones, tingui mala salut, estigui discriminada o visqui un conflicte bèl·lic. Estem parlant d'un valor permanent i immutable de l'ésser humà independent de la seva circumstància social i que té un caràcter universal. Extrec aquesta idea d'E. Kant, que subratlla el caràcter absolutament singular i únic de cada persona i remarca que els humans no tenim preu sinó dignitats. I com a tals dignitats ens hem de tractar a nosaltres mateixos i hem de tractar els altres.

En la segona accepció, per *valors humans plenament ciutadans* em refereixo als valors dels professionals que amb la seva praxis fan efectius els drets humans a la salut, als serveis socials o a l'educació. La societat ha reconegut els drets humans i alhora ha reconegut que hi ha algú que té el deure d'atendre'ls.

En les situacions de treball dels professionals dels serveis socials i de la salut, el llenguatge, la mirada i els valors són elements essencials per al manteniment de la dignitat del ciutadà / i la persona atesa. També suposa un element important el paper de les associacions ciutadanes, que amb la seva participació social contribueixen a fer-nos despertar una consciència de respecte a la persona en situació de vulnerabilitat (dones maltractades, persones amb discapacitat, infants en risc, persones grans dependents, etc). Gràcies a les associacions però també a l'impuls dels professionals de la salut, de l'educació i dels serveis socials, a Andorra disposem d'una atmosfera cada vegada més favorable i de respecte als drets humans.

Posem el cas de la infància i la vellesa. Tots estem d'acord que aquestes dues etapes de la vida representen per a moltes persones un període vital on les capacitats poden minvar i les

dependències són més aparents, però alhora també estem d'acord que moltes persones que no són infants ni vells ens podem trobar amb experiències de discapacitats puntuals més o menys llargues al llarg de la vida. Estem parlant de situacions que afecten la mobilitat, l'agilitat, la vista, l'audició, la paraula o altres aspectes de naturalesa més cognitiva, mental o social.

És justament en aquesta situació de discapacitat i de no ser autònom que la dignitat de l'ésser humà i (del ciutadà) queda compromesa, i és aquí que necessitem generar respostes socials que garanteixin l'atenció a les necessitats de la persona per protegir-ne la dignitat.

El mateix passa amb les situacions de discriminació negativa que pateixen algunes persones, que, a causa de la seva cultura, o religió, o de la seva identitat sexual, es veuen estigmatitzades i discriminades a la feina, a l'escola o a l'escala.

Aquestes discriminacions, siguin del tipus que siguin, són inacceptables en qualsevol societat avançada del segle XXI i és per això que ens provoquen sentiments de rebuig. Les associacions de ciutadans/es, a través d'accions puntuals de sensibilització social, lluiten fins a mostrar la problemàtica i fer-la visible socialment. Una vegada la problemàtica disposa d'un reconeixement social és tractada legalment i s'aconsegueixen els serveis professionals corresponents. És així com l'estat democràtic assumeix el deure de correspondre als drets dels ciutadans. D'aquesta manera a Andorra s'ha aconseguit el reconeixement de la parella de fet homosexual, la protecció legal de les persones amb discapacitats, la creació de prestacions tècniques i el protocol d'atenció per a dones en situació de risc per causa de maltractaments, a més d'un llarg etcètera.

Aquesta dinàmica de canvi i participació sembla molt evident avui en dia, ara que a Andorra i des de l'aprovació de la Constitució disposem de drets civils i polítics homologats amb el Pacte internacional de drets humans del 1948.

M'agradaria recordar com va ser de decisiva, dura i compromesa la implicació ciutadana de molts tècnics de la salut, dels serveis socials i d'associacions dels anys vuitanta i noranta que, amb els seus valors personals i compromís ciutadà, van aconseguir obrir la consciència de la societat andorrana. Penso en la L. Gasset, la M. Fiter, l'A. Font, entre d'altres persones que van lluitar contra la discriminació social que patien molts joves afectats pel problema de les drogues, perquè les famílies treballadores del Pas de la Casa tinguessin dret a escoles bressol, perquè s'atengués la problemàtica de la sida des d'Andorra, entre d'altres situacions de vulneració dels drets humans. De passada voldria recordar que la majoria d'aquestes persones estaven vinculades o eren impulsores de la SAC, entitat amfitriona que ens acull avui i que des del seu principi va estar molt vinculada al Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana.

Amb la perspectiva d'aquests 25 anys podem dir que la nostra societat, i gràcies als petits espais de debat social que s'han anat creant, ha aconseguit més obertura de consciència, més tolerància i una actitud de rebuig a l'exclusió social. Això no obstant, la societat no para de transformar-se, i amb l'evolució es generen noves problemàtiques socials a les quals hem d'estar alerta i mantenir una actitud vigilant.

Surten noves formes de discriminació, de rebuig i de patiment humà que afecten la dignitat de la persona i per les quals no disposem encara de suficient informació ni sabem com atendre. Es tracta de nous problemes que ens generen perplexitat i ens provoquen rebuig, però que els tècnics de la salut i dels serveis socials veuen/veiem dia a dia als despatxos, de manera individual. M'estic referint sobretot als problemes de salut i socials derivats dels maltractaments psicològics o físics en l'àmbit de la parella, de l'escola i la feina.

En aquestes situacions, el paper que estan fent les associacions de dones està sent decisiu per donar visibilitat social a maltractaments que són vulneració dels drets humans i que tenen lloc de manera privada, en l'opacitat d'un lloc de treball o als passadissos de l'escola, o al pàrquing d'una sala de festes.

Són nombroses les situacions laborals (i seria bo que disposéssim d'estudis) en les quals es retalla l'autonomia de les persones amb tècniques legals o psicològiques sense que hi hagi cap mostra de refús per part de la persona afectada, en què la persona acaba acollint la mesura que se li aplica sense cap crítica i amb tota resignació. A la pràctica aquests fets comporten un control de les seves vides i també una pèrdua de salut i de dignitat.

És justament en aquestes situacions de pèrdua d'autonomia personal que els professionals de la salut i dels serveis socials, a més d'atendre la problemàtica clínica o el cas individual, també necessitem actuar en xarxa. Crear i participar en una xarxa interprofessional i social implica la tria d'uns valors i tenir clar que el que volem és accelerar el procés de reconeixement d'una problemàtica que va molt més enllà d'un problema individual i que exigeix un clima de respecte i no-indiferència.

Com dèiem al principi, el reconeixement dels drets humans porta implícit el reconeixement de deures, que en darrera instància ens corresponen als professionals. Si aquests valors els compartim en xarxa estem creant una experiència ciutadana i generem una osmosi que afavoreix una manera de fer país i una dinàmica de compromís que s'encomana als altres.

Si reforcem la capacitat interprofessional i adaptem el medi sanitari, socioeducatiu i de serveis socials a les deficiències, comportaments degradants, accidents de la vida, sens dubte estarem contribuint a irradiar un focus d'actituds positives per una escola de valors ciutadans no pas teòrics i de ressò mediàtic sinó ben concrets i en connexió directa amb la vida quotidiana dels ciutadans en cada moment de la vida.

Per posar-ne un exemple

Els tècnics dels serveis socials i de la salut podem explicar com funciona una dinàmica de maltractament i la seva relació amb una malaltia mental i un context familiar o laboral. Això ens ajuda a entendre la malaltia i transforma progressivament la nostra mirada cap al ciutadà i la persona que la pateix. Quan passem de veure un comportament que jutgem *anormal* a identificar una malaltia que podem explicar, la nostra comprensió contribueix i facilita el respecte a la dignitat de la persona que la pateix. Obrim la nostra consciència i l'encomanem al nostre voltant. El coneixement ens ajuda a no jutjar una anormalitat sempre que la nostra visió social prengui en compte la individualitat i vetlli perquè la persona no perdi la seva pròpia llibertat a favor de l'etiqueta que se li posi (*dona maltractada*). Per això els valors dels professionals de la salut i dels serveis socials a l'hora de parlar al pacient o del client i d'explicar un problema humà a la societat han de ser molt cuidadosos i mirar de no afectar el ciutadà.

És també un valor professional essencial del treball social i de la salut el respecte a les necessitats de privacitat i de protecció de totes les parts ateses de la persona, ja que moltes vegades des dels serveis socials s'atenen no únicament persones amb una necessitat clara sinó confosa i que requereix un tractament molt cuidados de la informació. Aquest tractament rigorós implica voler respectar els valors i la dignitat de la persona atesa.

Però d'aquesta exigència de rigor no l'hauríem de fer un vedat tancat que ens privi de visualitzar

nous problemes socials, que són de la societat i no pas individuals. Concretament estic pensant en les relacions laborals de dominació i d'assetjament psicològic i físic que explicarien depressions nervioses en homes o dones entre 55 i 65 anys treballadors de la banca, o del sector públic, o d'empreses comercials. Són problemes personals o problemes de salut laboral? En qui recau el deure de trencar la impunitat i el silenci social davant aquesta problemàtica laboral?

Per defensar els valors i els drets dels ciutadans no només necessitem conèixer-los sinó que, sobretot, el que necessitem és tenir el valor d'exercir-los i defensar-los. Com a professionals tenim llibertat per triar si només treballem des del despatx o si també treballem en xarxa. J. M. Terricabras, en el seu llibre sobre valors, diu que l'espai natural dels valors és l'experiència i la xarxa on els valors es mouen, reforcen o debiliten, s'enllacen o es trenquen. Per conèixer la fortalesa dels nostres valors hauríem de mirar com es troba l'actual xarxa interprofessional i social i veure si l'acceptació o resignació davant certes situacions que a simple vista semblen inhumanes està relacionada o no amb la debilitat o manca d'actualització de la nostra xarxa social.

Bé, i ja per acabar, i conscient que els problemes complexos no es poden resoldre amb una mirada simple i que la reflexió sobre valors no pot acabar aquí sinó que l'hauríem de continuar, quan ja estic al final del meu temps de ponència, entenc que no estem encara al final del trajecte, sinó en plena travessia com vaixells en alta mar.

Acabo amb Miquel Martí i Pol, amb el poema *Ara és demà*, mostra realista de l'etern recomençar de la vida.

Moltes gràcies.

Rosa Duró i Solanelles,

diplomada en treball social i en drets humans, econòmics, socials i culturals

ARA ÉS DEMÀ

Ara és demà. No escalfa el foc d'ahir
ni el foc d'avui i haurem de fer foc nou.
Del silenci ençà, tot el que es mou
es mou amb voluntat d'esdevenir.

I esdevindrà. Les pedres i el camí
seran el pa i la mar, i el fosc renou
d'ara mateix, el càntic que commou,
l'àmfora nova plena de bon vi.

Ara és demà. Que ploquin noves veus
pel vespre tèrbol, que revinguin deus
desfocoses d'amarar l'eixut.

Tot serà poc, i l'heura i la paret
proclamaran conjuntament el dret
de vulnerar la nova plenitud.

Crònica de demà (1977)

Miquel Martí i Pol

Paradoxes de l'acció col·lectiva a Andorra

Albert Gomà i Sala

Per què, tot i tenir una mentalitat i uns valors pròxims i semblants als que tenen els habitants de qualsevol ciutat europea, alguns temes socials i polítics no es tracten en la vida pública andorrana? Per què no es regulen amb més força els drets dels consumidors? Per què costa tant dur a terme infraestructures col·lectives amb les quals la majoria de la gent estigui a favor i que siguin necessàries per al benestar col·lectiu? Per què grups petits poden tenir més influència que la majoria? Per què a Andorra no hi ha una extrema esquerra o una extrema dreta? Què fa canviar una societat?

En la meva exposició donaré resposta a aquestes preguntes i a d'altres d'una manera subjectiva i personal, basant-me en els treballs i les aportacions de cinc economistes: Albert Hirschman, Timur Kuran, Mancur Olson, Daniel Kahneman i Amos Tversky.

La veu i la sortida

Primer, segons Albert Hirschman, hi ha dues maneres com els consumidors d'un determinat producte o els membres d'una organització poden manifestar el seu descontentament. La primera és la *veu*, és a dir, comunicar el descontentament, ja sigui protestant, enviant una carta al responsable, etc. Normalment, aquest és el mecanisme principal en el món de la política. L'altre mecanisme és la *sortida*. És el mecanisme típic de l'economia de mercat. Els consumidors deixen de comprar un determinat producte o canvien d'empresa. No obstant això, també s'utilitza en política. Puc deixar de ser membre d'un partit o de participar a la vida pública. Fins i tot, en els casos més extrems puc emigrar a un altre país. Depenent de les oportunitats i dels costos de les accions i de les característiques de l'organització, s'utilitzarà un mecanisme o un altre.

Aplicat a Andorra, podem viure i treballar al Principat i a la vegada fer altres activitats als dos estats veïns. Moltes activitats o serveis que a Andorra no estan permesos o suposarien una forta despesa per a l'administració pública es poden anar a fer a Espanya o a França. El cas més extrem és l'avortament. Altres casos estan relacionats amb el desenvolupament de l'estat del benestar i de la protecció social.

Per tant, qüestions que a Andorra són difícils de tractar en l'àmbit social, polític o econòmic, però amb les quals la major part de la població està d'acord, en disposar de la sortida dels estats veïns les podem fer efectives fora d'Andorra. Com que individualment ens és més fàcil i raonable utilitzar determinats serveis a fora que mobilitzar-nos políticament per obtenir un bé col·lectiu a Andorra, es produeix la paradoxa que es mantenen una sèrie de lleis i de pràctiques que no es corresponen amb el que la majoria de les ciutadanes i els ciutadans voldrien realment.

Mentides públiques, veritats privades

Segon, Timur Kuran argumenta que les nostres opinions privades poden diferir del que és acceptable públicament.

D'una banda, les persones estem sotmeses a una certa pressió social. Volem mantenir una bona reputació i bons contactes. Tenim por del rebuig social, de l'aïllament, que no ens contractin, de perdre l'ascens a la feina, etc. De l'altra, les persones donem molt valor a l'autonomia personal i a la llibertat individual. Obtenim una gran satisfacció quan expressem les nostres idees lliurement. Sovint es produeix un xoc entre la nostra individualitat i el que és socialment acceptable. Davant d'aquesta situació podem ser hipòcrites, podem mantenir simplement el silenci o podem expressar les nostres opinions.

A Andorra, la pressió social i la repercussió pública de les nostres accions és elevada. En la vida pública hi ha un fort filtre a l'hora d'expressar-se o de participar públicament. Depenent dels nostres interessos, de la nostra posició en la societat, del nostre caràcter i de les oportunitats legals ens expressarem públicament o no. Davant de certes qüestions, individualment el més raonable és no expressar-se públicament per mantenir la reputació social o la tranquil·litat laboral. El problema social ve quan moltes persones s'abstenen d'expressar-se públicament. Per tant, moltes opinions i situacions no surten de la vida privada. Si una part important de la població falsifica o no expressa públicament les seves opinions, els efectes socials poden ser grans.

Aquest silenci ajuda a mantenir situacions de corrupció, clientelisme, nepotisme o tràfic d'influències. Es fomenta la pobresa intel·lectual de la vida pública. Es redueix la capacitat de creativitat, d'innovació i de renovació de la societat. Molts problemes socials resten invisibles i no es tracten, com l'assetjament a la feina o la prostitució.

No obstant això, tenir un fort filtre en l'expressió pública també té la contrapartida positiva. Evita l'expressió d'opinions xenòfobes, racistes, homòfobes o masclistes que privadament moltes persones mantenen. D'aquesta manera podem entendre que a Andorra tinguem una vida política moderada, sense extrema dreta o extrema esquerra.

El poder dels petits grups, i l'aversion a la pèrdua i la miopia

Tercer, Mancur Olson esgrimeix que els grups petits tenen més incentiu i capacitat de mobilització per a l'acció col·lectiva. En canvi, grups socials com els immigrants, els desocupats o els consumidors molts cops no tenen cap incentiu a la mobilització, són grans grups que costa articular i els seus objectius no són concrets. Pensem, per exemple, en la capacitat d'influència dels usuaris de la sanitat comparada amb la del col·legi de metges.

Així mateix, Daniel Kahneman i Amos Tversky demostren que tenim un biaix cognitiu que ens

fa més sensibles a les pèrdues que a la possibilitat d'obtenir guanys. Aplicat al món polític i social, per exemple, perdre un dret o un privilegi ens motiva més a la participació política que lluitar per obtenir-ne un de nou. Per exemple, pensem en l'Estatut de Catalunya. Tot el procés polític de confecció de l'estatut va ser molt poc seguit per la ciutadania, va ser més aviat una qüestió de la classe política. En canvi, davant una retallada del Tribunal Constitucional, es motiva amb força una gran mobilització ciutadana.

A més, tal com la psicologia cognitiva ha demostrat, infravalorem els béns futurs i sobrevalorem els béns immediats, encara que els béns futurs siguin més valuosos. Podríem parlar d'un problema de miopia. Molts cops tenim manca de previsió i no tenim en compte les conseqüències a llarg termini. Preferim obtenir beneficis ràpidament a obtenir millors beneficis en el futur. També, l'acció més fàcil de dur a terme en política és el bloqueig. Bloquejar o parar és molt més senzill que construir o proposar.

Per demostrar els nostres biaixos cognitius, els autors utilitzen l'exemple següent:

Imaginem el cas hipotètic que a Andorra ens estem preparant per combatre una malaltia que afectarà 600 persones. Fem una vacuna contra la malaltia i ens proposen que escollim entre els següents programes a) i b):

a) 200 persones se salvaran.

b) 1/3 de probabilitats que tothom sigui salvat i 2/3 de probabilitats que ningú no se salvi.

També, hem de d'escollir entre el programa c) i d):

c) 400 persones moriran.

d) 1/3 de probabilitats que ningú no mori i 2/3 de probabilitats que tothom mori.

Quins programes escollirem? La majoria de gent escull l'a) entre les opcions a) i b). En aquest cas s'evita el risc. Es prefereix salvar amb seguretat 200 persones que apostar per 1/3 de probabilitats de salvar-ne 600. En canvi, entre l'opció c) i d), es prefereix apostar per la d), un 1/3 de probabilitats que ningú no mori, que no que morin 400 persones; es busca el risc. En realitat, l'a) és igual que la c), i la b) és igual que la d). En el cas a) i c), sempre se salvaran 200 persones i en moriran 400. Per tant, es demostra que podem tenir un comportament diferent davant el mateix problema només depenent de la manera com es presenti.

Per tant, en el cas andorrà quan es vol introduir una ordenació urbanística, una legislació de protecció del patrimoni natural i cultural o una regulació dels drets dels consumidors, la majoria hi està a favor. Ara bé, aquestes accions poden suposar un greuge econòmic i patrimonial a algunes persones. Aquestes persones tenen un incentiu molt fort per actuar i organitzar-se. A més, algunes d'aquestes persones podrien ser membres d'algun partit o tenir contacte directe amb els executors polítics. A Andorra els poders estan separats però les persones no. En canvi, respecte a aquestes qüestions, la majoria de la població no té una motivació tan forta per participar, no disposa d'una estructura per organitzar-se i el seus objectius són ambigus i generals. Per tant, es dona la paradoxa que, a pesar que públicament els discursos i l'opinió majoritària estan a favor d'obtenir un bé col·lectiu, a la pràctica la seva materialització concreta pot ser molt difícil, perquè el bloqueig és fàcil de dur a terme, les pèrdues d'una minoria motiven més l'acció política que l'obtenció d'un bé comú per a la majoria i perquè infravalorem els béns futurs. A més, l'executor polític, si engega reformes per assolir una més gran protecció del patrimoni o una millor ordenació urbanística, no guanyarà més vots amb vista a les eleccions

següents. Tot al contrari, aquest tipus de decisions li poden motivar fàcilment un bloqueig i una situació política difícil. És a dir, el decisor polític té poc a guanyar-hi i molt a perdre-hi.

No obstant això, a Andorra, de la mateixa manera que els propietaris tenen una gran capacitat d'acció, en general qualsevol ciutadana i ciutadà disposa de capacitats i de recursos elevats per incidir políticament. En molts casos, moviments socials i persones han dut a terme accions col·lectives importants. Podríem pensar en la participació de mares i pares en la creació de l'Escola andorrana o en la participació associativa que va impulsar la Llei de protecció per a persones amb discapacitats.

Per tant, a Andorra, qüestions col·lectives amb les quals la majoria de la gent està a favor costa de tractar-les en l'acció política i pública, entre d'altres motius perquè tenim una sortida fàcil als estats veïns, perquè costa expressar públicament opinions i perquè les pèrdues d'una minoria tenen més incidència i s'articulen amb més eficàcia política que l'acció col·lectiva de la majoria per obtenir béns comuns.

No obstant això, Andorra ha canviat molt els darrers anys. De manera simple consideraria tres factors principals que contraresten el que acabem d'explicar i impulsen els canvis.

Primer, la pressió internacional i la necessitat d'homologació amb l'entorn. Segon, quan el deteriorament és tan evident, no queda més remei que canviar. Finalment, la participació i l'activisme de moltes ciutadanes i molts ciutadans.

Per exemple, si s'ha passat d'estar mal vista socialment l'homosexualitat a estar mal vista la persona que discrimina els homosexuals és perquè moltes persones s'han esforçat i s'han agrupat per normalitzar-la públicament.

Per tant, la meva conclusió és que el nostre compromís individual com a ciutadanes i ciutadans és el motor més potent i eficaç per millorar com a societat.

Albert Gomà i Sala,
politicòleg i sociòleg

Bibliografia

Hirschman, Albert O. (1970). *Exit, voice, and loyalty: responses to decline in firms, organizations and states*, Harvard University Press.

Kahneman, Daniel; Tversky, Amos (2000). *Choices, values, and frames*, Cambridge University Press.

Kuran, Timur (1995). *Private truths, public lies: the social consequences of preference falsification*, Harvard University Press.

Olson, Mancur (1971). *The Logic of collective action: public goods and the theory of groups*, Harvard University Press.

El paper de la premsa gratuïta en la configuració de l'opinió dels ciutadans d'Andorra

Marc Segalés i Dalmau

Ningú no posa en dubte avui en dia el paper i la importància de la premsa en qualsevol estat democràtic. De fet, el quart poder, com el va batejar l'escriptor i polític angloirlandès Edmund Burke per l'extraordinària influència que exercia en els anys previs a la Revolució Francesa, és una peça fonamental perquè es pugui parlar realment d'estat democràtic. I no només perquè informa i en certa manera exerceix d'element controlador dels altres poders que configuren l'Estat, sinó també perquè esdevé l'autèntic motor del que coneixem per opinió pública, ja que malgrat que no és la premsa qui la crea –això seria tan agosarat com dir que els ciutadans no pensen i no tenen la seva pròpia opinió– sí que ajuda a conformar-la, ja que és qui la construeix a partir de les opinions dels mateixos ciutadans. Dit d'una altra manera, la premsa per sí mateixa no té consciència però en canvi sí que ajuda a crear consciència.

Això pren especial rellevància en un país com Andorra, petit però a la vegada complex si tenim en compte la diversitat d'origens dels seus ciutadans, i per tant amb tendència a tenir una opinió pública molt influenciada per l'existent als dos països veïns. Per això el paper de la premsa i els mitjans de comunicació a Andorra té encara més importància, ja que, al marge de les funcions que els són pròpies, juguen un rol cabdal quant a la cohesió social, ja que ajuden a fomentar entre bona part de la població immigrada del país un sentiment i una consciència de pertinença a una realitat. D'aquesta manera, la presència al Principat de mitjans de comunicació propis del país és fonamental davant la forta presència i influència dels mitjans estrangers. I aquí el diari *BONDIA* hi té un paper destacat per diferents motius.

Un diari cent per cent andorrà

D'una banda, perquè amb el naixement del *BONDIA*, el 30 de gener del 2004, es trenca un model molt definit, en què dos diaris de pagament, molt definits ideològicament, es repartien el pastís informatiu. L'aparició d'un tercer diari, amb una aposta clara per la informació de proximitat i per un model de periodisme seriós, rigorós, independent i plural, obre als ciutadans una nova possibilitat de seguir l'actualitat del país des d'una perspectiva diferent i sense els

estigmes ni vicis d'altres. I és que el *BONDIA* és un diari respectuós amb els diferents punts de vista, tendències polítiques i opinions, no exempt de crítica però de crítica responsable, argumentada i quan toca defugint sempre de la crítica fàcil i del criticar per criticar; i amb un únic objectiu, que no és cap altre que reflectir el que de veritat passa, de dir les coses tal com són, i de fer-ho de manera planera i atractiva per als nostres lectors mirant de ser un mirall, un reflex de la nostra societat.

A més a més, en el moment del seu naixement, el *BONDIA* es va convertir en el primer diari fet i pensat íntegrament a Andorra, sense participació de cap grup estranger que volgués importar maneres de fer al Principat i on els accionistes de l'empresa editora, La Veu del Poble, eren tots del país. Un aspecte que amb el pas dels anys han seguit d'altres mitjans, i que també han sabut apreciar els ciutadans del país.

L'aposta per un model diferenciat

El naixement del *BONDIA* trenca també amb la forma com els ciutadans accedeixen a la informació. Conscients que les dimensions del país feien difícil l'existència d'un tercer rotatiu de pagament, el *BONDIA* aposta per un producte informatiu de consum diari que no costi diners al ciutadà, que a més a més s'estalvia d'entrar al quiosc a comprar el diari, ja que el pot agafar en els més de 130 punts de distribució que hi ha repartits als carrers del país així com en diferents comerços, hotels, benzineres, consultes mèdiques i punts emblemàtics d'Andorra. És a dir, que el lector no ha de fer cap esforç per accedir al *BONDIA*, ja que gairebé se'l troba a la porta de casa. Òbviament aquest aspecte ha facilitat la bona acollida del diari, i el que és més important per a tot l'equip de gent que formem part del *BONDIA*, ha comportat que persones que no tenien l'hàbit de llegir la premsa ara sí que ho facin.

I és que al marge de la gratuïtat, l'aposta ferma del *BONDIA* ha estat i és la voluntat de fer un producte de qualitat. D'aquesta manera, s'ha volgut defugir sempre dels models de premsa gratuïta existents als països veïns, tant pel que fa als continguts com en la forma de presentar-los, i s'ha buscat en tot moment el rigor i la qualitat informativa. Dit d'una altra manera, s'ha volgut oferir al lector el mateix que podria trobar en un diari de pagament però donant-li-ho de forma gratuïta, apostant per un model diferent, vist sovint amb reticències i escepticisme per alguns, però que s'ha consolidat plenament entre els lectors de premsa diària d'Andorra, com es constata en el darrer *Observatori sobre els mitjans de comunicació* de l'Institut d'Estudis Andorrans, en què es posa de manifest que 5,4 de cada deu lectors de diaris llegeixen el *BONDIA*. Aquesta aposta per la informació de proximitat així com la rigorositat i la qualitat en l'elaboració dels continguts han permès que el *BONDIA* penetrés amb certa facilitat en totes les capes socials del país, i sigui un mitjà de referència per a la classe política, empresarial, social, cultural i esportiva d'Andorra.

El lector, l'eix central i l'objectiu final

I és pensant i amb aquesta vocació de servei als ciutadans, i en definitiva als lectors, com es fa cada dia el *BONDIA*. I no només buscant oferir-los un producte de qualitat, si no també donant-los al mateix temps l'oportunitat de participar-hi i oferint-los la possibilitat de dir-hi la seva i/o expressar les seves inquietuds, opinions i crítiques. Dit d'una altra manera, des del *BONDIA* no es percep el lector com un simple consumidor del diari, sinó com una persona participativa i

activa que ajuda, amb la seves aportacions, a la constant millora i creixement del producte final. És per això, i deixant de banda les cartes al director, que com en qualsevol altre diari poden enviar els lectors per a la seva publicació, que la secció d'*Opinió* del *BONDIA* està oberta a la participació dels ciutadans. És a dir que, a part dels col·laboradors que tenen el seu espai setmanal fix i dels articles que fan arribar representants de forces polítiques, organitzacions i d'altres entitats, qualsevol ciutadà té a la seva disposició les pàgines del *BONDIA* per expressar lliurement i opinar sobre aquelles qüestions i temes que consideri oportuns.

La mateixa filosofia segueix la secció *Fototeca*, on novament els lectors són els grans protagonistes en fer arribar a la redacció del diari tota mena de fotografies, ja sigui per felicitar aniversaris i saludar amistats o per denunciar situacions i actes incívics fent valer aquella frase feta que diu que *una imatge val més que mil paraules*.

El fenomen dels SMS

Bona prova de la bona acollida i de la implicació i participació dels ciutadans, si se'ls dóna l'oportunitat, és l'èxit de la secció *Punt de Reunió*, on cada dia es publiquen les opinions i crítiques enviades pels lectors a través de missatges de mòbil. I no només un èxit perquè són moltes les persones que fan referència a aquell o aquell altre missatge, sinó pel volum d'SMS que es reben. I és que diàriament arriben a la redacció del *BONDIA* més d'un centenar de missatges, fet que va obligar a ampliar la secció, originalment a la contraportada del diari, també a una de les pàgines interiors. Tot i així, és impossible donar cabuda a tots els SMS el mateix dia que són enviats pels lectors, i és força recurrent que un missatge enviat, per exemple, dilluns no acabi sortint escrit a la secció fins dimecres o dijous.

Així doncs, el *Punt de Reunió*, al marge dels missatges de felicitació d'aniversaris i altres efèmèrides i d'aquells més personals que cerquen conèixer i relacionar-se amb d'altres lectors, s'ha convertit en un bon termòmetre per veure allò, habitualment d'actualitat, que interessa realment als ciutadans, o si més no als lectors del *BONDIA*. I és que són les darreres notícies, ja siguin de l'àmbit polític, social, cultural, econòmic o esportiu, les que centren bona part dels comentaris, crítiques i opinions dels lectors.

No es pot obviar i cal tenir present, com han reiterat en més d'una ocasió els crítics amb aquesta secció, que l'enviament d'un missatge és una qüestió totalment anònima, i que és precisament aquest anonimat el que pot acabar de decidir algú indecís a expressar la seva opinió o el que provoca, en ocasions, que algú l'aprofiti per mirar d'insultar o buscar fer mal a terceres persones. És per això que des del diari s'aplica un sistema de filtratge dels missatges rebuts i s'eliminen aquells escrits amb un to groller i insultant i que pretenen fer mal.

Malgrat aquest aspecte, no es pot posar en dubte ja no només l'èxit de la secció, sinó tampoc la seva incidència. I és que no són pocs els casos en què amb posterioritat a la publicació d'un missatge d'un ciutadà/na en què es queixa d'algun aspecte lligat a les administracions o a d'altres organismes públics, hi ha hagut resposta per part d'aquests, que han corregit o modificat l'aspecte de la crítica en qüestió.

La incidència de la secció, de la qual tampoc són alienes les formacions polítiques, que l'utilitzen per criticar l'adversari, ni els treballadors de l'Administració, que l'usen per a les seves reclamacions laborals, es pot constatar també pels amables suggeriments de tota mena arribats a la redacció del *BONDIA* per part d'administracions, càrrecs públics, entitats i organismes

de tot tipus, interessats en diferents fórmules per evitar, en algun cas, o reduir en d'altres, el nombre de missatges crítics que es publiquen.

És obvi que la crítica no sempre agrada, i més en un país petit com el nostre, on gairebé tothom es coneix. No obstant això, no cal anar més enllà, es tracta d'una més de les pressions amb què han de conviure els diaris, gratuïts o no, i els mitjans de comunicació en general, i naturalment no és únicament un fet exclusiu d'Andorra.

Marc Segalés i Dalmau,
periodista i director del diari gratuït *Bondia*

L'exercici de la ciutadania: dret, deure, responsabilitat...?

Antònia Escoda i Alegret

Què significa ser 'ciudadà andorrà'?

Tenir passaport?

Treballar a Andorra?

Les diferents definicions que n'he trobat lliguen sovint directament la ciutadania a la nacionalitat, i en tot cas, sempre significa l'adquisició d'una sèrie de drets i deures, un dels quals, la participació política i en particular, el dret a vot.

Els polítics parlem cada cop més de *ciudadans* en lloc d'*andorrans*. Això no obstant, no es tradueix en canvis en el sistema electoral que donin un fonament a aquesta apel·lació de *ciutadania*.

O potser estem a les portes d'una revolució com la francesa, on es va utilitzar la paraula *ciudadà* per evidenciar el principi d'igualtat entre tots els homes?

La igualtat de drets és la base en la qual ha de fonamentar-se una societat democràtica; llavors podrem parlar amb propietat de ciudadans i ciudadanes.

La Constitució d'Andorra consagra la igualtat entre els ciudadans, sense distinció de cap mena, com l'origen, la raça, la creença, el gènere o l'orientació sexual, en drets civils, socials, laborals i econòmics. Però reserva els drets polítics als ciudadans amb nacionalitat andorrana.

Nosaltres, el partit Verds d'Andorra, entenem que una democràcia és tal si hi participen tots els ciudadans en aquelles circumstàncies i decisions que els afecten a tots per igual, com ara poder escollir lliurement els seus representants en el Consell de Comú o el Consell General.

Volem rescatar el significat de la ciutadania. Per això, el nostre programa polític proposa els canvis necessaris per assolir-ho:

- demanem el dret de vot per a les persones immigrades a les eleccions comunals, un cop inscrites al comú i passada una legislatura;
- volem la revisió de la Llei electoral, tant per als comuns com per al Consell, i volem que sigui el reflex de la ciutadania, mitjançant la proporcionalitat segons els resultats;
- cal potenciar com a instruments de democràcia participativa l'ús de referèndums i les consultes ciutadanes;
- la nacionalització amb deu anys de residència i sense examen d'assimilació;

- el desenvolupament dels pressupostos s'ha de basar en la participació ciutadana;
- l'edat per tenir dret a vot s'ha de rebaixar als 16 anys;
- cal fomentar l'associacionisme i els moviments socials, establint les condicions i els canals necessaris perquè puguin desenvolupar els seus objectius.

I és que la participació ciutadana ha d'estar present en tots els moments polítics, des de la identificació dels problemes reals fins a la seva avaluació i execució.

Cal assolir una democràcia participativa que garanteixi els drets dels ciutadans.

La política està basada en la mobilització ciutadana i la sensibilització en els valors que defensem amb l'objectiu de transformar la societat.

Nosaltres creiem en la radicalitat democràtica: els ciutadans han de ser els protagonistes de la política i no simples espectadors.

Ara bé, què en pensen els ciutadans?

Mentre les diferents administracions multipliquen les iniciatives i els mecanismes de participació ciutadana, ens trobem cada cop més davant una important desafecció de la ciutadania envers les institucions i la classe política en general.

Els ciutadans es declaren escèptics envers la classe política, se senten estafats pels qui han de vetllar pels seus interessos, no se senten representats. La percepció dels ciutadans envers la política és de desencant, pessimisme, desconfiança, còlera...

Tot això es tradueix, en la majoria de casos, en l'abstencionisme al moment d'anar a votar i en desinterès en general per la vida política.

Potser en alguns casos tenen raó. Però també ho permeten amb la seva actitud passiva, el seu acomodatament a la situació, la seva resignació.

En el millor dels casos, quan l'apatia es transforma en còlera, som capaços de manifestar-nos i d'expressar el nostre rebuig envers les decisions que es prenen en el pla polític.

Però no n'hi ha prou. Malauradament no cal confondre la cultura de la protesta amb la cultura de la participació.

Creiem que es pot justificar aquest desencís vers la política en els casos de persones que han treballat activament i s'han trobat davant d'unes administracions poc permeables a les aportacions. Associacions i grups de persones que han fet una feina de manera desinteressada i que han vist polítics posar-se les medalles per aquesta feina, o bé que senzillament l'han descartat sense miraments.

Però també veiem que hi ha una part de la població que té una actitud absolutament passiva i despreocupada envers la política.

Si som capaços d'omplir els carrers quan guanya el nostre equip de futbol, com pot ser que no ens puguem mobilitzar davant els problemes socials, les injustícies...?

La responsabilitat i el respecte són quelcom que no s'ha ensenyat ni après, és molt més fàcil deixar-se portar pels impulsos egoistes i inconscients que col·laborar, compartir les dificultats, construir; en fi, participar en la societat. Per no haver-nos d'implicar utilitzem sovint l'excusa de la por de perdre el nostre confort, el nostre treball... I probablement a algun sector de la classe política ja li convé: és molt més fàcil sotmetre per mentides i por (perdre el treball, la vida...), i així dirigir la població, que no intentant que les persones siguin responsables.

L'exercici de la política és, cada cop més, vist com un estatus i un privilegi quan la legitimitat

dels que representen el govern i l'administració pública no respon en democràcia a cap mèrit personal, sinó a una delegació per part dels electors, és a dir de la ciutadania.

Així doncs, entenem que hi ha una responsabilitat dels participants en el moment en què van a votar o en el moment en què decideixen no votar. Els valors de llibertat i igualtat depenen d'un electorat despert.

El compromís individual i el compromís amb la societat són importants perquè les coses canviïn en política.

No és suficient preguntar-nos què poden fer les administracions per nosaltres, és important preguntar-nos què podem fer nosaltres per a nosaltres mateixos i per als altres.

Per damunt de tot cal responsabilitzar-se.

El vot que deixem en una urna no és l'única eina política que tenim com a ciutadans.

El canvi no es produirà en la seu de cap partit polític, es produeix en cadascun de nosaltres.

"La culpa és dels polítics", "tots són iguals"...

És cert que en els darrers temps hem hagut de viure situacions penoses en aquest sentit, però en el moment en què una persona decideix entrar en política demostra, al nostre parer, un cert grau d'implicació, de valentia, de compromís amb la societat.

Ara bé, no podem reduir l'activitat política a la lluita pel poder, cal revalorar-la.

De fet, incrementar la interrelació de la societat civil i la participació contribueix a reduir la corrupció.

La democràcia no és un estat sinó un procés, i la democràcia participativa no anul·la la representativa, sinó que l'apropa a la ciutadania.

Lluitar contra la desafecció és legitimar les decisions públiques i crear ciutadania

Cal fomentar la participació i la codecisió de la societat civil. Hem de sumar instruments de participació, i complementar-los.

En la democràcia participativa, la voluntat general s'expressa d'una manera permanent i no episòdica. Això no vol dir votar compulsivament per tot. Consisteix a participar en la deliberació i la reflexió.

Però, per més instruments de què ens dotem com a societat, hi ha un aspecte clar: la manca de cultura participativa. Hem d'aconseguir, doncs, la creació i consolidació d'una cultura de la participació activa per així assolir la qualitat democràtica.

Participació vol dir democratitzar la democràcia. Així, cal tornar a l'individu la fe en si mateix. Sam Daley-Harris, premi Nobel de la pau, va dir: "Hem de deixar de pensar que no hi ha solucions; hem de deixar de pensar que no importa el que fem; hem de deixar de pensar que potser que hi hagi solucions però que que no depenen de nosaltres mateixos; hem de deixar d'actuar en solitari; hem de buscar els altres, buscar un grup."

Això significa la formació en els valors de la ciutadania.

Hem d'anar cap a una societat compromesa, solidària, altruista, amb comportaments i actituds optimistes davant dels reptes i les dificultats. Cal promoure el voluntariat social, les associacions, la iniciativa pròpia, la reivindicació i l'acció social.

Hem d'afavorir l'emancipació i la formació de la gent jove. Cal promoure programes intergeneracionals de relació i intercanvi.

Hem de fer polítiques d'immigració en què el concepte de ciutadania vinculi les persones immigrades, de manera que gaudeixin d'igualtat de drets i deures, d'igualtat d'oportunitats i de tracte respecte a la resta de població.

Hem d'aconseguir un entramat social que permeti la dinamització de la societat.

Per damunt de tot, però, els polítics hi hem de creure, perquè no es tracta només de dir que treballem per la participació ciutadana i de crear instruments de participació ciutadana. Hem de ser coherents i aplicar realment les polítiques que se'n deriven, ja que, si el ciutadà fa l'esforç d'implicar-se i no en percep el retorn amb accions concretes, tornarà a caure en la desafecció envers la política.

No hi ha res fora de la política

El dia a dia de cada ciutadà està marcat per cada decisió política que es pren: la nostra situació laboral, els sistemes educatius, els transports...

La crisi sense política no se solucionarà: la crisi deriva de l'aplicació de determinades polítiques i la solució rau a seguir unes polítiques diferents.

Inhibir-se en la pràctica de la política no eximeix de responsabilitat el ciutadà, ja que, ho vulgui o no, el retorn el rep en la vida quotidiana.

Així, si el deure de la classe política és crear mecanismes de participació ciutadana, el deure del ciutadà és assumir el repte i intervenir realment, implicar-se i responsabilitzar-se de la decisió que pren o es nega a prendre, en un moment donat.

Com diu la Isabel Lozano emprant paraules d'en Joan Fuster: "La política la fas o te la fan."

Antònia Escoda i Alegret,
infermera i presidenta del partit Verds d'Andorra

Ideologia i ciutadania

Josep Anton Rosell i Pujol

Yo tengo tantos hermanos/
que no los puedo contar/
y una novia muy bonita/
que se llama libertad.
Cigala, "Tango"

El tema de la ciutadania està íntimament lligat a la qüestió més general de la forma democràtica de govern. Per aconseguir la governabilitat hem de partir de dos importants conceptes que situen la societat en la divisió entre *nosaltres* i *ells*. *Ells* són aquells ciutadans que no haurien d'existir, perquè tots hauríem de ser *nosaltres*. La ciutadania, segons Thomas H. Marshall, de la Universitat de Cambridge, és un "estatus assignat a tots aquells que són membres plens d'una comunitat". Ull viu, però, perquè les classes socials estan dividides –ells i nosaltres– i formen un sistema de desigualtat que en el pla dels ciutadans marca els ideals, les creences i els valors d'uns i altres.

En el pas històric de la persona humana a la família, la tribu, el poble, la nació o l'univers, existeix un llarg camí en què la diferenciació de la ciutadania ha estat més que evident. Hem de distingir-ne tres elements principals.

La ciutadania civil

Correspon a aquelles persones amb els "drets necessaris per a la llibertat individual". El nostre temps és paradoxal i la nostra civilització és la de la riquesa i l'abundància i, malgrat això, genera fam i misèria endèmica. És la més conscient de la necessitat de la pau i precisament és la que més potencia la guerra destructiva. Vivim un temps enganyós i la ingovernabilitat que es pot apreciar arreu del món desvela com cap altra les deficiències i contradiccions dels nostres diferents ordres polítics, que són –per esmentar els últims temps– la dictadura militar, el feixisme o

l'estalinisme, històricament considerats, o bé els actuals sistemes que fan impossible la governabilitat en un sol país i de cada país, per passar a parlar d'una globalitat només entesa en termes econòmics.

Els drets socials

Definits en una classificació que va des del dret al benestar i a la seguretat econòmica fins al dret de compartir amb la resta de la comunitat l'herència social i viure la vida com un ésser civilitzat d'acord amb els estàndards de la societat. Però són diferents, no ja entre les nacions o països, sinó en la mateixa ciutadania. La societat es compon de variats grups amb categories variables, en què cavalquen el disseny capitalista, per a uns, davant dels residus en la construcció de l'ordre per a la majoria.

Els drets polítics

Es relacionen amb el dret a participar en la governabilitat del lloc del qual formem part. Fins al segle XVIII els privilegis només estaven vinculats als poderosos. A partir d'aquí es creen uns drets que són deficitaris en el segle XVIII, no tant pel seu contingut com per la seva distribució, per les exigències de la ciutadania democràtica. El segle XIX aportarà els drets socials, però també la seva exclusió de gran part de la ciutadania, amb una política colonialista que, amb altres màscares, és la que es continua practicant.

Ciutadania i globalització

Per això, segons la teoria de Robert Moore, la idea de la ciutadania emergeix al món amb la guerra freda, no com a expressió del liberalisme que va poder originar-la a meitat del segle XX, sinó com a manifestació de resistència a un liberalisme presumptament global que transforma els ciutadans en consumidors, i només els consumidors tenen drets i no els altres. Tornem a nosaltres i ells, o a la visió feta per Bottomore entre *ciutadania formal* i *ciutadania substantiva*, que a més pateix tres grans problemes: la migració, la internalització del treball i la relació entre residència i ciutadania.

Vam utilitzar la transició dels regnes a l'Estat democràtic per igualar els ciutadans i aconseguir un benestar més gran, però molt poc per donar coneixement i menys encara el procés de creixement ètic que ha de representar la ciutadania. Touraine manifestava que la democràcia en sentit concret és la construcció d'un espai pròpiament polític, que no sigui ni estatal, ni mercantil. Pensar la política en clau de ciutadania és el que tots hem de fer.

En aquesta lluita per la democràcia es troba la ideologia que hauria de tenir el ciutadà i que no tothom l'ha poguda adquirir. Entre d'altres motius, perquè no s'ha fet res per construir les bases d'un debat públic al llarg del temps i, en segon lloc, perquè avui dia les formes ho són tot i el contingut, no-res. Si tota la vida humana és intrínseca i igualment valuosa, i tota persona és personal i indeclinablement responsable d'identificar i realitzar el valor de la seva pròpia vida, tots hem de tenir el pensament necessari i fort per fer valer els nostres drets. El debat no té sentit si no es té fe en aquells amb qui discutim, i com que això és el que passa majoritàriament el debat no existeix.

El pensament de la ciutadania al llarg dels segles només va ser un sentiment: religiós, nacional o de servilisme vers qui ens manava. Passa com en l'art, que només en disposa qui té el poder i

per això la bellesa és al servei dels monarques, la religió o els grans personatges. L'art popular només es dona a les cavernes i en tot cas es contempla en els edificis públics propietat dels poderosos.

El moviment ideològic de la ciutadania el podríem situar en el conegut com a cas *Dreyfus*, que és la rebel·lió dels ciutadans contra els poders fàctics: militars, religiosos, etc. La proclama de sortida a la ideologia ciutadana la fa, entre d'altres, Maurice Barres en manifestar: "No s'aconsegueix la unió amb idees mentre aquestes no siguin més que raonaments; és necessari que s'hi uneixi una força sentimental. En l'arrel de tot es troba una qüestió de sensibilitat." Barres llança al món, que ho recull, no solament l'estructura provisional d'un sistema, sinó el que afectava més profundament la nostra vida, una nova actitud davant del món i del poder, com manifesta Leon Blum, "un model d'esperit desconegut, una forma de sensibilitat nova".

Les ideologies es faran doctrina a través dels moviments polítics, que, de manera resumida, agrupem en els següents grups:

Conservadors: partidaris del manteniment de l'*status quo* i d'un desig de reducció de la democràcia per salvar l'economia de mercat.

Neoconservadors: se situen en una posició més ideològica i en un terreny bel·ligerant contra el poder estatal. Tota intervenció en l'economia es critica com a totalitarista.

Liberals: fan èmfasi en els drets individuals i en un desig d'ordenar la relació Estat i mercat que afavoreixi aquest últim com a màxim exponent de llibertat, malgrat que –com afirma Samuel Brittan– exigeixi una depuració de la vida política alliberant-la d'excessives expectatives igualitàries.

Socialisme: visió crítica de la societat capitalista.

Quina podria ser la resposta ideològica ciutadana a tots aquests corrents? Els sociòlegs i polítics Xavier Arbós i Salvador Giner són clars.

La governabilitat

La governabilitat és la qualitat pròpia d'una comunitat política, segons la qual les institucions de govern actuen eficaçment dins del seu espai, de manera considerada com a legítima per la ciutadania, cosa que permet el lliure exercici de la voluntat política del poder executiu mitjançant l'obediència cívica del poble, que ha de saber diferenciar els mals usos que poden afectar la governabilitat, que són l'individualisme, la privacitat, el mercat, el pluralisme i les diferents classes socials.

El pas de la possessió (la propietat de béns) a la posició (un lloc en la societat) com a determinant del privilegi i del poder de les persones en un procés crucial per entendre les tensions que generen les noves situacions és el camí.

Un projecte polític –manifesten Alexander i Margaret Misterlide– és quelcom que sorgeix del conflicte històric i de la necessitat de resoldre'l de manera satisfactòria per a tothom, encara que no satisfaci tothom, per la qual cosa es requereix una discussió, negociació, acord relatiu i una decisió majoritàriament compartida.

En canvi, una ideologia lluny d'assentar-se en la realitat pretén crear la realitat o com a màxim evitar l'actual. La ideologia no té capacitat de diàleg perquè no neix per això. Les ideologies no ho decideixen tot, però ajuden a caminar vers el futur. El *jo individual* passa al *jo social* i demostra que la millor defensa de la persona és la mateixa societat, que, en els moments presents, ha

de tenir com a ideologia primigènia eliminar la cultura dels residus que han provocat el mercat de consum, la cultura de casino i la política espectacle.

Amb una ideologia tan debilitada s'ha de fer front als nous reptes de l'interès general, que ja no es poden considerar a escala local, sinó global. Els problemes del món són els del país. Cal tenir en idees molt clares sobre la demografia, els corrents migratoris, les precarietats ecològiques, les innovacions tècniques, els nous moviments ideològics més enllà de la política que promouen comportaments socials i no polítics, com és el cas de les ONG, organitzacions ecologistes i molts sectors de la ciutadania que estan demostrant amb la seva feina que el desenvolupament democràtic sense drets socials universals i respectats universalment és possible però no pas sostenible.

Tornem al principi. Les noves identitats passen pel reconeixement d'un mateix com a persona i el dels *altres* dins i fora de l'espai nacional. Tota aspiració reconstructiva dels ideals de la ciutadania ha de partir del reconeixement de la seva heterogeneïtat semàntica i de les seves connotacions de construcció social. La lluita ideològica per a la ciutadania és una acció quotidiana permanent, espai de conflicte i antagonisme social. La ciutadania plena és la utopia que, com tots saben, no ha fet possible trobar l'illa dels somnis de Thomas More.

El ciutadà no pot caure en els cants de sirena dels que, al servei solament dels interessos del diner, només informen del que volen. No crec en el risc de la descomposició de la ciutadania informada. Sí que, en canvi, estic preocupat pel risc de la ciutadania enganyada i per les retòriques de la intransigència. Els periodistes tenim la gravíssima responsabilitat de descobrir el món real i no l'espectacle. Hauríem fer com Ulisses, que es va fer lligar al màstil del seu vaixell per escoltar el cant de les sirenes, però no per cedir. Ara aquest heroi, en el món modern, s'ha alliberat dels lligams i sota la intimidadora tirania de l'imperatiu de felicitat de supermercat, no solament ha renunciat a tot horitzó del sentit col·lectiu, sinó que ha criminalitzat com a patologia tota desgràcia. Hem caigut en el pitjor dels mals, com defineix Meter Sloterdijk en la seva *Comedia de l'infortuni*: són iròniques les nostres bones intencions. No som nosaltres els primers éssers humans que comencem a ser infeliços, per no ser feliços? Potser sí que era cert el que deia Anna Karenina, que tots els feliços són feliços, al mateix temps que cadascú és desgraciat de manera singular.

El temps és la quarta dimensió, com ens recorden els físics, i encara que aquesta és una afirmació que apliquen en les coordenades d'espai i de temps, té un reflex directe en les qüestions humanes.

Com a quarta dimensió que és el temps entra en l'àmbit del coneixement, introduint plantejaments inèdits. La previsió ideològica de la ciutadania ha de mirar una societat humana que al segle XXI presenta caràcters diferents a tot el que ha estat fins ara. Existeix un *nou ciutadà del món* que ha d'afrontar una crisi de valors –ideologia– poques vegades coneguda en la història i que és una autèntica mutació.

La democràcia és un valor internacional indiscutible, i és un fet incontestable que la democràcia no existeix en la major part del planeta, a la vegada que cap poder no s'atreveix a presentar-se sense proclamar que domina el consentiment dels governants. És el ciutadà i la seva ideologia qui ha de descobrir aquesta democràcia caricaturitzada per la corrupció política o destruïda per l'exèrcit i les religions, o aquells que van viatjar a la Xina de Mao i es van quedar a Califòrnia.

Avui el món global es troba més dividit que mai. La societat es governa en funció de la demanda. Occident exporta models democràtics que fan insuportable la intolerància, el fanatisme o el poder despòtic. Com diuen Arbós i Giner: "En les societats en què predomina l'individualisme, el culte al triomfador i l'egoisme gremialista es corre el risc que solament s'ocupin dels marginats la beneficència i la policia." Els rellotges estan en vaga. No sabem quina hora és.

El ciutadà ha de cultivar la ideologia. En la mesura en què la cultura és llibertat, passa a ser expressió d'una identitat individual o ètnica, però a mesura que tendeix a la universalitat, la cultura és inseparable dels valors morals compartits. La governabilitat exigeix fixar els interessos col·lectius de l'espècie humana per damunt dels vells i arrelats tòpics. Amnistia Internacional és un exemple de futur i d'ideologia del ciutadà.

Més gran, més profund, més important que els crits pamfletaris és el treball dels intel·lectuals anònims –els ciutadans amb la seva ideologia–, que han de passar a ser l'autèntic contrapoder, a la vegada crític i orgànic, en el si d'una societat democràtica. La cooperació activa a voler viure junts ha de ser la base ètica per a la nostra societat imperfecta, però perfectible, que no és el monopoli d'alguns, sinó un assumpte de tots.

Josep Anton Rosell i Pujol,
periodista i director general d'*El Periòdic d'Andorra*

Els comuns, l'administració més propera al ciutadà

Maite Cano i Franco

En primer lloc, voldria donar les gràcies a l'organització d'aquesta Diada andorrana a Prada per haver-me convidat, i a tots vosaltres per la vostra assistència.

La meua experiència en l'administració comunal s'ha centrat en dos sectors especialment sensibles, que són molt propers a la gent i que tenen una traducció immediata en la vida quotidiana dels nostres conciutadans: els serveis socials i la cultura. Poder exercir aquestes grans responsabilitats ha estat un privilegi i una autèntica escola de vida.

El tema que m'han proposat des de la SAC és *Els comuns, l'administració més propera al ciutadà*. Què entenem per *administració*? I quin és el paper dels comuns dins d'aquesta administració? L'article 1 (Títol I, disposicions generals) de la Llei qualificada de delimitació de competències dels comuns estableix que "Les parròquies són entitats politicoadministratives que integren l'estructura territorial de l'Estat andorrà i participen en la conformació de la política nacional per mitjà de les formes i institucions constitucionalment establertes."

Aquestes competències, que es descriuen en l'art. 4, Títol II. *De les competències i potestats dels comuns*, són l'elaboració del cens electoral, del cadastre, la prestació dels serveis públics, la regulació de les condicions de la circulació urbana o l'organització i promoció d'activitats socials, culturals i esportives, entre d'altres.

Però els comuns, com diu el títol de la meua ponència, són l'administració més propera al ciutadà i com a tal, a més de portar a terme les competències que marca la llei, és important la forma en què es desenvolupen i la comunicació bidireccional amb els nostres ciutadans. La ciutadania és la font que permet mesurar de quina manera s'estan implementant les actuacions comunals. Les necessitats no cobertes, les mancances, els canvis necessaris per al millor aprofitament dels recursos.

En aquesta intervenció voldria fer un repàs, des de la meua experiència durant un mandat (quatre anys) en la conselleria de Social i aquest (dos anys i mig) en la conselleria de Cultura, evidentment no exhaustiu però sí al més complet possible de les línies mestres d'actuació en cadascuna d'aquestes dues àrees.

1.- Social

El departament de Social del comú d'Andorra la Vella centralitza tots els serveis relacionats amb el benestar de les persones. És una de les prioritats del comú, un dels puntals de la seva acció política. La inversió en la gent és una aposta pel futur, per la cohesió social i per la construcció d'una ciutadania conscient i implicada en la gestió dels seus interessos.

És, no cal dir-ho, una gestió complexa i polièdrica. Cal fer un diagnòstic constant de les mancances i les necessitats, i intentar cobrir-les amb els recursos econòmics i humans disponibles. És una feina que exigeix un contacte estretíssim i constant amb la ciutadania i amb els seus problemes. Voldria desglossar els grans eixos de la gestió feta entre el 2002 i el 2006.

En primer lloc, els serveis generals, que són els que s'adrecen a la totalitat de la població.

El 2005 es va aprovar el Reglament de prestacions socials. És un document que defineix i relaciona totes les prestacions de caràcter social que atorga el comú i que estipula quins són els procediments per ser-ne beneficiari. El comú rebia contínuament peticions d'exoneracions, subvencions, reduccions de tarifes..., i era, per tant, necessari ordenar i regular tota aquesta casuística perquè aquestes prestacions fossin concedides d'acord amb criteris d'eficàcia, eficiència i objectivitat, i fonamentar-les en els principis d'igualtat, solidaritat i no-discriminació.

El 2005 també es va crear la Comissió Tècnica de Social, que és un organisme independent, col·legiat i amb competències consultives que fa informes i propostes, no vinculants, relatius a la valoració de les sol·licituds de prestacions. Aquesta comissió té com a objectiu la valoració objectiva de les demandes de prestacions.

Per fer front als reptes del departament, cal dotar-lo amb el personal necessari. La contractació de treballadors ben formats i implicats en els objectius del departament ha estat una de les nostres prioritats.

El 2005 es va iniciar un projecte per assegurar que els menors amb discapacitat puguin integrar-se a les diferents activitats que proposa el comú, gràcies a la contractació de monitors d'integració. D'aquesta manera evitem els riscos d'exclusió social.

El 2007 es va posar en marxa el projecte *Tens trastos?*, que té com a objectiu la recuperació de mobles i electrodomèstics en bon estat per donar-los a qui els pugui necessitar.

A més dels serveis generals, hi ha els sectorials, destinats a segments concrets de la població:

-Infància i famílies. Hem fet un programa curricular de centre per a les tres escoles bressol que gestiona el comú. Una de les nostres preocupacions ha estat la formació contínua del personal. Les escoles tenen tres períodes d'obertura: un al setembre, un altre al novembre i el tercer al febrer. D'aquesta manera ens ajustem a les necessitats de les famílies.

El casal El Llamp dóna servei als nens d'entre 6 i 12 anys, i ocupa un espai molt gran a l'edifici de Clara Rabassa. Hi ha nou monitors, un dels quals és tècnic sanitari.

Ens han preocupat sempre les relacions entre generacions. Els nens d'El Llamp fan activitats regulars amb els avis de la residència Clara Rabassa.

-Gent gran. L'atenció a la gent gran ha estat un altre dels grans eixos de la política social. Volem que tinguin una presència activa i enriquidora en totes les activitats que fem. També volem que tinguin a l'abast les eines perquè continuïn aportant la seva experiència i no perdin el tren de la modernitat. Hem afavorit els intercanvis intergeneracionals, tenim una aula d'informàtica, punts d'informació... Funcionen quatre comissions, que fan que es gestionin de manera autònoma segons els seus interessos.

El casal Calones i les cases pairals són els centres de la nostra política envers la gent gran. Al Calones tenim el menjador diürn, des del 2005, i actualment ja viuen dotze parelles autònomes a l'edifici comprat la tardor del 2009 pel comú d'Andorra la Vella. També hem promogut l'assistència domiciliària i portar el menjar a domicili en cas que es necessiti.

2.- Cultura

El departament de Cultura, del qual sóc actualment la consellera, és un departament complex i que té una rellevància pública especial.

Té tres grans eixos d'actuació: les activitats formatives, la programació estable de teatre, música i dansa, i el suport a la cultura associativa i popular. Tota aquesta acció ha de tenir a la seva disposició una sèrie d'equipaments preparats per poder donar suport a les entitats i fomentar la participació ciutadana.

Les infraestructures culturals. Per poder gestionar una política cultural efectiva és imprescindible poder disposar d'equipaments polivalents, capaços de donar suport a totes les activitats formatives i per a les iniciatives culturals que necessitin espais on desenvolupar-se. Des del comú s'ha fet un esforç enorme per posar en marxa les infraestructures necessàries per acollir a tothom. El Centre Cultural la Llacuna va ser inaugurat el 2004. Es tracta d'un edifici de cinc plantes, molt cèntric, amb una superfície total de 5000 m². La Llacuna acull els serveis administratius del departament de Cultura i els tres serveis de formació artística del comú.

A la Llacuna les entitats i associacions de la parròquia tenen locals de reunió i de despatx. La sala d'actes del subsòl, amb un aforament d'uns 125 seients, acull una mitjana de 150 actes cada any. També hi ha dos espais expositius, amb una ocupació mitjana de 225 dies cada any.

El Teatre Comunal, amb un aforament de 225 butaques, és un altre dels centres de la vida cultural de la parròquia. S'hi programen els espectacles de teatre i música de format mitjà i petit, els dos cicles anuals de teatre infantil i acull també molts actes escolars i les projeccions del Cineclub. Cada any s'hi fan més de cent actes. Per a les actuacions teatrals i musicals de format gran s'utilitza habitualment l'auditori del Centre de Congressos, amb capacitat per a més de 900 persones i un equipament tècnic de primera línia.

Les activitats formatives. A la Llacuna hi ha la seu de les tres escoles artístiques comunals. Entre les tres s'imparteixen classes a més de 600 alumnes, de totes les edats. L'àrea d'influència de les escoles comunals ultrapassa sovint els límits parroquials.

L'Escola d'Art ofereix formació en gravat, ceràmica, pintura, restauració, història de l'art, història del cinema i cursos de plàstica per a infants. Té un paper fonamental en la programació d'exposicions a la Llacuna, amb els programes Artèria i B'Art.

L'Aula de Teatre i Dansa, organitzada per grups d'edat, acostia als alumnes les diverses tècniques teatrals. El Grup Estable de Joves i el Grup Estable d'Adults són les formacions més avançades, que presenten cada any els seus muntatges al públic. La secció de dansa està centrada en la formació en dansa clàssica.

L'Institut de Música actua, de fet i des del seu origen, ja fa vint-i-cinc anys, com a conservatori nacional. Tot el professorat té titulació superior i posa a disposició de l'alumnat un ventall amplíssim de possibilitats formatives. Força alumnes de l'Institut han aconseguit convertir-se en professionals de la música, i molts altres han completat la formació amb uns sòlids coneixements musicals.

La programació estable de música, teatre i dansa

Fins avui ja s'han programat setze edicions de la Temporada de Música i Dansa. Amb el patrocini de Banc Internacional – Banca Mora, és la manifestació puntera del panorama cultural andorrà.

Per acabar la meua exposició faré un petit resum de les diferents àrees que conformen l'entrellat de serveis que ofereix el comú i que, totes i cadascuna, crec que són imprescindibles pel bon funcionament i el benestar dels ciutadans.

Cada vegada més, s'estableixen mecanismes per tal que els ciutadans trobin un lloc on poder dir la seva. Al comú d'Andorra la Vella hem intentat habilitar-ne diferents. Associats en franges d'edat, d'afinitats a les noves tecnologies, per activitats (a banda dels tradicionals), com ara l'entrada de cartes per la via postal o *mail*, les hores de visites amb els cònsols i consellers...

Així, hi ha un seguit d'aforaments i activitats destinats a la gent gran, com la casa pairal o el Calones. Des de Joventut es cobreix tota la franja destinada a la gent jove, on troben uns interlocutors que entenen perfectament les seves inquietuds. Un altre departament significatiu del comú és el de Participació, que per la seva transversalitat facilita aquesta interacció dels ciutadans en l'activitat comunal, ja sigui des de la promoció de les associacions, com la de comerciants o de veïns, fins a la participació dels joves en l'organització de la seva festa.

Una altra tasca lloable que es porta a terme des dels comuns és l'activitat esportiva, que a més de promoure la pràctica de les diferents modalitats, esdevé un estímul per tenir cura d'un mateix, és un lloc on relacionar-se i on es posen en relleu valors tan importants com el treball en equip i el respecte pel contrari.

El comú d'Andorra la Vella disposa de l'Oficina d'Atenció al Ciutadà, que a diferència dels comentats fins ara, on els usuaris donen a conèixer les seves inquietuds d'una forma més indirecta, aquest és el lloc habilitat expressament per a aquest efecte. Dins les seves tasques hi ha tant la de proporcionar informació sobre qualsevol servei o activitat com la de recollida de queixes. Els usuaris ho fan de forma telefònica, per correu electrònic o personant-se a la mateixa oficina.

Les oficines de tràmits que tenen els comuns també han estat concebudes per facilitar als ciutadans aspectes tan significatius com gestions amb la CASS o SOM, entre d'altres. Ja es va començar fa sis anys i no es deixa de treballar de forma conjunta pel tal de d'esdevenir una administració propera al ciutadà.

Així, per concloure, cal recordar que les administracions locals, els comuns, ens devem als ciutadans i com a tal hem de facilitar el compliment dels deures i de les obligacions d'aquests vers l'Administració.

Moltes gràcies per la seva atenció.

Maite Cano i Franco,
consellera menor i consellera delegada de Cultura i Turisme
del comú d'Andorra la Vella

Consideracions de la institució del Raonador del Ciutadà sobre “Andorra i els seus ciutadans”

Pere Canturri i Montanya

Hem observat com el terme *ciutadà* comporta accepcions ben diferents segons les definicions que en fan els diccionaris, però també per com s'utilitza aquest nom en el llenguatge o en els textos.

La mateixa paraula s'utilitza per anomenar l'habitant d'un nucli urbà determinat o pot comportar una connotació relativa a la nacionalitat i a uns deures i drets polítics, tot i que no s'hagi de confondre ciutadania i nacionalitat.

El nom de ciutadà d'un lloc determinat podria aplicar-se tant a un foraster resident en un país com a un natural, que gaudeix de la nacionalitat amb els drets polítics que l'acompanyen.

Em semblaria que tot el dit podria fer incórrer en una certa confusió. Es pot parlar de vegades de ciutadans de primera o de segona, o comportar certa discriminació entre ciutadans que vinguts de fora han adquirit la nacionalitat i els que sempre l'han tingut.

En aquest sentit, recordo les paraules de Fatou Secka, medidora cultural d'origen gambià que va arribar fa més de 35 anys a Barcelona, on han nascut els seus cinc fills, i que deia “porten Catalunya al cor i l'Àfrica a la cara”, en relació amb la discriminació que encara podien patir.

Les reflexions exposades succintament han estat motivades per la denominació que a la figura internacional de l'Ombudsman s'ha donat a Andorra: Raonador del Ciutadà.

A Espanya, per exemple, és el Defensor del Pueblo; a França, Le Médiateur de la République; a Catalunya, el Síndic de Greuges, o a Portugal, el Provedor de Justícia. En canvi a Andorra s'ha volgut afegir a *ciutadà* l'autòctona, antiga i pròpia denominació de les persones que defensaven d'ofici en nom del poble els acusats en l'àmbit de la justícia penal: el raonador. Una denominació que, a més, entronca amb les seves funcions, que no són decisòries sinó purament mediadores i informatives de l'Administració.

Per tant, la denominació resultant per a la institució internacional de l'Ombudsman andorrà és Raonador del Ciutadà.

Tots els dubtes que el raonador podria tenir envers el terme ciutadà han quedat resolts en la redacció de la llei, que en l'article 13 diu: “Les queixes o les reclamacions poden ser efectuades

per qualsevol persona física o jurídica que invoqui un interès legítim, sigui quina sigui la seva nacionalitat, edat, convicció o residència.”

Per tant, la institució rep totes les queixes en relació amb l'Administració, fins i tot les que han estat fetes per ciutadans residents fora de les Valls.

Complint la nostra funció, no ens hem limitat solament a atendre els ciutadans que ens han aportat unes queixes concretes; hem atès igualment els que s'han dirigit a nosaltres quan hem vist que ho feien com a últim recurs per solucionar les seves preocupacions en relació amb els diferents òrgans que regeixen la nostra societat. Hem estat especialment curiosos en la nostra actuació, ja que compremem que hi ha molta gent sola que necessita comunicar-se i fins i tot esplaïar-se amb algú, tractant dels problemes que l'afecten en relació amb la societat on viu. El raonador, en aquest cas, haurà complert la funció de reconeixement de la dignitat humana reflectit en la nostra Constitució. Ens hem fixat escoltar tant com sigui necessari el ciutadà que demana la nostra atenció.

Considerem que no hi ha problemes petits. Per a qui se sent afectat, els seus problemes esdevenen els més importants. Poden ser problemes per als quals, qui gaudeix d'un nivell cultural o econòmic mitjà, trobi el camí adequat amb facilitat o gaudeixi d'un assessorament professional adient. Però hi ha gent a la qual, per les circumstàncies en què es troba, en estar fora del seu país d'origen o del seu entorn familiar, l'empara que els cal és més necessària.

Les demandes o queixes dels ciutadans o les d'interès general poden haver motivat l'emissió de suggeriments, recomanacions o recordatoris a l'Administració per si és convenient prendre'ls en consideració, com ha estat en diverses ocasions. Han estat, així doncs, valuoses aportacions per part del ciutadà.

Les queixes dels ciutadans omplen un ampli ventall de qüestions relacionades amb l'administració general, els comuns, les parapúbliques (Caixa Andorrana de Seguretat Social, FEDA, Som-Andorra Telecom, el centre Hospitalari), centres escolars o altres entitats subvencionades amb diner públic.

Hem insistit reiteradament que la dignitat de la persona, el ciutadà, requereix un tracte exquisit per part de tots els servidors públics i en tots els àmbits. Amabilitat, delicadesa i promptitud en ser atesos és el que espera el ciutadà. Hem de recordar que al cap i a la fi són els seus diners els que satisfan les nostres nòmines.

Per tant, hem insistit en la necessitat que les respostes siguin prou explícites, raonades i sobretot que no hi hagi errors. Si es diu al ciutadà que si no està d'acord amb la resposta pot recórrer a una instància superior, és necessari que la resposta que es doni sigui documentada i entenedora, perquè serà l'única manera de saber quins són els arguments de què s'ha de valer per donar contingut al seu recurs.

Uns exemples del complicat llenguatge que es pot transmetre o de la dificultat de la seva interpretació els constatem amb les següents respostes donades per l'Administració:

Text d'una resolució: “Vista la sol·licitud presentada, sol·licitem els sigui aplicada l'exempció de l'impost sobre transmissió de l'import sobre transmissions patrimonials de l'article de la Llei de l'impost sobre transmissions patrimonials immobiliàries...”

O aquesta resolució: “Desestimar la sol·licitud formulada pel Sr. X, ja que la norma en què fonamenta la seva sol·licitud” (punt i prou). A continuació es diu que contra aquesta resolució es pot interposar recurs. És evident la dificultat que tindrà el demandant de saber contra què.

Un darrer exemple: "Us comunico que per donar curs al vostre expedient han de presentar la documentació següent: Retirar la sol·licitud, no té 16 anys". Així d'escarrit. Si l'ha de retirar, difícilment s'hi donaria curs.

Sovint els recursos que es trameten a l'Administració rarament difereixen de les respostes donades inicialment. Hi ha gent que ens diu obertament que no fa el recurs perquè no servirà de res. La persona que fa un recurs és perquè aporta nous raonaments. És evident que gairebé sempre són subjectius, personals i singulars. Si no contradiuen el fons de la llei o dels reglaments, haurien d'estudiar-se amb la voluntat de tenir-los en compte. Potser una especial sensibilitat envers el problema pot suggerir altres camins o interpretacions que el resolguin. No es tracta de fer excepcions, sinó d'acceptar els arguments que afavoreixen la comprensió i les raons que adueix el ciutadà que fa la queixa. Si s'examina curosament, pot ser fins i tot que la interpretació de la llei pugui ser favorable al reclamant. El més fàcil, però, per a l'Administració és aplicar la llei al peu de la lletra.

Tot i que la Llei de la institució precisa que les queixes o les reclamacions que rebí el raonador del ciutadà que concerneixin al funcionament de l'Administració de Justícia no seran tramitades per ell, sí que obre la possibilitat que siguin traslladades al Consell Superior de la Justícia i es mencionin en l'informe anyal que el Raonador dirigeix al Consell General.

La nostra Constitució, en l'article 10.2 diu: "Es garanteix el dret a un judici de durada raonable".

Tot i que és totalment subjectiva l'apreciació "d'una durada raonable", una de les queixes sovint formulades pels ciutadans fa referència precisament a la lentitud de la justícia. Recordant la dita popular que la justícia és cara, llunyana i lenta, hem insistit en l'agilització en la resolució dels judicis, en l'obtenció de les sentències i en la seva execució diligent. En aquest sentit volem mencionar que la institució del Raonador fou la primera a suggerir la possibilitat d'implantació d'una figura equivalent a l'*huissier* francès, definit com a "officier ministériel chargé de signifier les actes de procédures et de mettre à exécution les décisions de justice et les actes authentiques, ayant force exécutoire". Ho férem per carta dirigida al Consell Superior de la Justícia el desembre del 2003 i novament per carta el març del 2009. Ara sembla que s'estudia realment la possibilitat de la creació d'aquesta figura davant la ingent quantitat d'execucions pendents.

L'import de les pensions de vellesa és en moltes ocasions insuficient. La necessitat del seu increment és una queixa reiterada entre les associacions de la gent gran. Qui ha treballat tota la vida a Andorra, de vegades amb sacrificis, es mereix gaudir d'una vellesa digna que no solament cobreixi les mínimes necessitats, sinó que li ofereixi certa folgança econòmica.

No es tracta solament d'evitar els pobres de solemnitat, cal evitar que ningú no arribi al llindar de la pobresa. S'ha d'oferir solidaritat, justícia i equitat amb llarguesa. Ningú no vol caritat. En aquest sentit, els barems que s'apliquen per a l'obtenció dels diferents tipus d'ajudes socials han de ser el més amplis possible. També és necessari reduir la burocràcia. La feixuga documentació demanada a gent gran d'edat avançada o de baix nivell cultural els crea una veritable dificultat.

La necessitat imperiosa per a moltes famílies de gaudir de més d'un salari o d'efectuar hores extra no ajuda a la convivència familiar i se'n ressenten moltes vegades els fills, que amb prou feines veuen els pares.

L'article 13.2 de la Constitució diu: "Els poders públics promouran una política de protecció de la família, element bàsic de la societat." Si realment és l'element bàsic de la societat, les desatencions de la família seran, doncs, en gran part, culpables dels mals que podem veure en la nostra societat actualment.

Els horaris laborals extensos; els dies festius dispersats entre el cònjuge; la sobrecàrrega d'activitats infantils, promogudes de vegades, per tenir els fills en un lloc controlats mentre els pares acaben la jornada laboral; la necessitat de deixar-los en guarderies pel mateix problema; les dimensions dels pisos, cada vegada més reduïts; l'accés intensiu a la televisió, als videojocs violents, que s'ha incrementat sense control perquè els nens estiguin quiets, ocupats o perquè no molestin; la solitud de la gent gran, entre d'altres, ja fan prou difícil mantenir un ambient familiar de qualitat. Per tant, la protecció que es requereix des dels poders públics ha d'englobar una amplitud d'àmbits considerable i ha de ser extremament positiva per donar compliment a la Constitució.

Entre les funcions del raonador del ciutadà hi ha també l'atenció als ciutadans internats en centres de privació de llibertat. Sempre que sóc requerit per un pres, l'atenció personalment, sense la presència de cap agent, a fi de no coaccionar la seva llibertat quant a les queixes que pugui efectuar. Som especialment vigilants que no es menyscabi la seva dignitat, rebin l'atenció deguda, no pateixin penes denigradores, discriminacions o insults i que les actuacions s'encaminin en el possible a la seva reinserció a la societat.

Vist l'obsolet reglament que hi havia al centre penitenciari vam promoure la redacció d'un nou protocol d'actuació adequat a la funció dels agents, a la tipificació i correcció de les infraccions, al règim disciplinari i a l'atenció material i sanitària del detingut.

La detenció de menors suposava que el seu internament fos al mateix centre on complien pena els adults. En el seu moment, el ministeri suggeria la possibilitat del trasllat a centres específics de menors convencionats amb la Generalitat de Catalunya. Ens oposàrem a aquesta possibilitat. Difícilment s'hauria pogut treure del país un ciutadà menor d'edat sense permís dels progenitors i considerant, entre d'altres, que l'allunyament de l'àmbit familiar hauria estat contraproductiu, recomanàrem que s'estudiés la creació d'un lloc adequat on els presos menors d'edat poguessin ser internats sense perdre el contacte familiar i social, fossin atesos per professionals adequats i poguessin seguir els estudis en curs, tot encaminat a la seva reinserció en la societat.

Una queixa ha fet que per primera vegada el Raonador del Ciutadà es dirigís al Tribunal Constitucional.

Entre Andorra i Sant Julià la delimitació de parròquies al terme de la Margineda està en litigi. Això va fer que a un ciutadà que tenia un immoble en aquest lloc se li reclamés el pagament d'un impost per part d'ambdues parròquies, cada una al·legant que l'edifici mencionat s'ubicava en la seva parròquia. És evident que aquest ciutadà no podia pagar dues vegades un import per un mateix concepte i un mateix bé. Aquest problema va comportar que ens dirigíssim a diferents institucions fins a haver d'arribar al Tribunal Constitucional. Finalment, aquest cas va motivar que ens dirigíssim en un dels més extensos informes al Consell General.

Per llei, totes les administracions, els organismes públics i els estaments públics estan obligats a col·laborar amb el Raonador del Ciutadà en la tramitació de les queixes i les reclamacions. El

Raonador té accés a qualsevol informació administrativa relativa al cas que requereixi, llevat d'aquella que, per llei, tingui caràcter reservat.

El Raonador, en l'exercici de les seves actuacions, pot formular a les autoritats i als funcionaris advertiments, recomanacions, recordatoris dels deures legals i suggeriments per a l'adopció de noves mesures. En tots els casos, les autoritats i els funcionaris estan obligats a respondre per escrit en un termini d'un mes.

Aquí rau l'efectivitat del Raonador. Obtenir resposta a les queixes formulades pels ciutadans i aportar-hi, si és el cas, les recomanacions per evitar-les.

Hem procurat que l'atenció al ciutadà s'adeqüi sempre a l'article 4 del capítol I de la nostra Constitució, que diu: "Es reconeix que la dignitat humana és intangible i en conseqüència garanteix els drets inviolables i imprescindibles de la persona, els que contribueixen al fonament de l'ordre públic, la pau social i la justícia."

Pere Canturri i Montanya,
historiador i raonador del ciutadà

Creure en el nostre país és creure en la nostra gent

Joan Gabriel i Estany

Aquest treball s'ha realitzat a partir de la invitació formulada per la Sra. Àngels Mach, en nom de la Societat Andorrana de Ciències, i té per finalitat expressar l'opinió de la formació política CR sobre la visió d'Andorra i els seus ciutadans. "Andorra es mou, CR avança."

Sumari

1. Evolució de l'economia i transformacions socials al segle xx
2. Els ciutadans
3. Transformació, millores i tecnologia
4. Compromís dels elegits vers els ciutadans
- 4.1. *Apostes decidides de la nostra formació*
5. Alertes
- 5.1. *La globalització*
- 5.2. *La identitat*
- 5.3. *El compromís social*
- 5.4. *L'especialització*
- 5.5. *La solidaritat*
6. Conclusió

1. Evolució de l'economia i transformacions socials al segle xx

El nostre país ha sofert una gran transformació els últims anys. Podríem dir que el creixement era molt lent, pràcticament estava estancat. A partir de la Guerra Civil espanyola, i més concretament de la postguerra, es va començar a accelerar el ritme. Aquest creixement, l'increment de la població i també el de les seves necessitats han donat com a resultat la societat andorrana actual, i en el que no hem d'oblidar, el més important, que és la nostra història i el nostre origen.

Recordem-ho una vegada més, Andorra havia estat una societat pobra que havia viscut durant

segles replegada en ella mateixa. Un país de muntanya mal comunicat i mancat de recursos naturals fins a l'any 1930, Andorra es caracteritzava per tenir una economia de subsistència, marcada per una agricultura que només podia cultivar el 4% del territori nacional, per una ramaderia modesta orientada vers el comerç exterior, pel contraban com a complement de la supervivència i per les dificultats de les vies de comunicació.

La transformació d'uns hiverns durs i improductius gràcies a la creació d'estacions d'esquí comportà l'arribada de turisme constant a les nostres Valls i es van desenvolupar tots els serveis necessaris per tal de complementar l'oferta: hotels, residències, botigues, serveis turístics. Juntaent amb l'evolució del comerç i la competitivitat del sistema financer, es crea una oferta i una necessitat que, sumades a la seguretat que ofereix el nostre país, la grandesa del paisatge i els avantatges econòmics, obren el mercat immobiliari i com a conseqüència faciliten els dos booms de la construcció, el dels anys 80 i el dels 2000.

Si a l'Europa continental els canvis sociològics i culturals en el decurs de la segona meitat del segle xx foren profunds, la transformació de la societat andorrana en el mateix període encara fou més intensa.

Prenem com a exemple la percepció exterior de Fernando de los Ríos Urruti en la seva obra: *Vida e instituciones del pueblo de Andorra. Una supervivencia señorial*, Madrid 1920. A la pàgina 23, en referència al poble andorrà, diu: "Así como no puede decirse que hay miseria, tampoco puede afirmarse que haya incultura; no es que sea eminentemente culto; pero el ambiente social es de una tonalidad muy superior a la que entre nosotros es usual... Emigran los andorranos a Francia o a España, según las circunstancias de momento, y esta actitud de ánimo da a la psicología de los habitantes de aquellos Valles una flexibilidad grande, y a sus personas, un gran atractivo fruto del trato cosmopolita en almas sencillas, ingenuas."

Ho podem interpretar de moltes maneres, però indubtablement el creixement de l'economia, les relacions amb l'exterior, la possibilitat d'accés als centres superiors d'ensenyament i l'arribada de nous ciutadans conforma el context que dona les bases a la realitat que avui tenim.

2. Els ciutadans

Aquest és sens dubte l'origen d'aquesta taula i en la qual esperem poder contribuir bàsicament des del compromís amb la ciutadania que ha de marcar la política.

Des de la prudència que ens demana l'anàlisi de l'actual situació en el context internacional d'Andorra, considerem com a fonament el model econòmic actual, tot esperant, i treballant perquè així sigui, que la seva evolució mantingui l'estat del benestar que hem assolit entre tots. Si encertem en els plantejaments futurs, podríem certament dir que encara ha de ser millor i més just.

Per moltes variables que s'utilitzin per mesurar la riquesa d'un país o dels seus habitants, malauradament poques conformen la realitat de cadascú o de cada nucli familiar. Disposem, no obstant això, d'indicadors que ens poden orientar de manera objectiva pel que fa al coneixement del grau de satisfacció o de preocupacions socials de la ciutadania mitjançant enquestes periòdiques. L'evolució social i cultural afecta, com és lògic, també les institucions socials, les relacions entre els individus, i trobem avui un dibuix totalment diferent del que ens van deixar els nostres predecessors i sobre el qual hem d'afinar molt bé per identificar quines són les situacions a les quals ens hem d'enfrontar, projectar-les en el futur i trobar-hi les solucions més convenients.

Costa poc observar com els valors familiars han sofert una evolució en molt poc temps. La figura de l'hereu o la pubilla ja no tenen la importància que tradicionalment marcava la vida de les famílies. Al contrari, la professionalització de cada membre i l'oportunitat, que fins ara ha estat més extensa, de trobar sortides professionals marquen sens dubte aquest avenç en el sistema tradicional de la família. Els patriarcats o matriarcats donen pas a nuclis familiars més diversos, però també han transformat profundament la propietat de la terra i les activitats del sector primari. Aconseguir que els joves, a l'inici de la seva activitat professional o preparant-s'hi, disposin d'un futur pròsper és actualment un dels reptes que ens posem des de la política però que els ciutadans es plantegen cada dia.

És interessant recordar el treball de la conferència del notari Isidre Bartumeu per a l'Empresa Familiar d'Andorra del 24 d'octubre del 2008, titulat *Empresa familiar en l'ordenament jurídic del Principat d'Andorra*, publicat al gener del 2000. En citaré el fragment següent: "L'Estat ha anat assolint la prestació de tot un conjunt de serveis socials que tradicionalment corresponien al responsable familiar, evolucionant d'aquesta manera els nous models de nuclis familiars i el desplaçament del reconeixement civil a les unions, contribuint sens dubte a un canvi ideològic."¹

Dins de les transformacions socials, els canvis experimentats per les institucions familiars, des de la família patriarcal i el funcionament del sistema de transmissió de patrimoni per l'herència amb les seves responsabilitats, no solament indiquen canvi de valors sinó de la mateixa estructura política de la societat.

En aquest sentit, en l'actualitat podem observar la gran quantitat de famílies compartides, és a dir, unions que deriven de separacions o divorcis. Aquest nou nucli familiar, juntament amb les famílies monoparentals, representa un percentatge molt alt dins la societat i alhora genera uns nous models, uns nous comportaments i unes noves necessitats.

La situació és complexa. La postmodernitat, d'una banda, i l'estat del benestar, de l'altra, comporten uns avenços en les llibertats individuals i uns criteris que porten a fer créixer la possibilitat de les persones per viure soles. A més, els avenços en la medicina i els hàbits alimentaris i la cultura de tenir cura d'un mateix ens porten a l'augment de l'esperança de vida, cosa que condueix de vegades l'individu a l'individualisme, atès el canvi de prioritats o de necessitats. De la comunitat essencial en la vida de l'Andorra tradicional a una nova comunitat, exactament igual d'essencial, però que els ciutadans, tots plegats, anem definint cada dia.

La importància del creixement demogràfic des de mitjan segle passat no es caracteritza per naixements de les famílies tradicionals, més aviat per l'arribada de persones a les nostres Valls que per motius diversos hi han establert la seva residència permanent; així doncs, gran part del creixement és conseqüència principalment del fenomen immigratori, com apunta Nemesi Marquès i Oste a *La Reforma de les Institucions d'Andorra (1975-1981)*: "la població total del Principat des de l'any 1947 –any en què la població total era gairebé la mateixa que des de l'any 1845– fins a l'any 1975 és quintuplicà àmpliament. El 1975 el percentatge de residents estrangers al país sobre el total de la població era del 70%."

El que ja s'apuntava i assenyalava en aquest estudi i en tants d'altres al segle xx ha estat posat al dia recentment en l'estudi sobre la immigració a Andorra, coordinat per la Dra. Maria Jesús Luellas, que és una excel·lent aproximació i anàlisi sobre aquest tema.

3. Transformació, millores i tecnologia

Cal tenir en compte que les millores en els accessos, els nous mitjans de transport i la facilitat en la mobilitat han canviat completament els hàbits i les destinacions, així com les possibilitats de treball amb punts de mitjana i llarga distància.

El món globalitzat i el consumisme de masses han provocat sens dubte unes conductes socials que aposten més pel dia a dia i deixen les previsions de futur per als Estats, així com la facilitat de compra amb preus molt accessibles ens fan uns consumidors, no de necessitats sinó d'oportunitats.

L'era digital és l'avenç a la comoditat d'individualisme més gran que l'era coneguda de la humanitat ha viscut. Tot va començar amb els ordinadors personals i ningú no pot preveure quin serà el final i quines conseqüències socials i culturals produirà; en tot cas, s'ha de tenir present que un dels factors més importants dels ciutadans és la relació humana. Aquest és un gran èxit també de la xarxa, els blocs de reunions virtuals són avui el millor mitjà de relació social en línia.

Els ciutadans d'Andorra també hem entrat, i de quina manera, en aquests cercles de la tecnologia, del consumisme, d'un creixement que se'ns ha revelat més inconsistent del que pensàvem. Com hi reaccionem? Com podem fer que la tecnologia jugui al nostre favor? Com podem reinterpretar aquell model turístic que va donar tants beneficis?

4. Compromís dels electes envers els ciutadans

Entenent per ciutadans els andorrans i els residents legalment constituïts, podem dir que a Andorra hem de continuar treballant de valent per tots els seus ciutadans.

La conducta dels responsables públics s'ha de basar en uns objectius oberts, ben oberts, no es pot caure en conductes endogàmiques i tancades; si així es fes es podria entrar en un forat d'aïllament i de ruptura social, amb unes conseqüències que portarien al replantejament de la nostra identitat i del futur del nostre país com a Estat.

Andorra és, sens dubte, un model amb èxit de supervivència en mig d'un entorn poc fàcil però que li ha permès d'existir, d'ésser un país que ha sabut assumir les plenes responsabilitats de l'Estat, un model que cal reforçar per tal d'assegurar la sanitat, l'educació i la cultura, entre d'altres, per a tots els seus ciutadans.

Sota el principi d'igualtat d'oportunitats s'ha de premiar les capacitats per sobre de les possibilitats econòmiques i fer del coneixement l'eina més important per als nostres joves i per al nostre futur.

El reforçament de les relacions internacionals i un acord amb l'Espai Econòmic Europeu són reptes que han de servir per enfortir encara més els ciutadans i les institucions, alhora que també han d'afavorir l'obertura a nous camps d'oportunitats.

La participació en organismes internacionals, l'obertura de l'economia i els acords de doble imposició ens han de servir per assolir la creació de nous llocs de treball per tal de donar sortida professional als nostres joves.

4.1.- Apostes decidides de la nostra formació

-Donar ajudes a tothom que ho necessiti, no *café per a tots*, sinó instruments per tirar endavant de manera independent.

-Apostar clarament per la formació com a mitjà d'inserció i de reinserció laboral.

- Facilitar l'establiment de nous negocis amb valor afegit que generin activitat econòmica i nous llocs de treball.
- Estudiar i reactivar els sectors que puguin aportar un nou desenvolupament de l'activitat econòmica.
- Crear acords amb empreses tecnològiques avançades per tal d'assolir el seu establiment a casa nostra i alhora per donar un futur als joves estudiants.
- Desenvolupar el ministeri encarregat de Treball, per tal que sigui més proper als problemes dels ciutadans i disposi d'instruments i capacitat per trobar les millors solucions. Per exemple, l'Estat ha d'ajudar a desplegar les lleis de garanties sindicals; d'aquesta manera es crearia una nova cultura que permetria l'evolució pacífica de les lleis actuals.
- Estimular, per la via d'acords amb artesans del país, l'ensenyament d'oficis com el d'ebenista, pissarraire, picapedrer, etc.

5. Alertes

5.1. La globalització

Zygmunt Bauman, sociòleg i filòsof d'origen polonès, ens adverteix dels perills que comporta el món globalitzat. El canvi d'hàbits i la pèrdua de valors tradicionals poden conduir a la transformació de les societats sòlides a líquides del compromís social en grups es passa a l'acció individual i cal evitar el risc que amb la pèrdua de valors es pugui perdre la identitat.

5.2. La identitat

Parlem de sentiments, d'allò que cadascú tenim al més profund de nosaltres, no els documents o les lleis, sinó tot allò que creiem podem fer pel nostre país. Hem de conèixer i explicar la nostra història, els nostres orígens, els nostres costums. Ressaltar amb orgull l'esperit de llibertat en què es forgen els nostres fonaments i sobretot mantenir la independència que representa el Principat d'Andorra.

5.3. El compromís social

S'ha de tenir en compte del perill que comportaria la disgregació, no saber qui som, deixar fer, no tenir una mentalitat oberta, no integrar i respectar les cultures que conviuen amb nosaltres. La transformació dels privilegis en drets universals ha d'anar acompanyada, també, pels deures ciutadans envers els altres i nosaltres mateixos.

5.4. L'especialització

En un entorn cada dia més exigent i competitiu s'ha de ser bon coneixedor de l'ofici, no ens podem quedar com a observadors del futur, hem de fer-ne part activa i preparar-nos per ser els millors, per fer-ho bé i sobretot per no perdre el tren de la competitivitat.

5.5. La solidaritat

Junts hem assolit els més alts nivells de benestar que les nostres Valls havien conegut, junts hem de continuar el camí per enfortir encara més les prestacions i les oportunitats dels més desafavorits, la lluita contra la desigualtat ha de ser un compromís comú.

6. Conclusió

La cohesió social, la solidaritat, la igualtat d'oportunitats, el dret al progrés i el dret a la felicitat són per a nosaltres uns nobles objectius que marquen la guia de la nostra acció política, basats en la cultura del respecte com a mitjà per assolir les més altes fites que qualsevol persona vulgui projectar.

El respecte a les altres llengües i a la nostra pròpia.

El respecte als altres països i al nostre propi.

El respecte a les altres cultures i a la nostra pròpia.

El respecte al legítim dret de treballar.

El respecte als valors col·lectius i individuals.

El respecte a les institucions, a les persones, al medi, a l'entorn, a nosaltres mateixos.

I també a les responsabilitats, a aquelles accions que ens portaran a continuar dotant el nostre país de les més altes i millors prestacions socials i de progrés.

Al compromís de totes i tots envers el nostre futur, un futur basat en la nostra història, en els valors universals i els nostres propis, un futur ple d'oportunitats que sota l'imperi de la llei garanteixi a tots per igual el dret a progressar, a mantenir la llibertat i la independència i sobretot a reforçar la dignitat personal i a assolir en plenitud el dret a la felicitat.

Creiem en un estat que dins la cultura de respecte impulsi i defensi els legítims drets individuals i col·lectius d'aquelles persones que vulguin optar per una vida dedicada al treball amb la seva conseqüent remuneració, amb el desenvolupament de carreres professionals.

Sabem que un dels reptes avui en dia és precisament trobar un equilibri entre el treball i la vida personal. Sabem que no hi ha receptes miraculoses, però sí que hi ha mecanismes que faciliten aquesta difícil combinació per donar a tothom la màxima plenitud en la seva existència.

Ser un bon ciutadà vol dir estimar tot allò que ens envolta, educar els nostres fills amb sentit de responsabilitat i explicar els nostres orígens humils i diversos, així com valorar el caràcter emprendedor i el gran sentit comú dels nostres avantpassats.

Un país coneixedor de la seva història és un país amb futur, uns ciutadans orgullosos i agraïts del seu passat són la millor garantia per afrontar qualsevol repte.

Estem convençuts que el millor d'Andorra encara ha d'arribar: una aposta decidida per la societat del coneixement i la formació i preparació dels nostres joves només pot fer que conduir el nostre país al millor futur que hom pugui imaginar.

Joan Gabriel i Estany,

conseller general, president del grup parlamentari de
Coalició Reformista (CR),
exsíndic del Consell General d'Andorra

Nota

1- Per la interpretació del canvi social a Andorra, és interessant reproduir el paràgraf complet d'Isidre Bartumeu:

"Les institucions canvien perquè s'adapten a noves circumstàncies. I aquestes en relació a la família han canviat: d'una economia agrària s'ha passat a una altra de serveis, que ha provocat un abandonament del correu de la terra i una urbanització de la societat. Gràcies als avenços de la medicina i a l'extensió de la higiene la gent viu més anys; els pisos són petits i el temps d'oci és molt major. Conseqüentment, les famílies d'avui dia es desenvolupen en un marc poc apte per prestar els serveis socials de la mateixa manera en que tradicionalment els havien prestat. És a dir, que d'una família pluripersonal que constitueix una unitat de prestació de serveis socials (en el marc de la qual s'educa i s'ensenya un ofici als joves, es té cura dels ancians i dels malalts) s'ha passat a una família progressivament reduïda a la mínima expressió (la parella), que mancada, d'estructura i mitjans per a la prestació de serveis socials confia gairebé amb caràcter exclusiu la formació dels seus fills als centres educatius i progressivament reclou els avis en centres geriàtrics. Aquesta nova societat, exigeix de l'Estat, que presti tota la gamma de serveis socials abans prestats per les famílies "patriarcal".

Populus Unita Fortior, una experiència d'activisme ciutadà

Noemí Rodríguez i Martínez

Estàs despert?

No és una pregunta banal.

Quan escoltes aquestes paraules, potser ja fa hores que ens sentiu parlar, a uns i altres, de ciutadania en totes les seves múltiples formes.

És el que té la SAC, que no fa les coses a mitges, i és el que fa l'estiu, que generalment la calor no dóna gaire treva a la concentració i menys a aquestes hores.

Segurament aquest és el problema de fons.

No la mala gestió d'alguns polítics, no els interessos purament econòmics de les grans empreses, no els condicionants del mercat. El problema d'aquesta societat és... que estàs adormit.

Que la major part de la gent està adormida i que ja li va bé continuar queixant-se, emparada en el son dels justos mentre els altres –és a dir els poders fàctics– decideixen per ell, decideixen per nosaltres.

Deia Albert Einstein que perquè triomfi el mal només cal que la bona gent es quedi de braços plegats, i això fem, massa sovint, emparats en la queixa, còmoda i estèril, arrapats a la rutina, a la inèrcia, amb la resignació de "què faré jo sol contra el món", contra els costums i la por del canvi, encara que sigui amb la quimera de construir un món millor com a expectativa.

I d'aquí n'escapen molt pocs. Activistes conscients i que ja fa temps van començar a assumir que, o es movien ells, o el vaixell no arribaria mai a Ítaca.

La gent no és imbècil, però és còmoda. Anestesiada per la feina, lligada a un estatus assolit, o al qual s'aspira renunciant a massa coses pel camí, com el poder que emana del poble i que nosaltres deleguem a una classe política cada cop més allunyada i a la qual, a més, no exigim responsabilitats.

Cal recuperar el protagonisme del ciutadà aprofitant que el món està canviant i que avui ens ofereix tot un seguit de possibilitats que ens permeten revolucionar els esquemes tradicionals i dotar-nos d'un nou univers de valors, de realitats, de necessitats i d'interpretacions que estan reformulant el sentit del nostre dia a dia i les condicions de l'exercici de la nostra llibertat.

En una societat cada cop més fragmentada i amb fronteres més difoses se'ns ofereix la possibilitat de ser protagonistes i directors de la nostra pròpia vida i per això reclamem poder participar i decidir directament sobre tot allò que ens afecta.

El ciutadà té drets i deures, però cal també que tingui la voluntat de fer-ne'n ús. I cal afavorir la virtut cívica que entengui la participació no només com un dret reconegut i articulat, sinó també com una voluntat i una actitud de responsabilitat i protagonisme en tot el que és públic.

I cal potenciar les noves formes de participació col·lectiva. Per això cal treballar per a una cultura de la participació i de la responsabilitat com a valors d'aquesta voluntat democràtica ciutadana. La realitat s'entossudeix, però, a dir-nos que la ciutadania fixa i limita els seus drets democràtics en la participació a les urnes: ni exigeix responsabilitats, ni marca camins a seguir, ni controla el compliment de les promeses electorals.

Creiem en la democràcia, però no hi participem més enllà de les jornades electorals i deixem a les mans dels polítics tota l'acció política.

Les causes que s'apunten per explicar aquesta situació són diverses: d'una banda, bona part de la població resident se sent exclosa del joc democràtic; altres, que hi podrien formar part per anys de residència s'han autoexclòs per diferents motius –no volen renunciar a la seva nacionalitat d'origen, se senten deixats de banda, no se senten representats...–, però sobretot, entre nacionals i residents, preval la idea que el poder és dels polítics i no del poble.

La millora de la qualitat de vida i, sobretot, l'accés a l'educació de forma universal han reforçat la consciència de capacitat i, per tant, de llibertat individual dels ciutadans. Això ha suposat que la gent es comença a qüestionar el seu paper d'observador de la jerarquia i demana, cada cop més, una participació directa en les decisions més importants.

L'existència de ciutadans preparats sobre diversos temes en igualtat de condicions que els polítics i els tècnics és una bona oportunitat per ampliar el marc de participació ciutadana. Però sovint això fa massa por a la classe dirigent, que s'entesta a estrènyer les portes d'accés, no fos cas que hagués de fer les coses de forma diferent de com s'han fet sempre.

Els partits polítics, tot i ser encara l'element fonamental de la democràcia, han deixat de ser els únics vehiculars de les demandes socials, cosa que ha provocat l'allunyament dels partits respecte dels ciutadans i l'apropament dels partits als interessos i les dinàmiques institucionals.

Així, apareixen noves formes de vehiculació de les demandes socials, alhora que els partits es tanquen en estructures oligàrquiques i obliden que han de retre comptes davant la ciutadania i no davant el partit.

A Andorra hi ha la necessitat de millorar la comunicació i la participació dels ciutadans en els afers públics. Però alhora, no tots els partits polítics tenen la mateixa voluntat política ni ofereixen les mateixes solucions per eixugar aquesta mancança. Això porta a plantejar-se noves propostes i a encetar un procés de reflexió per poder avançar cap a una qualitat més gran del protagonisme dels ciutadans.

La iniciativa legislativa popular és un mecanisme clàssic de la democràcia semidirecta. És un instrument que no dóna capacitat per adoptar decisions definitives en matèria legislativa, però que permet als ciutadans posar en marxa el procediment legislatiu amb la voluntat que culmini posteriorment amb l'aprovació d'una llei al Consell General.

El punt 2 de l'article 58 del capítol II, corresponent al procediment legislatiu, de la Constitució Andorrana, diu: "Una desena part del cens electoral nacional pot presentar proposicions de Llei al Consell General."

És per aquest motiu, que davant la manca d'iniciativa dels partits polítics representats al Consell General, la ciutadania s'ha mobilitzat per tal que es reguli de forma efectiva l'ús del tabac

en els espais públics tancats per tal de garantir la protecció de la salut, tal com recull l'article 30 del capítol V de la Constitució.

Un tema important, però que sempre ha quedat fora de qualsevol agenda política.

La Constitució atorga a un 10% del cos electoral la facultat d'instar al Parlament l'inici d'una determinada actuació legislativa, malgrat les cauteles del legislador envers aquest instrument de democràcia semidirecta. Hi ha una sèrie d'elements que així ho demostren, com la necessitat del suport d'un nombre mínim molt elevat de signatures acreditades, els requisits formals i materials per assegurar la concreció de la iniciativa i sobretot la mancança d'una llei que reguli el procediment, la qual cosa complica encara més un procés inèdit al país.

A Andorra encara no s'ha aprovat cap llei originada en una iniciativa legislativa popular. De fet, aquesta és la primera que es postula per entrar a Sindicatura una iniciativa d'aquesta mena.

Si els propers dies assolim la xifra de signatures de nacionals amb dret de vot necessàries per tal de poder entrar a tràmit aquesta proposició de llei que ha de regular el consum de tabac en els espais públics tancats, la ciutadania, per primera vegada, haurà exercit de forma directa la seva llibertat i reclamat a la classe política que escolti les seves demandes més enllà dels programes electorals en els quals cap no tenia intenció de regular el consum de tabac en els espais públics tancats.

Ens en falten molt poquetes. I per posar-t'ho fàcil, hem deixat a l'Àngels Mach un dossier que ens permet sumar adhesions a favor del projecte. Totes seran molt benvingudes.

Més enllà de la propaganda per la salut, cal fer tot un seguit de passos per establir una cultura democràtica pel ciutadà i des del ciutadà.

Com reforçar el sector associatiu; aconseguir que aquest sector arribi al màxim possible de gent, i aprofundir en els seus mecanismes de democràcia interna, per aconseguir una major representativitat possible.

Cercar la participació del ciutadà no organitzat. És necessari arribar a qui no està organitzat. Encara que sigui a través d'iniciatives impulsades fora d'Andorra i que han donat bons resultats, com el Consell dels Ciutadans. També cal potenciar vies de participació individual a través dels nous mitjans de comunicació, com internet.

Potenciar un canvi cap a una cultura més participativa. Tot i que no és qüestió de començar a dissenyar utopies participatives, sí que cal tenir clar quines són les causes del cinisme democràtic actual per poder-hi incidir directament i, a llarg termini, canviar-ho.

Mentrestant, canvis en el funcionament de partits –a través de primàries, transparència i rigor– i altres institucions polítiques, uns mecanismes que permetin apropar-se de manera més fàcil al debat i a les decisions polítiques, i un esforç per realitzar una millor educació democràtica i participativa des de les institucions, el sistema educatiu i els mitjans de comunicació, serien elements per començar a fer funcionar aquesta renovació democràtica.

Si hi sumem una política integradora més efectiva, la reducció dels anys de residència per aconseguir la nacionalitat i un despertador de consciències per als més còmodes, haurem aconseguit un gran pas endavant per començar a canviar les coses des de baix, que és quan realment es noten els canvis, en positiu i per a totes i tots.

Moltes gràcies. Encamp, juliol del 2010

Noemí Rodríguez i Martínez,
periodista

El territori a vista de ciutadans

Elisenda Vives i Balmaña

Des de l'aire, les muntanyes d'Andorra s'alcen, retallades, agudes, denses, separades per valls fondes i estretes. Allí és on vivim, al seu fons pregon, en aquest escàs 4%, o és ja una mica més, de la superfície d'un país petit. Voltats de muntanyes per tot arreu, les valls d'Andorra són com una illa, a la qual s'arribava d'una forma tan natural com la que es va utilitzar fins fa poc més de cent anys, tot caminant.

Vist el panorama esplèndid de serres, comes i cims, i les valls precioses i tan delicades, és lògic pensar que el territori i els seus habitants, en aquest cas, els ciutadans, la gent que hi viu han d'establir-hi una relació intensa i especial.

Pensar l'espai

Als efectes que ens ocupen, pensar l'espai i la relació social, termes cadascun amb un sentit propi polisèmic, com territori, espai o paisatge, seran emprats de vegades de manera intercanviable perquè en tots intervé la percepció.

Acceptem com a punt de partida una sèrie d'evidències. La primera és que cada persona habita un territori. Habitar és un verb intransitiu, però indica una acció i per tant unes conseqüències. La segona és que el territori ofereix una sèrie de condicions en les formes de vida. La interrelació entre les dues evidències forma part de la manera de fer, i, en darrer lloc de la cultura. Una tercera evidència és que els territoris aporten la seva càrrega històrica. Estan afectats pel temps tant des del punt de vista de la seva història natural com de la història social que ha modelat el paisatge. La terra i el territori vénen, en aquest moment, carregats d'un passat relativament recent, el de l'ocupació humana, que ha anat configurant l'espai. És una suma, una acumulació, de riqueses sobre les quals es pot actuar.

Per aquest motiu, sovint sentim polítics, o ciutadans rasos, preocupats sobre el que deixem a les generacions del futur. Els actes directes sobre el terrenys deixen una empremta irreversible. Tothom ho sap, però no sempre queda clar on es vol anar a parar, si es vol articular un espai amb vies de comunicació ben mantingudes o si s'han construït amb uns objectius confusos, com un article recent de Paul Krugman ens indica.¹ Amb un criteri bàsicament estètic, però

fonamental en les relacions socials² i culturals, podem llegir el paisatge amb delit, però també ens podem sotmetre a experiències desagradables per la falta de bona gramàtica, per una ordenació poc funcional, per una funcionalitat mal aplicada.

Com hem indicat, aquest territori, a més, és percebut actualment des de la consciència de cada persona. Temps i espai són dimensions que en la vida de cadascú situen accions i emocions, tot allò que s'afegeix al transcórrer del temps. Ho podem entendre partint d'anàlisis molt diverses. L'espai crea relacions, però també pot crear conflictes. Parafrasejant les novel·les policíacques, caldria preguntar-se: a qui beneficia el territori? Qui se'n queda la millor part? Qui treu profit del territori?

La indissociabilitat del temps i de l'espai ha estat un tema de debat de pensadors, sociòlegs, geògrafs i historiadors, amb la creació de tendències en la interpretació destinades a posar en relleu la importància de l'espai, en especial per contraposar una història que, des de molts punts de vista, s'ha fet amb una perspectiva temporal, i s'ha deixat de banda la importància de l'espai. Humboldt, Bourdieu, passant per Tetsuro Watsuji,³ es pregunten sobre l'ambient, el clima i les seves influències.

En mig del debat sobre les dimensions de l'espai, d'Euclides a Poincaré, d'Einstein als físics actuals, s'ha descobert un nou espai poderós, el ciberespai, i que en poques dècades va incorporant noves maneres de fer en aquest planeta. Es passaria del que es coneix com a *geo-grafia* a la *info-grafia*. Amb moltes menys infraestructures i fronteres i amb una sèrie de singularitats, demana, però, uns mínims intel·lectuals i unes eines, fins ara, cares per a la majoria de població. En el meu criteri, no obstant això, tant a la geografia com a la infografia hi ha la memòria i les referències personals que es traslladen al territori i el poden fer un híbrid. Els espais s'esvaeixen, diuen alguns. És cert, però mentre tinguem una vivència corpòria, l'espai físic hi serà. "Hem d'aprendre de nou a pensar l'espai" va dir Marc Augé, inventor del no-espai, en la línia d'altres pensadors que entenen que s'havia d'estudiar altres paradigmes de la societat.

L'espai d'Andorra

En el cas d'Andorra, el territori assoleix una presència molt intensa per una de les seves particulars característiques, la dimensió. És una relació inversament proporcional: a menys territori li correspon més presència, tal és el condicionament que comporta el territori. En opinió del geògraf Joan Colldefons, "segurament no hi ha cap altre país al món on la geografia hagi incidit al llarg de la història d'un fet tan decisiu com l'ocupació del sòl"⁴. Si bé trobaríem altres llocs i països que els passa alguna cosa similar, el cert és que la influència del medi, l'altitud, l'orografia i la latitud d'Andorra han permès que l'ús del territori hagi experimentat una particular evolució.

Històricament, la seva existència s'ha alimentat de l'obtenció de recursos naturals del territori en un sistema agropastoril que ha estructurat les relacions socials i polítiques. Actualment, el territori continua sent una eina de treball. És explotat com a font de beneficis, però de manera diferent. És un lloc de lleure, que pot ser múltiple, de gaudi del paisatge i de les seves condicions climàtiques, i una explotació de la frontera, del seu límit territorial, com a generadora de nous recursos. D'una economia rural s'ha passat a una economia de serveis, d'una ocupació determinada pel sector primari a una ocupació urbana, de noves característiques i altres necessitats.

Per què el territori?

En la diversitat de fórmules polítiques, el territori vincula la majoria de models. Les excepcions, que també existeixen, creen sentiments de buidor, o de carència. Més enllà de la política o de les definicions jurídiques de país, o d'estat, que ja sabem que estan tan obertes com per generar criteris antitètics, la vida de les persones, dels ciutadans, té lloc en un territori. No hi fa res ser nòmada, expatriat o viatjar a cada moment. No abandonem l'espai terrestre, al contrari, hi establim una relació intensa, profunda, imprescindible des del punt de vista vital.

Poc que faltaran les preguntes sobre això, de respostes complexes, encara per donar. Com són les relacions dels ciutadans d'Andorra amb el seu territori? Què fa que identifiquem aquest espai? Els límits o la frontera? La feina? La família, la tradició? Com es produeix la identificació amb el territori? Tenim al cap un únic territori, Andorra, o hi projectem d'altres existències?

La població que forma el país procedeix d'orígens molt diversos. Per a tots, però, l'entorn físic hi influeix intensament, comporta referències visuals, culturals, climàtiques, tot concentrat. Per a alguns, ho hem sentit sovint, les valls són massa tancades, no es pot mirar lluny; d'altres troben en canvi que les muntanyes són magnífiques i se n'apropien amb esports, o recol·lecció, o altres activitats.

Això requereix un aprenentatge que ha de ser empíric. L'ocupació de les valls com a lloc de residència es massifica, les activitats difícilment ho poden fer, però les formes socials també hi influeixen. Pot passar a Andorra allò que recorda Marc Augé, d'una senyora que havent viscut tota la vida al centre de París no havia vist la torre Eiffel?⁵

Els límits del territori. De la frontera

Els límits del territori andorrà han estat pràcticament els mateixos des que hi ha referències escrites. No s'han produït canvis, ni debats, ni lluites per conservar-los des d'aquell remot 1278 del primer Pariatge. A través dels segles, l'habilitat i el tacte van servir per anar superant ambicions. La divisió territorial també arriba als orígens, amb escasses, tot i que molt importants, modificacions.

Aquests trets de continuïtat pacífica marquen una diferència molt profunda amb els veïns, i amb moltes altres països. Les formes de vida, la manera de relacionar-se amb el territori, en canvi, s'han transformat en el passat segle xx i han seguit les tendències de l'Europa occidental, algunes de les quals l'han afaiçonat netament, com la inversió del fenomen migratori, convertit en immigració i que ha portat com a conseqüència un nou paisatge humà, noves maneres de pensar, d'actuar, noves necessitats. Tot en un moviment intern perpetu.

La frontera indica els límits territorials i de jurisdicció. Els seus efectes sobre les persones foren estudiats en el cèlebre treball de Comas d'Argemir i Pujadas,⁶ *Andorra, país de frontera*, clàssic per entendre el paper que ha jugat en la vida andorrana, tant en l'economia familiar com en les novetats introduïdes amb el creixement econòmic.

Quina és la influència de la frontera en la percepció i en els condicionants del territori? La frontera és present en tots els aspectes de la vida del ciutadà. Existeix físicament, marca les diferències i té una proximitat difícil d'evitar. Es passa i traspasa amb freqüència la frontera? Avui en dia, la procedència dels països veïns de molts ciutadans juntament amb un estil de vida que promou la mobilitat per les gestions de tot tipus o simplement per lleure dona un pas de vehicles per la frontera significatiu.

L'abandó, temporal, del territori s'ha convertit en una mena de necessitat per canviar d'horitzó, i per aquestes expressions del nostre temps, *desconnectar* o *carregar les piles*, per continuar amb el mateix sistema amb les forces renovades. Tornarem al sistema perquè canviï. És com una activitat que reflecteix el que Andorra vol ser, un país de serveis, obert a visitants que es puguin refer aquí mateix.

En la societat moderna, la inquietud i la necessitat de canvi continu de posicions porta no solament a noves interpretacions del territori sinó a la necessitat d'actuar sempre ràpidament. No és l'accés a aquest territori –com qualsevol altre– un dels problemes que tothom intenta resoldre?

Encara n'hi ha d'altres, de problemes. Precisament, l'absència de territori en el sistema. Aprenere, empíricament com ho hem dit més amunt, a conèixer el territori demana certes iniciacions. Tanmateix, aquesta mateixa noció de coneixement i de gaudi del territori es deixa a l'arbitri de cadascú, tot i que s'orienta, això sí, cap al visitant.

De manera simplista, es pot dir que els límits poden ser els físics, els que ens ensenya la geografia. I també imaginaris, creats pel pensament de cadascú a partir del seu bagatge. Aquesta distinció hauria de ser una de les claus en la interpretació de l'espai cultura, ja que s'hi projecten idees col·lectives, preconcebudes. Sembla evident que la percepció del territori que hi havia fa cinquanta anys és diferent de l'actual, però també que la percepció que en tenim aquí pot ser també diferent de la que es pot experimentar a Costa Rica, per posar un cas de país petit.

L'ocupació del territori

En aquest sentit, la composició d'una població de procedències molt diverses hauria d'influir en la percepció i en l'organització de l'espai. És força interessant l'aproximació a l'ocupació del territori que s'estudia a la publicació sobre l'impacte de la immigració a Andorra, editada enguany,⁷ de l'esmentat Joan Colldedons, en la qual observa l'evolució dels llocs de residència de la població al llarg de gairebé les darreres tres dècades. Des del punt de vista social, una de les seves constatacions assenyala que al país no s'han creat guetos, cosa que no vol dir que els membres d'una nacionalitat no hagin tendit a trobar el seu lloc de residència en determinades zones, com havia fet al principi. Avui, però, la població immigrada ha estès la seva residència per tot el país, segons l'autor.

El fenomen del creixement demogràfic associat al desenvolupament d'una nova economia també ha aportat nous paisatges i nous usos del territori. La inversió de l'ocupació de l'espai reproduceix els comportaments que s'observen a la majoria de ciutats. Els més alts són espais per als sectors més benestants, mentre que les parts baixes i centrals ho són per als menys benestants.

La presència de desenes de nacionalitats permanentment residint al Principat hauria de tenir les seves conseqüències sobre el territori. El paisatge imaginat hauria de fer-se més ampli, però com es reflectiria? Físicament, en l'arquitectura? En la creació literària?

El territori a vista de ciutadà i l'administració

Des del punt de vista econòmic, també és una evidència que el territori crea riquesa. Qui posseeix la terra? Què en fa? Hi ha normes? Administrativament, fa anys que es va crear una conselleria al

principi i posteriorment un ministeri que s'ocupa de l'ordenament del territori. Tot i ser relativament recents, correspon a la necessitat de donar resposta al creixement de l'activitat de la construcció i, també a les responsabilitats descrites en la Constitució. Els comuns, el Consell General, el Govern han actuat i actuen sobre el territori i són un element clau per a l'evolució en el temps de la propietat comunal de la terra, com un dels eixos vertebradors del territori andorrà.

La Llei general d'ordenació del territori i urbanisme, del 29 de desembre de 2000, modificada i objecte de debats sobre la seva bondat, és un dels textos que reflecteix els canvis experimentats pel país i la seva gestió. El 2003, es va aprovar la Llei 9/2003, del 12 de juny, del patrimoni cultural d'Andorra, que inclou el paisatge com a categoria, una aportació substancial en els criteris de l'espai a Andorra i que també es troben en altres textos jurídics, com l'acta fundacional de l'OSCE, organització de la qual Andorra és membre des del 1996, i que també, en el 1975, posa el paisatge com un tema de la seva agenda, encara que a la pràctica no sigui la prioritat davant dels conflictes que sorgeixen pertot arreu. També el 1996 es va ratificar el Conveni per a la protecció del patrimoni mundial, cultural i natural. El paisatge forma part dels programes escolars, però també constitueix una les línies de recerca de l'Institut d'Estudis Andorrans, amb el Centre d'Estudis de la Neu i de la Muntanya d'Andorra.

Amb aquest interès pel tema, i amb els esforços que es dediquen a la conservació del medi, el cas de la declaració de la vall del Madriu com a patrimoni de la humanitat per la Unesco, i tota la conflictivitat que ha generat, es pot justificar des de les diverses administracions i persones afectades, però difícilment entendrà la ciutadania el per què de tot plegat. I costa també d'entendre com han desaparegut cases pairals, de bordes, d'edificis característics, l'ocupació massiva de les valls. Tot eren referències que il·lustraven aquest passat tan ric mentre creaven uns espais únics.

La vida quotidiana

A les percepcions i interpretacions sensibles entre persones i espai s'han d'afegir les relacions utilitàries. Ens hem referit a l'ocupació com a lloc de residència. Caldria veure les relacions de treball i el transport, amb més freqüència cada vegada, de tipus pendular. Les distàncies són curtes entre les localitats, entre l'habitatge i la feina, però durant molts anys els embussos de trànsit havien estat la primera de les preocupacions de la ciutadania a Andorra.

Avui hi ha altres problemàtiques prioritàries, però també hi ha una nova xarxa de transport públic i han entrat en funcionament infraestructures de comunicació interna. S'ha de calcular globalment el temps invertit en el trasllat de la casa a la feina, i de casa a l'escola.

Es concentren entre Andorra la Vella i Escaldes-Engordany la majoria d'empreses i sectors d'activitat. Determinats serveis com l'administració general i els sanitaris també se situen a Andorra la Vella. Cal reconèixer també les activitats dels comuns per dotar de serveis les parròquies de manera que els seus habitants hi trobin l'atenció que necessiten. Efectivament, a les parròquies hi ha serveis propis per a moltes funcions. En destacarem dos, diferents, però significatius per la seva transcendència en el present i amb vista al futur.

Un és l'escola. Aquest és un dels fets que pot tenir conseqüències més interessants en l'articulació del territori i de la societat per les relacions locals establertes entre l'alumnat i entre els pares i mares d'alumnes. La identificació de la joventut amb la seva parròquia és un fet que es fa visible si justament és el que es destaca, com a les festes o concursos.

El segon aspecte és la cura del territori comunal, amb la cura sobre els boscos, la seva neteja, i l'explotació de les pastures, que posa en funcionament la relació triangular de proximitat entre la institució, la ciutadania i el territori com a mecanisme de gestió modèlic per la seva simplicitat i eficàcia.

La ciutadania i el territori. Un bé comú, un bé de consum?

L'espai urbà a Andorra ha evolucionat de forma espectacular. El creixement iniciat fa mig segle s'ha caracteritzat per un desenvolupament urbanístic no del tot funcional, però que de mica en mica s'ha dotat de millores en la distribució de l'espai i dels seus usos encarats directament a la ciutadania.

Reprement una altra vegada Augé, cal interrogar-se sobre si anem a espais neutres, bells, harmoniosos i estàndards, a unes estètiques estàndard. L'orientació envers el turisme que ha tingut lloc en determinats centres i a les estacions d'esquí ha deixat en segon pla la conveniència de fer plans per a les persones residents. D'alguna manera, com en altres llocs de desenvolupament turístic, el seu creixement ha amagat el territori.

En la transformació de l'espai, l'aspecte patrimonial ha rebut de valent, de forma que avui trobem amb freqüència noves construccions en què l'arquitectura tradicional és la més infreqüent. Les lleis proteccionistes segurament han arribat massa tard. No es pot tornar enrere, i s'ha d'actuar amb el que es disposa.

La relació entre les persones i les dimensions del temps i de l'espai a Andorra podrien ser observades des d'una perspectiva més global, atenta al territori i a la seva interpretació productiva, però també a l'aprehensió que en podem fer des del punt de vista de cadascú. Les articulacions no són neutres, sinó que responen a interessos.

En realitat la ciutadania és un concepte modern que aplicat al territori es mou entre la tradició i els nous conceptes del dret. El medi és un bé compartit, que s'ha de respectar amb normes comunes. Els usos i costums, especialment la propietat comunal de la muntanya, han permès un territori obert, que es diferencia de les tanques i obstacles que s'observen en altres paisatges.

La ciutadania esdevé una part essencial en el paisatge perquè ocupa els fons i els vessants de les valls i té accés a la part alta de la muntanya, però a més ha d'assegurar la preservació del medi per a les generacions futures. Per aconseguir-ho es requereix una altra relació, hi entra tot, la propietat pública i privada, les institucions i cada col·lectiu i persona.

Resum

Des dels inicis de l'ocupació humana, els habitants han configurat l'aspecte actual del territori, que també ha posat condicions en els sistemes de vida adoptats. D'aquest procés històric se'n deriva l'ús i l'aspecte del territori, amb uns resultats acumulatius. Les dimensions del temps i de l'espai han d'anar associades per a la comprensió del que ha passat, però també per a les polítiques públiques. Des de la sociologia es considera que amb els recursos que proporcionen les noves tecnologies, les dimensions geogràfiques tradicionals han perdut els seus límits. Sens dubte, es va a una nova ciutadania del món, però que es manté lligada a un territori en el qual exercita la seva.

En el cas d'Andorra, el seu territori ha estat explotat per les activitats tradicionals i actualment

per les activitats modernes. Com en altres llocs turístics, es té la sensació que l'orientació econòmica envers el turisme ha marginat la ciutadania del seu propi territori, que s'ha organitzat en funció d'aquests serveis. Tanmateix, la noció de ciutadania és un concepte modern, que va lligat a la preservació del medi, un tema imprescindible en la societat moderna. En el procés del creixement, el territori com a bé de consum ha donat pas a aquests nous conceptes.

Pensar el paisatge. Qui el pensa? Una majoria de població no és originària d'Andorra i prové de llocs, no solament països, molt diversos. Com s'incardina el passat amb el present i amb les aportacions foranes? Com s'apropien del paisatge? No es poden apropiari del territori, aquesta és una missió que també s'ha de compartir.

De manera no exhaustiva, en aquestes notes es repassen alguns dels aspectes que vinculen ciutadania i territori a Andorra, com els límits del territori i la frontera, el paper de la procedència diversa de la ciutadania a Andorra, la vida quotidiana, la propietat de la terra i l'administració pública, com a recursos per pensar novament l'espai com a bé comú.

Elisenda Vives i Balmaña,

doctora en història i directora d'Assumptes administratius i relacions parlamentàries del Consell General

NOTES

- 1- Paul Krugman. "Estados Unidos se queda a oscuras." *El País*, 15 d'agost de 2010. Com a resultat d'una política econòmica restrictiva, alguns estats estan deixant carreteres com a graveres perquè no les poden mantenir. L'autor és molt crític en polítiques que retallen serveis que tothom pot necessitar per tal de no pujar els impostos a les rendes més altes.
- 2- Si hi ha una estètica acceptable en termes plàstics i socials per a l'ordenació del territori, l'espai fomenta unes relacions més harmòniques entre els seus ocupants.
- 3- Tetsuro Watsuji. *Antropología del paisaje. Climas, culturas y religiones*. Salamanca, Ediciones Sígueme, 2006. Edició original de 1935, Watsuji va viatjar per tot el món i va inserir els fenòmens històrics dins de les condicions creades pel clima i les circumstàncies geogràfiques.
- 4- Joan Colldèfons i Almiron. "Distribució territorial de la immigració". A Maria Jesús Lluelles i Larrosa (coord.) *Impacte de la immigració a Andorra*. Andorra la Vella, Govern d'Andorra, 2010, p. 213-268.
- 5- Marc Augé. *El metro revisitado. El viajero subterráneo veinte años después*. Barcelona, Paidós, 2010.
- 6- D. Comas d'Argemir i J. Pujadas. *Andorra, un país de frontera*. Barcelona. Editorial Altafulla, 1997.
- 7- Op. cit.

Es pot parlar encara de ciutadania al segle XXI?

Ferran Goya i Rodríguez de Castro

Absentisme ciutadà ?

“Estàs despert? Sí? Prou com per adonar-te que el poder és a les teves mans i que no tens per què ser –si no és que et deixes fer– una part passiva del món que t’envolta? Aquest és el problema de fons.” Així començava l'article de la periodista Noemí Rodríguez publicat el dilluns 9 d'agost.

En el seu curt comentari, la periodista condensava el dilema que es presenta als ciutadans entre comportar-se com a individus egoistes subjectes al pragmatisme de l'immediat i de l'econòmic o fer-ho com a individus amb un *ethos* participatiu i cooperant, és a dir com a vertaders ciutadans, segons la distinció de Victòria Camps.

Però estem davant d'un dilema o d'un fals dilema? No és ben cert que, sovint, el desig participatiu dels ciutadans xoca contra la manca de canals de participació? Com apuntava Victòria Camps¹: “la participació ciutadana ha de venir impulsada i motivada per aquells que no fan de la participació un problema perquè ja hi són, a la política, són polítics”.

Alguns, com el filòsof francès Gilles Chatelet,² van més enllà i sostenen que hi ha una política activa i deliberada d'incitació a l'enveja i a l'avorriment a les “democràcies-mercat” i a la degradació dels ciutadans en *l'homo economicus*, individu egoista i racional, àtom d'un univers de prestacions i consum, i en *l'homo communicans*, el ciutadà-termòstat, habitant bombolla de l'espai cibersimpàtic, sense conflicte ni confrontació social.

Creixement demogràfic i canvi social

A partir dels anys 60 hi ha a Andorra una verdadera explosió demogràfica que provoca un enorme xoc cultural.

Nogensmenys, en aquest període de temps, hi ha hagut una inèrcia enorme pel que fa als canvis socioeconòmics, tant en els aspectes estructurals com en els jurídics i procedimentals.

Any	Població
1950	6.176
1960	8.392
1970	19.545
1980	35.460
1990	54.507
2000	65.844
2010	84.669

Font: Departament d'Estadística.
Govern d'Andorra, juliol 2010

Contràriament als països europeus, l'Estat andorrà pre i postconstitucional no ha jugat cap paper significatiu en el disseny i l'aplicació de polítiques econòmiques i socials. Andorra ha estat el *paradís del laissez-faire*: sense sindicats, sense lleis laborals, sense lleis urbanístiques... L'Estat regulador i redistributiu que ara sembla que està en vies de submissió als dictats de la globalització econòmica mai no ha existit a Andorra.

De les tres potes que configuren el concepte d'estat del benestar –treball estable garantit, estat protector i regulador, i mobilitat ascendent–, a Andorra solament vam gaudir –parcialment– de la tercera; molts, engegats pel miratge del creixement il·limitat, no van voler veure –o no hi van deixar veure– les limitacions i les contradiccions d'un model insostenible econòmicament, socialment i ambientalment.

No podem, per tant, cercar a Andorra les causes de la crisi de la ciutadania en el que ha passat a les democràcies veïnes, en les quals aquesta crisi ciutadana ha estat estretament vinculada a la crisi de l'Estat social de dret (o estat del benestar).

La fragmentació de la ciutadania

La població oficial d'Andorra per nacionalitats, el 31 de juliol de 2010, té l'estructura següent:

Nacionalitat	Nombre
Andorrans	32.660
Espanyols	26.668
Francesos	5.059
Portuguesos	13.243
Altres nacionalitats	7.039
Total	84.669

El concepte de ciutadania ha estat lligat arreu tradicionalment a la noció de nacionalitat, al conjunt de drets i deures de les persones que pertanyen a un determinat Estat.

En una societat complexa i plural com l'andorrana l'equació *ciudadà = nacional* fa més de seixanta anys que va quedar desvirtuada. Conceptes com el d'*assimilació* i posteriorment el d'*integració* han quedat completament superats pels fets.

L'objectiu ideal –si és que alguna vegada se'n va tenir consegüentment– d'aconseguir una integració social i cultural dels immigrants, sense facilitar-ne una integració jurídica i política, ha estat un fracàs.

El resultat ha estat una població complexa i heterogènia, amb individus que després de quinze anys de residència encara han de renovar la seva autorització cada deu anys.

A aquesta fragmentació nacional hem d'afegir les fragmentacions derivades dels estatus socials, de gènere, culturals, lingüístics, religiosos, educatius, etc.

Font: Departament d'Estadística. Govern d'Andorra

Andorra: una població assedegada de participació

Hem parlat de números, però en el pla subjectiu, què passa a Andorra? Una resposta la podem trobar en el capítol 7 del llibre del CRES *Andorra a l'enquesta mundial dels valors*, en què s'analitzen les respostes a una sèrie de preguntes que proposen a la població una tria entre uns ítems materialistes i uns altres de *postmaterialistes*.

A Andorra (2005), l'objectiu triat en major proporció (59,7 %) entre els objectius del país per als deu anys propers va ser "procurar la participació de la gent en les decisions que afecten el seu treball i la seva comunitat", molt al davant del segon objectiu, "un alt nivell de creixement econòmic", que va ser triat pel 26,6 % dels enquestats.

El quadre següent compara els resultats obtinguts amb els d'Espanya i França.

	Andorra 2005	Espanya 2007	França 2006
Un alt nivell de creixement econòmic	26,6 %	44,3 %	39,9 %
Assegurar unes forces armades importants	0,7 %	8,3 %	6,9 %
Procurar que la gent pugui participar més en decisions sobre treball i comunitat	59,7 %	36,7 %	39,9 %
Intentar que les nostres ciutats i entorn siguin més bells	12,4 %	7,4 %	12,1 %
Ns/Nc	0,8 %	3,3 %	1,3 %

Segons les anteriors dades, els ciutadans andorrans estarien assedegats de participació. I això sense diferències significatives per raó de nacionalitat: els portuguesos i francesos residents a Andorra serien els menys sensibilitzats, encara que més del 50% dels enquestats d'aquestes nacionalitats volen més participació. Els residents de nacionalitat espanyola ostenten el rècord d'assedegats de participació, amb un 64,4 %, mentre que els andorrans se situen prop del valor mitjà (58,8%).

Així, com a conclusió provisional podem dir que a Andorra no manquen *ganes* de participació, és a dir no manca voluntat per assumir la condició de *subjectes agents* de la vida col·lectiva, sinó que el que manca són canals i facilitats per participar, així com una redefinició dels límits de l'espai públic (institucional i ciutadà).

Com a corol·lari d'aquesta conclusió és que, des d'Andorra, hem de parar molta atenció a no manllevar, d'una forma acrítica, anàlisis més o menys vàlides en altres contrades però que no es corresponen a la situació econòmica, social, cultural del nostre país ni als seus valors.

El redimensionament de l'espai públic

La política andorrana té un excessiu component de *verticalitat*. Les institucions, els partits i les repetitives operacions polítiques de la dreta *de sempre* s'estructuren des de la verticalitat, es a dir sobre la base d'una jerarquia entre els "bons Superiors" i "lo Vulgo", com molt bé expressa la màxima 32 del *Manual digest*: "es lo Vulgo vestia de molts Caps, y no pot saver las Causas, y motius, que te lo bon Superior per fer lo que fa demanera que son tant diferents los Judicis del superior ablos del vulgo, que no es posible, que tingan los dos un mateix Concepte delas Cosas". Walter Lippmann, el periodista americà que de ben segur no havia llegit Fiter i Rossell, adaptava la màxima del *Manual digest* a les *democràcies modernes*: "en una democràcia amb un funcionament adient, hi ha diferents classes de ciutadans; en primer lloc els que analitzen, prenen decisions, executen, controlen i dirigeixen els processos: l'elit; només una reduïda elit pot entendre quins són els interessos comuns, què és el que ens convé a tots"; és l'estratègia eterna de l'especialització i repartiment de treball entre els *que saben* i els que *segueixen*, aquests darrers preocupats principalment per temes més urgents des del punt de vista *vital* ("ceux qui savent et ceux qui suivent").

La Constitució del 1993 no va posar remei a aquesta verticalitat; en ella, el ciutadà *actiu*, el ciutadà *protagonista* de la seva vida col·lectiva hi és absent. Constitucions d'altres països, molt anteriors a la nostra, sí que es van preocupar per afavorir la participació dels ciutadans. Tot un símptoma de com "els bons Superiors" que van redactar la Constitució estaven excessivament preocupats per les institucions i per les col·lisions de competències.

Simplement, a tall d'exemple, em permeto citar l'article 9.2 de la Constitució espanyola: "Correspon als poders públics de promoure les condicions per tal que la llibertat i la igualtat de l'individu i dels grups en els quals s'integra siguin reals i efectives; remoure els obstacles que n'impedeixin o en dificultin la plenitud i facilitar la participació de tots els ciutadans en la vida política, econòmica, cultural i social". En realitat els constitucionalistes espanyols no van fer res més que traduir l'article 3 de la Constitució italiana³ del 1947.

Però tenim la Constitució que tenim, i si és cert que hi manca la figura del *ciutadà protagonista*, res no prohibeix intentar obrir l'*espai públic*, entès tal com el defineix Habermas⁴, és a dir, l'àmbit de la nostra vida social en el qual podem construir *opinió pública*. L'entrada a aquest espai ha d'estar oberta a tots els ciutadans; ningú no pot ser obligat a quedar-se al pòrtic. Els ciutadans es comporten com a públic quan es reuneixen lliurement, tracten i es posen d'acord –utilitzant la *raó comunicativa*– per tal de definir els interessos generals. La política, doncs, no s'ha d'entendre com quelcom exclusivament representatiu ni tampoc com una activitat vinculada necessàriament a unes regles formals de joc.

Cal recuperar la força transformadora de la democràcia, el seu sentit deliberatiu, de construcció social (i no de construcció *acadèmica*) de problemes i solucions. Cal passar de les polítiques *sense la gent* o tímidament *per a la gent*, a polítiques *amb la gent*; cal transitar de l'espai públic entès com a àmbit institucional, propi i gairebé exclusiu dels poders públics, a l'àmbit de l'apropiació col·lectiva, de definició conjunta dels interessos generals i de recerca compartida dels conflictes inevitables que comporta la convivència. Cal també recordar, amb paraules de Daniel Innerarity⁵, que "la funció principal de la política és la producció i distribució dels béns col·lectius necessaris per al desenvolupament d'una societat".

Polititzar és situar les coses en l'àmbit de la discussió pública i arrabassar-les als tècnics, als profetes i als fanàtics. La política innovadora és una gestió dels assumptes col·lectius tot considerant-los oberts, decidibles, imprevisibles, opinables, controvertits, revisables. La perspectiva política és poder actuar d'una altra manera que la que diu l'expert i es distingeix conceptualment d'altres activitats com les que practiquen acadèmics, científics, militars, moralistes, economistes...

De la teoria a la pràctica

En un article publicat⁶ fa dos anys deia: "De l'actual crisi no crec que puguem sortir amb mesures tecnocràtiques ni autocràtiques, sinó amb més democràcia i amb més capacitat d'arribar a compromisos, amb la participació de tots els que estem en aquest 'vaixell', creant mecanismes perquè la 'legió d'estoics' surti de l'*apatia*. Per atraure els uns –els que ja tenen la nacionalitat i, per tant, el dret a traspassar el 'pòrtic'– s'haurà de dotar d'atractiu l'activitat política, regenerar-la, ennoblir-la de tal forma que se sentin motivats per abandonar l'individualisme i facin el pas d'integrar-se a l'espai públic. Els altres, els que tenen vedada la participació a l'àgora, els estoics que estan al pòrtic perquè sempre els hem posat un termini indecent per a entrar a l'espai públic, els que han treballat de valent pel progrés econòmic i social del país, avui han de poder dir la seva." En el programa electoral del PS per a les eleccions generals del 2009, el capítol *El ciutadà i els poders i les institucions de l'Estat*⁷ començava amb un epígraf intitulat "Una inclusió efectiva". Hi podem llegir: "Quan parlem de ciutadania ens hem de referir necessàriament a la qüestió de la nacionalitat. En aquest sentit, continuem pensant que cal aconseguir que, progressivament, la població andorrana de dret tendeixi a equiparar-se amb la població de fet. [...] Per tant, a

més d'impulsar polítiques que afavoreixin la inclusió i la participació de tots els ciutadans en els diferents àmbits de la realitat andorrana, durant la propera legislatura promourem la modificació de la Llei de la nacionalitat, establint el dret a adquirir la nacionalitat andorrana per naturalització als quinze anys de residència”.

El 16 de juliol del 2009, només un mes i onze dies després de la presa de possessió de Jaume Bartumeu, es va fer la primera reunió de la Taula de diàleg per un pacte per al treball i el desenvolupament econòmic. En reunions posteriors hi van participar fins a 25 associacions.

Per l'amplitud dels temes per tractar es va dividir la Taula en cinc taules temàtiques:

-Taula de nous mecanismes d'activitat econòmica, foment i innovació > tres reunions

-Taula de fiscalitat > tres reunions

-Taula d'eficiència, eficàcia administrativa > tres reunions

-Taula de fluxos migratoris, immigrants, quotes i contingents > quatre reunions

-Taula de recursos humans, qualificacions formacions i plans de carrera > tres reunions

Per tant, es va estar debatent i escoltant durant setze reunions, de les quals el Govern va adquirir trenta compromisos que es despleguen en el document *Taula de diàleg per un pacte per al treball i el desenvolupament econòmic*.

Independentment a la taula anterior hi ha altres taules i comissions que es van reunint periòdicament.

-Taula del museu nacional <http://www.govern.ad/?p=9063>

-Taula permanent per a la formació en el treball <http://www.govern.ad/?p=9058>

-Taula de treball sobre la Llei de la Funció Pública <http://www.govern.ad/?p=8533>

-Taula mixta de joventut <http://www.govern.ad/?p=8692>

-Taula de cultura <http://www.govern.ad/?p=7128>

-Taula de turisme i comerç <http://www.govern.ad/?p=7370>

-Taula d'energia <http://www.govern.ad/?p=4713>

-Taula permanent de joventut <http://www.govern.ad/?p=1568>

A més s'han creat les comissions:

Comissió de lluita contra l'intrusisme empresarial <http://www.govern.ad/?p=8038>

Comissió nacional per a la igualtat <http://www.govern.ad/?p=8970>

Però també he de dir que sóc conscient que aquestes taules i comissions són només un inici d'obertura de l'espai de discussió pública transparent, que necessita ser ampliat tant quant als temes com en la composició social dels participants.

Les barreres temàtiques, d'horaris, d'organització dels ciutadans del carrer, la seva manca de formació a la participació, l'asimetria d'informació de què disposen els ciutadans han donat un pes privilegiat als poders fàctics, a les associacions patronals i professionals i ha marcat una tendència d'aquestes taules cap als interessos d'uns sectors que ja tenien prou capacitat d'influència. La presència dels treballadors en aquestes taules ha estat mínima i, en el cas dels immigrants, la seva absència ha estat absoluta.

No té tampoc gaire sentit parlar de noves formes de participació si ens limitem a treballar exclusivament en el camp institucional.

La participació ciutadana és també un objectiu prioritari del Partit Socialdemòcrata. Poc després del IX Congrés al desembre de 2009, el PS va organitzar un seminari de formació sobre participació ciutadana, destinat als electes, quadres polítics i militants, amb l'objectiu de proporcionar els coneixements bàsics entorn del discurs de la participació i alhora facilitar

metodologies i eines per al seu desenvolupament. A la jornada hi van participar 27 companys i companyes amb responsabilitats diverses al partit, als comuns i al Govern.

Conclusió

La solució dels problemes en què es troba Andorra està condicionada pels acords estratègics que puguin prendre els partits i les forces polítiques, però també hem de ser conscients que depèn en gran mesura de la actuació dels ciutadans.

Perquè els ciutadans ocupin el centre de l'escena política no n'hi ha prou amb apel·lacions normatives i declamacions retòriques. Es tracta que els ciutadans es facin la idea que han de decidir si volen ser lliures i per tant responsables del que passa al país, assumir la càrrega de la seva llibertat i de la seva responsabilitat cívica.

Es poden promulgar lleis (reforma de la Llei sindical, la llei del voluntariat...), es poden facilitar locals a les associacions, atribuir subvencions, etc., però sobretot necessitem la participació activa dels ciutadans, d'una ciutadania ben informada i educada cívicament que sigui capaç de discriminar entre la demagògia i el discurs argumentat.

Hem d'assumir que la democràcia no és només eleccions amb la participació d'una tercera part de la població, sinó que la democràcia és un procés de formació d'opinió, de conversa, en el qual tots, polítics i ciutadans, debaten contínuament els problemes i les seves solucions.

Però perquè aquesta conversa pública⁸ sigui enriquidora i efectiva ha de superar els hàbits d'imprecisió i de confusió (manipulació?) que són més propis de societats amb uns hàbits de discussió poc desenvolupats. L'educació cívica ha de permetre aconseguir que els actors (els ciutadans i les ciutadanes) identifiquin els seus interessos a curt i llarg termini; entenguin quins són els interessos dels altres i, en conseqüència, comprenguin els sentiments i les orientacions que donen sentit a aquests interessos.

Cal superar la informació i la discussió sectària, amb identificació de la gent com a amics o enemics, que no consolida l'esperit ciutadà sinó que promou l'esperit tribal o, en el millor dels casos, el de clan.

Els responsables actuals de la *deseducació* cívica som tots: poders públics, partits polítics, organitzacions empresarials i socials, mitjans de comunicació, educadors, etc.

A tots i cadascú ens correspon fer l'esforç d'informació, de formació i d'educació ciutadana perquè la ciutadania sigui una realitat en la nostra societat del segle XXI.

Ferran Goya i Rodríguez de Castro,

enginyer i primer secretari del Partit Socialdemòcrata (PS)

NOTES

1-Victòria Camps *Paradojas del individualismo*. Drakontos-Crítica, 1993.

2-Gilles Châtelet *Vivre et penser comme des porcs*. Gallimard. París, 1999.

3-Art 3.2 Constitució italiana del 1947: "È compito della Repubblica rimuovere gli ostacoli di ordine economico e sociale, che, limitando di fatto la libertà e l'eguaglianza dei cittadini, impediscono il pieno sviluppo della persona umana e l'effettiva partecipazione di tutti i lavoratori all'organizzazione politica, economica e sociale del Paese".

4-J. Habermas *Historia y crítica de la opinión pública. La transformación estructural de la vida pública*. G. Gili. Barcelona, 1981.

5-Daniel Innerarity *La transformación de la política*. Ed. Península. Barcelona, 2002.

6-"Gent del pòrtic". *Diari d'Andorra*, 11 d'agost del 2008.

7-Pàgina 74 i següents del programa electoral del Partit Socialdemòcrata. Eleccions Generals 2009.

8-Vegeu *España puesta a prueba*, de Víctor Pérez Díaz, a Alianza Editorial, 1996.

Exercir el poder ciudadà

Àngels Codina i Farràs

Bona tarda a tothom,

Abans d'entrar en matèria, crec fonamental remarcar la perspectiva des de la qual enfoco la xerrada d'avui, que, com no podia ser d'una altra manera, dimana de la pròpia experiència vital i professional, ambdues inseparables.

Cal assenyalar que des de principi dels anys noranta investigo la relació cos-ment-camp energètic humà i la seva traducció en consciència. La investigació d'aquesta relació, que integra diferents coneixements mèdics, psicològics, filosòfics i de la física moderna, m'ha portat a elaborar el meu propi mètode terapèutic, que anomeno Ontomedicina (abans Medicina Vibracional), que significa la medicina de l'ésser.

Jo tracto malalts, no malalties, tracto persones no cossos. Veig la persona integralment, és a dir, en els seus aspectes físic, emocional, mental i espiritual o transcendent, ja que la integració harmònica d'aquests aspectes es tradueix en salut.

Cal, però, no oblidar que, alhora i més enllà d'aquesta –emprant la terminologia ontomèdica– *unitat microcòsmica* que és la persona, formem part d'una *unitat macrocòsmica*, estem en interdependència i interrelació amb totes les altres espècies i amb el nostre entorn. Segons quina sigui la base sobre la qual establim aquesta interrelació, cooperació o competència, estem afavorint l'evolució o la involució del nostre sistema.

Seguint aquest ordre d'idees dins del concepte *ciudadania* que avui ens ocupa, tenim que, a la base de l'ordre social –com a peça clau de fisiologia fractal– hi ha el ciudadà, que formarà part de la família, la societat, la natura, el planeta, etc, en ordre de complexitat creixent fins a la gran unitat que és el tot.

Que quedi clar des del principi que quan parlo de *ciudadà* vull dir *persona lliure i responsable*, és a dir, un ésser madur que té en compte l'ordre esmentat i que mesura les conseqüències dels seus actes. En la meva opinió aquest és l'ideal que ha de guiar les nostres accions com a humans, com a éssers socials, i ja sabem que ningú no és perfecte però tots som perfectibles. Es tracta de conrear aquesta perfectibilitat, esmenant les errades del camí conjunt que fem i potenciant-ne els encerts.

La meva praxi m'ha ensenyat que la nostra biologia no és aliena a la nostra biografia, més aviat n'és la conseqüència. Tinc per tant una certa experiència a tractar de *reordenar* la persona i –sempre amb la seva participació conscient i voluntària–, orientar-la cap al màxim exponent de salut, considerada en el més ampli dels sentits: el retrobament i exercici del seu propi poder personal. (És a dir, fer-se conscient de les pròpies habilitats, aptituds i del potencial que com a humans tenim i que estem molt lluny de saber-ne la grandesa i fondària que té i/o pot arribar a tenir).

Poder és una paraula que, sovint, s'emptra dins d'un context, al meu entendre, totalment il·lusori: per a un càrrec, nivell econòmic, estatus social, etc., que avui tens i demà pots haver perdut. Sí, és cert que en la nostra societat materialista, per a alguns afers, els exemples que he posat poden ser determinants puntualment, però no són en realitat un autèntic poder.

L'autèntic poder rau dins de cadascun de nosaltres i és quelcom que hem de conquerir al llarg de nostra trajectòria vital, del nostre creixement com a persones. Aquest poder, un cop en som conscients, és indestructible, ningú no ens el pot prendre, només es pot anar incrementant.

Una societat està formada pel conjunt d'individus que la componen, és a dir pels seus ciutadans (de *civitas*, -atis = conjunt de ciutadans d'un estat, que habiten l'*urbs*).

Als actuals estats anomenats *democràtics* ens enorgullem de –en teoria– la igualtat dels ciutadans; en la nostra il·lusió no ens adonem que, en el sentit que nosaltres ho fem, la democràcia no va existir ni tan sols a la Grècia de Pèricles (considerada l'època d'or de la civilització hel·lènica, al segle v aC, on tots els ciutadans tenien dret a vot però no tots tenien dret a ser ciutadans, ja que aquests últims posseïen esclaus).

Malauradament, l'esclavatge, als inicis del s. XXI, no ha desaparegut, en el millor dels casos només ha canviat de forma. En alguns indrets existeix encara l'esclavatge físic tradicional, com en algunes mines de diamants a l'Àfrica, a Sud-Amèrica, etc. I estem assistint –arreu, a la nostra vora mateix– a un esfereïdor increment de tràfic de persones: dones, infants i també homes, com a esclaus sexuals, dins del circuit del narcotràfic i la criminalitat internacional). I, en el nostre petit percentatge de persones afortunades –si ens comparem amb tot el conjunt de la població mundial– on ens creiem lliures, no ens adonem que estem sotmesos a un constant i sistemàtic rentat de cervell que –en la nostra ignorància– ens mena cap a un totalitari *pensament únic*, disfressat, això sí, d'ideologies i creences de tota mena *que hom te dret a tenir* però que, carents d'una estructura coherent de pensament, resulten a la praxi d'una superficialitat buida de tot contingut essencial; la qual cosa ens allunya d'una acció eficaç, com a ciutadans, en la participació efectiva en la regulació de les nostres vides.

Al llarg de la història coneguda, s'han anat succeint diverses civilitzacions, que apareixen, creixen fins al seu zènit i desapareixen.

Aquest fet s'adapta perfectament a la moderna concepció, dins la física, de la teoria del caos: els físics teòrics han observat que quan els caos domina l'estat dinàmic d'un sistema, si es manté, arriba un punt en què tot comença a ordenar-se a partir del que es denominen *atractors*, punts actius al voltant dels quals s'organitza un determinat ordre sistemàtic. Els atractors són petits punts o xarxes –generalment de memòria del mateix sistema– al voltant dels quals s'ordenen els altres elements que formen el sistema caòtic per sortir del caos. En resum: un sistema s'origina en el moment en què es comencen a conservar les relacions que el defineixen –els atractors– i es desintegren quan aquestes relacions es trenquen.

Actualment, en la meua opinió, estem assistint a un canvi de paradigma d'abast planetari: s'està destruint un tipus de civilització, esgotada per la seva deriva inhumana, que mena a una situació cada cop més caòtica; subtilment, però, comença a emergir-ne una de nova.

Tots i cadascun de nosaltres tenim una responsabilitat enfront aquest canvi: l'hem de fer al nostre interior perquè pugui manifestar-se a l'exterior. Els valors que vulguem veure reflectits en la societat els hem de conrear abans en nosaltres; sense aquesta coherència bàsica és del tot impossible una evolució positiva. Al meu entendre, és del tot inútil, a més d'irrespectuós, voler imposar un tipus de corrent ideològic a tota una societat. Les ideologies i creences, totes són molt maques en teoria, però a la pràctica acaben originant revolucions sanguinàries (físicament i/o psicològicament); només cal repassar la història.

És per això, que jo reivindico el ser ciutadà (com una mena d'atractor, en un paralel·lisme amb la teoria del caos esmentada), més enllà d'ideologies i creences, amb respecte per les que siguin respectables (no totes ho són, en contra de la *babaucràcia* mental instaurada en les societats dites democràtiques; per exemple derives legals que atempten contra el sentit comú i, sobretot, confondre l'exercici de l'autoritat, que és absolutament imprescindible, amb l'autoritarisme i, en conseqüència la instauració del tot s'hi val i tot és permès); fins que no tinguem clar que no tot s'hi val i no tot ha de ser permès, no començarem a esmenar el caos creixent a què estem assistint arreu.

Ser ciutadà en el context explicitat és assumir la pròpia responsabilitat en tots els actes de la nostra vida –privada o pública– perquè, en definitiva, les errades en l'àmbit privat repercuteixen en el públic i a l'inrevés.

En conseqüència, exercir el poder ciutadà vol dir exercir el primer i més important dret i deure, que tota persona lliure i responsable té. A efectes pràctics això vol dir, no només anar a votar cada quan toqui i deixar que els polítics facin el que vulguin sense cap control, sinó restar atents i dir-hi la nostra en una sinergia positiva entre governants i ciutadans, en una relació d'igualtat, i no en una de submissió com es dona avui dia.

El governant ha d'estar capacitat per dur a terme la seva tasca i al servei de la ciutadania, i el ciutadà ha de ser respectuós i, sobretot, crític (en el sentit positiu de la paraula); només d'aquesta manera crec que podem funcionar d'una manera que afavoreixi una evolució social positiva.

En aquest sentit, vull fer èmfasi en el poder que tenim els ciutadans com a tals, del qual no acabem de ser conscients. Portats per la inèrcia del somni democràtic i paralitzats pel pensament que "la democràcia no és perfecta, però que és el millor dels sistemes", anem caient en una inèrcia mortífera que ens duu només a votar cada x anys i a despreocupar-nos-en la resta del temps. Aquesta magna errada és la que ens ha portat a la dissociació actual, en què els polítics –amb molt poques excepcions– estan immersos en picabaralles constants pel poder il·lusori, que il·lustren perfectament totes les derives de la misèria humana, i el poble súbdit, en una esfera totalment diferent, va patint les conseqüències de tan nefasta manera de procedir, empobrint-se i sotmetent-se a lleis absolutament fora de tota lògica i d'efectes nefasts.

De la democràcia, en el sentit ideal en què l'entendem, però, com ha quedat clar, no en el sentit en què es practica, jo en diria *personocràcia*, és a dir, el govern per la persona ciutadà. En la meua opinió, aquesta és la bona direcció per tractar de sortir del caos creixent de la cada cop més inhumana societat moderna.

Això comporta, sí o sí, per part de l'Estat fomentar l'educació en la línia de desenvolupar el potencial humà. Aquesta és la millor mesura de les autèntiques intencions d'un govern, veure com tracta l'educació dels seus ciutadans.

Personalment, ja fa temps que clamo perquè es replantegi l'educació general bàsica; fins i tot consta per escrit en el Recull de conferències 2005 de la Societat Andorrana de Ciències, en què es recull la meua cosmovisió medicoclínica: "Crec imprescindible educar en continguts polivalents, no fragmentaris i excloents. Ensenyar a pensar. Estimular el potencial humà. Educar en la consciència transcendent. Per tal de formar éssers lliures, i només es mereix aquest qualificatiu qui té capacitat de pensament crític i l'exerceix."

A Andorra som petits i això té inconvenients però també un gran avantatge: si hi ha voluntat, ho podem fer bé. Tot depèn de l'ordre de prioritats que s'estableixi.

No pot ser de cap de les maneres que no es demani cap responsabilitat en els afers polítics. Els ciutadans hem de ser respectuosos, cívics i crítics, però els polítics ens han de retre comptes i els ho hem d'exigir.

No es pot permetre que es dilapidin milions en envelliments monstruosos que s'han de retirar, ni en edificis de fama mundial, ni en peatges polítics diversos, i que no ens quedin diners per a projectes essencials per a la ciutadania i el bon desenvolupament del país.

Les ideologies separen, els sentiments uneixen. Reclamo una Andorra constituïda per ciutadans, fent real el nostre lema: *Virtus Unita Fortior*.

Àngels Codina i Farràs,
metgessa generalista i investigadora clínica

Immigració i ciutadania

Joan Carles Rodríguez i Miñana

1. Què hi diu la Constitució ?

La Constitució Andorrana, immediatament després del Preàmbul i un Títol I de tan sols tres articles –tot i que molt importants–, dedica el Títol II als Drets i llibertats, amb un total de 39 articles –del 4 al 42, ambdós inclosos–, dividits en set capítols.

Tenint en compte que la Constitució té un total de 107 articles, dividits en IX títols, ja deduïm que el que ens ocupa, el títol dedicat a Drets i llibertats, és sens dubte el més extens i quantitativament més important (a efectes comparatius, s'hi dediquen 6 articles al Govern, 7 a l'estructura territorial, 7 als Coprínceps, 10 a la justícia o 22 al Consell General).

Tornant al Títol II que ens ocupa, els set capítols resten dividits com segueix:

Capítol I. Principis generals

Amb tres articles (el 4, el 5 i el 6) que recorden la vigència a Andorra de la Declaració universal dels drets humans i la defensa de la dignitat humana i del principi de no-discriminació ("ningú pot ésser discriminat per raó de naixement, raça, sexe, origen, religió, opinió o qualsevol altra condició").

Capítol II. De la nacionalitat andorrana

Té un sol article (el 7), per remetre's a una Llei qualificada que regularà la nacionalitat.

Capítol III. Dels drets fonamentals de la persona i de les llibertats públiques

Són setze articles, que tracten:

- del dret a la vida, a la integritat física i moral, amb interdicció de la pena de mort (art. 8);
- del dret a la llibertat i a la seguretat, temps màxim de detenció governativa (48 h), procediment d'*habeas corpus* (art. 9);
- del dret a la jurisdicció, a la defensa, a la presumpció d'innocència, al recurs i, si cal, a la justícia gratuïta (art. 10);
- de la llibertat ideològica, religiosa i de culte (art. 11);
- de les llibertats d'expressió, de comunicació i d'informació, el dret de rèplica, el dret de rectificació i el secret professional, la interdicció de censura prèvia (art. 12);
- de la condició civil, matrimoni i protecció de la família; igualtat dels cònjuges i dels fills, amb independència de la seva filiació (art. 13);

- del dret a la intimitat, l'honor i la pròpia imatge; protecció contra les intrusions il·legítimes en la vida privada i familiar (art. 14);
- de la inviolabilitat del domicili i el secret de comunicacions, llevat de manament judicial motivat (art. 15);
- dels drets de reunió i manifestació pacífiques (art. 16);
- del dret d'associació per a la consecució de fins lícits (art. 17);
- del dret de creació i funcionament d'organitzacions empresarials, professionals i sindicals (art. 18);
- del dret a la defensa dels interessos econòmics i socials (art. 19);
- del dret a l'educació, la llibertat d'ensenyament i de creació de centres docents (art. 20);
- del dret a circulació, a entrada i sortida i a fixar residència (amb menció expressa als estrangers legalment residents) (art. 21);
- de l'expulsió del resident o no renovació d'aquesta condició, sotmesa a la Llei i en virtut de resolució judicial ferma, si es recorre (art. 22);
- del dret de dirigir peticions als poders públics (art. 23).

Capítol IV. Dels drets polítics dels andorrans

Té tres articles: el 24, del dret de sufragi; el 25, dret d'accés a càrrecs públics (amb excepció del que estableixin els tractats internacionals) i el 26, de lliure creació de partits polítics.

Aquests són els únics tres drets polítics específics dels ciutadans andorrans: els de sufragi i de creació de partits i el d'accés a càrrecs institucionals (aquest, extensible a estrangers si així ho estableix un tractat internacional, com són el Trilateral amb Espanya i França, i el Bilateral amb Portugal).

En concret, quant a aquest punt, els tractats amb França, Espanya i Portugal estableixen la reserva per als nacionals andorrans dels llocs de treball públics si impliquen exercici de sobirania o prerrogatives de potestat pública (per exemple, com passa als altres estats, les funcions notariales); per als altres llocs, es pot reservar l'accés als nacionals andorrans i als dels altres estats contractants si ja exerceixen al si de l'administració pública en primera convocatòria, però en segona convocatòria s'obre a tots els ciutadans d'aquests altres estats contractants, en igualtat de condicions amb els andorrans (art. 8 dels esmentats convenis).

Tant els nacionals andorrans com els ciutadans residents a Andorra d'altres nacionalitats tenen, però, com hem vist, altres drets polítics en igualtat de condicions, com poden ser els drets de reunió i manifestació, les llibertats d'expressió, de comunicació i d'informació, el dret d'associació o el dret de petició.

Capítol V. Dels drets i principis econòmics, socials i culturals

Són el dret a la propietat privada i herència (art. 27).

La llibertat d'empresa en el marc de l'economia de mercat (art. 28).

Dret al treball, a la promoció, a la remuneració, a la limitació de la jornada, al repòs setmanal i a les vacances pagades (art. 29).

Dret a la protecció de la salut i a rebre prestacions (sistema de seguretat social) (art. 30).

Utilització racional del sòl i recursos naturals (art. 31).

Intervenció de l'Estat en l'ordenació del sistema econòmic, per tal de fer possible el desenvolupament equilibrat i el benestar general (art. 32).

Dret a gaudir d'un habitatge digne (art. 33).

Conservació, promoció i difusió del patrimoni històric, cultural i artístic (art. 34).

Defensa dels drets dels consumidors i dels usuaris (art. 35).

L'Estat pot crear mitjans de comunicació social, d'acord amb els principis de participació i pluralisme (art. 36).

Capítol VI. Dels deures dels andorrans i dels estrangers

A contribuir a les despeses públiques, segons la seva capacitat econòmica (art. 37) i a altres formes de servei cívic (art. 38).

Capítol VII. De les garanties dels drets i llibertats

Art. 39 1. Els drets dels capítols III (els de tothom) i IV (els drets polítics, només per a andorrans) "vinculen immediatament els poders públics a títol de dret directament aplicable. El seu contingut no pot ésser limitat per la llei i és protegit pels Tribunals".

2. Encara precisa: "Els estrangers legalment residents a Andorra poder exercir lliurement els drets i les llibertats del capítol III d'aquest Títol."

3. En canvi, "els drets del capítol V conformen la legislació i l'acció dels poders públics, però només poden ésser invocats en els termes fixats per l'ordenament jurídic."

Així doncs, els drets i llibertats fonamentals són directament aplicables i no poden ser limitats per les lleis.

En canvi, els drets econòmics i socials són una guia per al legislador, però només són exigibles tal com siguin definits legislativament, no directament des del seu enunciat a la Constitució.

Per reforçar la diferència, l'art. 40 reserva als drets dels capítols III i IV la regulació per llei qualificada.

I l'art. 41 reserva un procediment judicial "urgent i preferent" als tribunals en cas de violació dels drets dels capítols III i IV i fins i tot l'obligació de crear un procediment excepcional d'empara davant el Tribunal Constitucional, llevat que es tracti d'un supòsit d'expulsió o no-renovació de la condició de resident.

Finalment, l'article 42 regula els estats d'alarma i d'emergència, en els quals, excepcionalment, per causes de força major i en la forma establerta, alguns d'aquests drets poder ser suspesos.

2. Els "drets econòmics". Legislació ordinària

2.1. Quant als immobles

La normativa en vigor és a l'article 10 de la Llei de 14 octubre 1983:

"Les disposicions del present Decret no afecten els estrangers que justifiquin una residència continuada a Andorra de més de vint anys"

Aquest article es refereix a les limitacions d'adquisició (ara, dos habitatges per persona física, segons l'article 24 de la Llei 31/2008, del 18 de desembre, de mesures de reactivació econòmica), amb la corresponent obligació d'obtenir el preceptiu permís administratiu del Govern.

2.2. Quant a les societats mercantils

Llei 20/2007, del 18 d'octubre, de societats anònimes i de responsabilitat limitada.

Quant a la titularitat o gaudi del capital (la condició de soci):

Art. 20.3. "Els negocis d'adquisició originària o derivativa, entre vius o per causa de mort, d'accions o participacions, subscrits per una persona física andorrana o estrangera resident a Andorra per un període no inferior a quinze anys –o per un període de residència inferior si una disposició especial amb rang de llei així ho preveu– són lliures. També ho són els que duguin a terme persones jurídiques andorranes.

Els negocis d'adquisició originària o derivativa, entre vius o per causa de mort, d'accions o participacions, subscrits per una persona física o jurídica no andorrana o assimilada per residència, no són vàlids si no disposen de l'escaient autorització del Govern."

Quant a la titularitat d'un dret real d'ús i gaudi de les accions/participacions:

Art. 15.5, final: "Quant als requisits per a la constitució de l'usdefruit d'accions i participacions, seran d'aplicació les normes previstes en l'article 20."

Així doncs, la propietat i el gaudi d'accions/participacions de societats andorranes de règim comú, per ser lliure requereix de 15 anys de residència.

La Llei 2/2008, de 8 d'abril, d'inversions estrangeres al Principat d'Andorra ja remet en el seu article 1 a la normativa precedent, utilitzant el concepte "drets econòmics", terminologia tan estesa en la seva utilització com vaga en la seva precisió.

Tanmateix, en aquella llei apareixen una sèrie d'activitats econòmiques, al seu annex I, "subjectes a l'autorització prèvia del Govern quan la participació estrangera en el seu capital social o en els seus drets de vot resulti igual o superior al 50 per cent."

És a dir, estableix una autorització legislativa per tal que el Govern pugui autoritzar societats mercantils andorranes amb majoria de capital estranger, només en certs sectors econòmics.

Aquestes activitats, en general, se centren en la producció industrial, cultural i d'ensenyament, social i noves tecnologies –en el pla indicatiu: internet, vídeo, producció d'espectacles i pel·lícules, reparació d'instruments fotogràfics i òptics, informàtica, etc.

Quant a l'administració de les societats mercantils:

Art. 46.3: "En tot cas, en les societats, un dels administradors, com a mínim, ha de tenir nacionalitat andorrana o, si és estrangera, que acrediti la seva residència continuada a Andorra durant vint anys.

En cas que l'administrador sigui una persona jurídica, la persona física nomenada a l'efecte com a representant de la societat, també haurà de complir els requisits a què fa referència l'apartat anterior.

En cas que l'òrgan d'administració s'estructuri com a consell d'administració, i s'hagi nomenat un conseller delegat, aquest també haurà de complir els requisits a què fa referència aquest apartat."

I rebla: Art. 46.4: "Els requisits de nacionalitat andorrana i de residència mínima pel cas de tractar-se d'una persona estrangera que s'estableixen a l'apartat anterior en relació amb els administradors, també són aplicables a totes les persones que tinguin atribuïdes facultats generals de representació de la societat, inclusivament als administradors indicats a l'article 45.1, paràgrafs a), b) i c)."

Cal remarcar els diferents terminis de residència, de 15 anys i 20 anys, respectivament, per a l'adquisició de la propietat o de drets de fruïció sobre les accions/participacions i per a l'administració de la societat.

Així, amb 15 anys de residència hom pot tenir una societat en plena propietat a Andorra, en qualsevol sector econòmic, però hom no la pot administrar fins als 20 anys de residència.

En els certs sectors en què la Llei d'inversions estrangeres permet 100% de capital no andorrà, tanmateix continua vigent l'obligació de tenir 20 anys de residència per a administrar (?) (10 anys per al cas de residents amb tractat internacional a llur favor: espanyols, francesos i portuguesos, com ara veurem).

L'excepció: els convenis internacionals

Es tracta de convenis establerts entre subjectes del dret internacional, és a dir, principalment, entre estats.

El seu contingut, en dret comparat, però també en el dret intern del Principat d'Andorra, no pot ser modificat ni derogat per cap de les lleis internes dels estats que el convenen (a Andorra, ho diu l'art. 3.4 de la Constitució).

Per això es diu que els tractats internacionals tenen un rang superior a les lleis internes.

En la matèria que ens ocupa, el Principat d'Andorra té convinguts sengles convenis internacionals molt importants, per la gran quantitat de ciutadans residents que afecten.

Es tracta dels convenis entre el Principat d'Andorra, el Regne d'Espanya i la República Francesa relatius a l'entrada, la circulació, el sojorn i l'establiment dels seus nacionals i a la circulació i el sojorn al Principat d'Andorra dels nacionals d'estats tercers, de 14-06-2001, popularment conegut com a Tractat Trilateral, i seu germà petit, el Conveni entre el Principat d'Andorra i la República Portuguesa relatiu a l'entrada, la circulació, el sojorn i l'establiment dels seus nacionals, del 18-10-2007.

Els ciutadans de nacionalitat espanyola, portuguesa o francesa són, a molta distància, les nacionalitats no andorranes més esteses al Principat, la qual cosa reflecteix la rellevància social i pràctica d'aquests convenis.

Tanta, que aquí l'excepció és la regla i la regla general –la legislació ordinària, no afectada pels convenis internacionals– ha quedat com un element residual, quant al nombre de ciutadans que afecta.

En la matèria que ens ocupa, en els articles 7 d'aquests respectius convenis s'estableix que:

-“Els nacionals espanyols i francesos [o portuguesos, segons el segon dels convenis] que poden justificar, de conformitat amb la legislació andorrana, una residència efectiva i ininterrompuda a Andorra d'un període mínim de deu anys, poden, en les mateixes condicions que els nacionals andorrans, exercir qualsevol activitat professional no assalariada [al Trilateral s'hi afegeix: “que no sigui una professió liberal”], fer aportacions de capital a les societats mercantils andorranes i exercir càrrecs d'administració o de representació d'aquestes societats.”

-Tot l'anterior, sense perjudici, recordem-ho, que, a partir dels 20 anys de residència continuada i ininterrompuda al Principat, sigui quina sigui la nacionalitat del resident, se'l considera a aquest efectes persona assimilada i per tant, titular dels ja esmentats drets econòmics (tot i que la possibilitat d'adquisició de la propietat o drets de gaudi sobre les accions/participacions la té plenament amb 15 anys de residència).

Conclusions

Podríem concloure, doncs, que, pel que fa a la Constitució, hi ha un anivellament dels drets i deures dels ciutadans, sigui quina sigui llur nacionalitat, a excepció de determinats drets polítics (concretament, els de sufragi, de creació i funcionament de partits polítics i de representació institucional, però no pas els altres drets polítics), que recauen exclusivament en els ciutadans de nacionalitat andorrana.

Quant a la legislació ordinària, però, la situació no és tan falaguera: persisteix el vell límit de 20 anys de residència permanent i continuada al Principat d'Andorra per considerar algú com a

assimilat a efectes de gaudir plenament dels drets econòmics (15 anys, des de l'octubre 2007, per tenir accions/participacions de societats mercantils, però amb el límit encara a 20 anys per administrar-les).

La Llei d'inversions estrangeres tan sols ha obert determinats sectors, nous al país, que fins ara no havien interessat.

Els convenis amb Espanya, França i Portugal rebaixen sensiblement les exigències per als nacionals d'algun d'aquests tres estats, residents a Andorra, i estableixen per a aquests el temps per gaudir dels drets econòmics en 10 anys de residència.

Joan Carles Rodríguez i Miñana,
notari

Ciudadania mundial

Silvia Puente i Rodríguez

Presentació

En primer lloc voldria agrair la invitació de la SAC i felicitar-la per l'organització de la XXIII edició de la Diada d'Andorra a la UCE.

La proposta d'aquesta ponència s'ha fet en el marc de la meva tasca actual al Centre Unesco de Catalunya - Unescocat. Aquesta és una entitat de la societat civil catalana, que manté relacions oficials amb la Unesco. Va ser creada fa vint-i-cinc anys amb la missió de difondre els seus valors, principis i documents a Catalunya, i alhora aportar la veu de Catalunya a aquesta organització internacional. Val a dir que Andorra, com a estat sobirà i membre de la Unesco, desenvolupa aquesta missió, de forma molt notòria, a través del Comissió Nacional Andorrana per a la Unesco.

Parlar de la ciudatania mundial podria considerar-se quelcom francament agosarat. Com identificar els trets que més de sis mil milions de persones que viuen en contextos socials i naturals tan diferents han de compartir o comparteixen? Paradoxalment, és alhora un exercici bàsic perquè arrela amb allò essencial que és transversal en totes les *especificitats* territorials.

La meua intervenció presentarà alguns dels elements que des de la Unesco es proposen per abordar la ciudatania mundial; aspectes que han de prendre's en consideració quan definim també la ciudatania a Andorra.

Breu introducció

La ciudatania és la relació que s'estableix entre l'individu i la societat o comunitat en virtut de la qual aquesta persona és membre de ple dret, i com a tal, se li reconeix la seva participació. Aquesta relació té un doble sentit: d'una banda, un vessant deliberatiu (d'acord amb la tradició grega) des del qual la persona té la responsabilitat de prendre part en la discussió i la decisió dels assumptes que són d'interès general (*polis*); i d'altra banda, un vessant jurídic (d'acord amb una tradició romana), des del qual es reconeixen i donen garanties d'uns drets individuals (*civitas*).

Així, el concepte de ciutadania integra un estatus de tipus moral, que reconeix la responsabilitat respecte allò públic o col·lectiu, i un estatus de tipus legal, que reconeix uns drets a cada membre del col·lectiu. Però també incorpora un estatus identitari, que atorga elements d'identificació i de seguretat/protecció, que és de gran importància si tenim en compte que sentir-se membre d'una comunitat és una necessitat de l'ésser humà. De fet, la triple dimensió dóna idea de la complexitat del concepte, sobretot quan tots tres no van lligats, com és en molts casos la situació que es pot viure a Andorra.

Tenint en compte aquests elements, és clar que la ciutadania no pot reduir-se a l'acció concreta d'un o un altre govern o institució, sinó que sobrepassa la quotidianitat de les persones que viuen i treballen en un territori.

I quan aquest territori és el món? La interrelació de les diferents parts del món és quelcom que forma part de la història de la humanitat, tot i que en aquest darrer període s'ha intensificat i multiplicat. La globalització fa palès un abast mundial de la ciutadania: els fluxos comercials, els moviments migratoris, les telecomunicacions... evidencien el contacte de persones, comunitats i nacions d'arreu. En el veïnatge global, la resposta als reptes actuals sobrepassen les fronteres dels estats nació. Però a més, lluny de fenòmens de gran abast, és patent que la dimensió mundial forma part de la vida de cadascun i cadascuna de nosaltres: porto una camisa feta al Marroc per una empresa que té la central a Madrid; menjo en un restaurant japonès d'un català que compra el peix a la costa senegalesa; llegeixo el llibre d'un indi, professor de Harvard, imprès en una ciutat d'Anglaterra; i aquest any he anat a de vacances a un país asiàtic amb una companyia belga. Sens dubte, el meu quotidià està vinculat al quotidià de ciutadans i ciutadanes d'arreu.

Elements per a la ciutadania mundial

I. La humanitat, com a exigència ètica.

La dignitat humana és la base de la ciutadania mundial. Allò universal és el distintiu de la humanitat, allò que ens fa ser membres d'una mateixa família espècie o família. Aquesta pertinença universal a l'espècie humana implica que és d'aquesta mateixa família una veïna de Sornàs i un veí de Nova Delhi, un banquer andorrà i una pagesa boliviana... Tots formen part d'una mateixa comunitat, i des d'aquesta mateixa pertinença són iguals en dignitat i aspiren a una vida plena i feliç (aspiració de la humanitat).

La consciència d'aquest principi ètic universal s'evidencia després dels episodis de barbàrie que ha viscut la humanitat (particularment els genocidis del segle xx), i és la força que mobilitza la lluita per la garantia de la dignitat de tots i cadascun dels individus i els pobles. Aquest és el principi fonamentador per a la constitució de les Nacions Unides. Tal com recull la Carta de les Nacions Unides (1945), viure en pau implica la necessitat de reconèixer la dignitat de tots els éssers humans, i per a aquest fi afirma:

"Nosaltres els pobles de les Nacions Unides ens comprometem [...] a preservar les generacions que vindran del flagel·li de la guerra que dues vegades durant la nostra vida ha infligit a la Humanitat de patiments indicibles; a reafirmar la fe en els drets fonamentals de la persona, en la dignitat i el valor de la persona humana, en la igualtat de drets d'homes i dones, i de les nacions grans i petits; a crear condicions sota les quals puguin mantenir-se la justícia [...], i a promoure el progrés social i elevar el nivell de vida dins un concepte més ampli de llibertat."

II. Els drets humans, com la base normativa.

Els drets humans són els mínims de justícia compartits pels diferents estats nació i que tenen en comú les diferents cultures. És el document sobre el qual hi ha un consens més gran, i malgrat la crítica per ser occidentalocèntrica, en el seu esperit també caben el perfeccionament i l'obertura (de fet, hi ha versions nascudes en altres contextos que són plenament conciliadores). Són els principis inspiradors d'un marc jurídic internacional i estatal. Com afirma la Declaració universal dels drets humans (1948) en el seu preàmbul:

"Considerant que el respecte a la dignitat inherent a tots els membres de la família humana i als drets iguals inalienables de cadascun constitueix el fonament de la llibertat, la justícia i la pau al món.... proclama aquesta declaració universal dels drets humans com l'ideal comú que tots els pobles i totes les nacions han d'assolir."

L'adscripció a aquests drets és universal. Tal com reconeix l'article primer de la Declaració: "Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i drets. Són dotats de raó i consciència, i els cal mantenir-se entre ells amb esperit de fraternitat."

Els estats tenen la missió de contextualitzar la definició dels drets humans en els seus textos legislatius, però no poden limitar-los ni contradir-los. Les especificitats dels estats no poden ser una excusa a la restricció. Per tant, també a Andorra, el dret a l'educació i l'obligació de l'educació bàsica (art. 26) d'un infant han d'estar garantits, independentment de la situació legal dels seus progenitors; tota persona té dret a la llibertat de religió (art. 18), a manifestar la seva opció religiosa, al seu culte o a la seva ensenyança, malgrat la incidència institucional d'una de les conviccions al país; o tota persona té dret a una protecció contra l'atur i a sindicarse per protegir els seus interessos (art. 23), tot i poder ser una limitació per al lliure mercat.

III. La diversitat cultural, com a escenari.

Els fonaments de l'universalisme es materialitzen en una gran varietat de pràctiques, sense necessitat de qüestionar-lo. Tal com apunta la Declaració universal de la Unesco sobre la diversitat cultural (2001), la comprensió de la diversitat cultural, inclosa la singularitat dels pobles, contribueix a l'exercici efectiu dels drets humans i a una més gran cohesió social i governança democràtica. Cada pràctica cultural és una via per assolir l'universal.

Per tant, la ciutadania universal es construeix a partir i en el marc del valor intrínsec de la diversitat cultural, i per contra, l'homogeneització cultural posa en tensió els drets humans i representa un empobriment per a la humanitat.

Ara bé, cal tenir en compte que cada cultura, lluny de ser una empremta rígida, immòbil i unificadora, és quelcom dinàmic i canviant, per la seva permeabilitat. Així també ho són les identitats. Una persona no pot ser reduïda a una única categoria, i alhora aquesta categoria no és l'única que la defineix com a persona. Les identitats són múltiples i una persona pot pertànyer simultàniament a una àmplia diversitat de grups, que prioritza i vivència d'una manera singular. Així, la nacionalitat andorrana pot ser un tret de la meua identitat (important, o no, entre tantes altres), però no un determinant de la meua manera de viure aquesta andorranitat o de l'assignació d'un conjunt de característiques, més o menys estereotipades que hi estan associades. La pertinença a diferents grups atorga a cada persona una identitat única i una manera singular de viure.

IV. La tolerància, com a actitud.

La tolerància és, en primer lloc, el reconeixement dels drets universals de la persona i de les llibertats fonamentals dels altres. Tal com l'entén la Unesco, la tolerància no és una actitud permissiva, sinó afirmativa i responsable. Garanteix la llibertat de les persones, la seva singularitat i les formes de viure en comunitat, en un marc conjunt de convivència que es fonamenta en uns mínims i elements essencials de justícia. La tolerància es pot considerar com la clau de volta dels drets humans, del pluralisme de la democràcia i de l'estat de dret.

La Declaració de principis sobre la tolerància de la Unesco (1995) defineix la tolerància com "el respecte, l'acceptació i l'estimació de la riquesa i de la diversitat de les cultures del nostre món, de les nostres formes d'expressió i de les nostres maneres d'expressar la nostra qualitat d'éssers humans". Així, el fet que el meu veí sigui diferent a mi (tenint en compte que tothom és diferent a mi, i que comparteixo molts trets amb tantes persones diferents a mi), no només és respectable i acceptable, com a exercici de llibertat, sinó que a més és una oportunitat per enriquir la meua vida i la de la comunitat. La tolerància és encoratjada pel coneixement, l'obertura d'esperit, la comunicació i la llibertat de pensament.

Avui en dia la tolerància és més necessària que mai. No hi ha una única part del món que no estigui caracteritzada per la diversitat. No existeix un indret on totes les persones siguin exactes, que s'identifiquin amb el mateix conjunt d'aspectes o tinguin la mateixa situació. La diversitat cada cop més patent fa que la tolerància sigui una obligació de tipus ètic però també una necessitat política i una virtut social. No és possible viure en pau si no hi ha tolerància, perquè és la que permet viure en harmonia la diferència.

V. El diàleg, com a mitjà.

enguany celebrem l'Any internacional d'apropament de les cultures (2010), amb el qual les Nacions Unides vol reforçar l'entesa entre les persones i pobles, per demostrar els beneficis de la diversitat cultural i la transferència i l'intercanvi entre cultures i els lligams que s'han forjat al llarg de la història de la humanitat. L'horitzó i la fita és la consolidació d'una pau basada en la unitat en la diversitat. El diàleg entre cultures és el millor instrument per construir la pau.

Des de la Unesco es considera que la riquesa del món és la seva diversitat dialogant. Cada persona, grup, cultura, es nodreix de les seves pròpies arrels, però només és possible el seu desenvolupament en contacte amb altres: en el reconeixement que *l'altre*, des de la seva singularitat i com a membre d'una comunitat, és portador i font per al progrés d'un mateix i del conjunt. Per tant, en el diàleg és possible trobar i construir un marc de valors compartits i alhora aprofundir en la singularitat de cadascuna de les cultures, desenvolupant-se en ambdues direccions. Es trenquen dinàmiques dialèctiques, que tenen com a meta la victòria de l'un sobre l'altre. L'actitud *dialogal* reconeix que la veritat no és absoluta; tothom té una part d'aquesta veritat, i per tant, negar el diàleg és negar la humanitat a l'altre.

Conclusions

Per tant, podríem dir que la ciutadania mundial es pot entendre sobre la base de cinc elements essencials: humanitat, drets humans, diversitat cultural, tolerància i diàleg. Malgrat que el discurs pot semblar idealista o de grans principis massa abstractes, en realitat és l'essència del dia a dia de ciutadans i ciutadanes d'arreu, que es manifesten en les decisions polítiques o econòmiques

i en els comportaments i actituds personals i col·lectius. La ciutadania mundial es cultiva en la interacció amb la parella, el veí, la companya de feina, el botiguer de la cantonada, la funcionària de Tràmits, l'entrenador del gimnàs, la mestra del fills/es... Principis de ciutadania i exercici quotidià de la ciutadania són dues cares d'una mateixa moneda.

La globalització afavoreix el contacte i l'intercanvi de cultures, però alhora posa en perill la diversitat i fa més necessària que mai la tolerància. La construcció de ponts de diàleg és un imperatiu ètic i un requisit estratègic per a les persones i per als pobles. En el reconeixement de la unió en la diversitat, és possible construir col·lectivament formes de viure justes i sostenibles de la ciutadania universal ("*Virtus unitia fortior*").

Així, Andorra ha de contribuir des de la seva singularitat al progrés del món, sense complexos de petit país, però des de la humilitat de la interdependència amb la resta de pobles del món i la necessitat d'aprendre i cooperar amb els altres. La ciutadania andorrana ha de contribuir des de la seva visió del món als valors universals compartits i al respecte i la garantia de la dignitat humana, és a dir, a una ciutadania universal.

Finalment, voldria aprofitar l'ocasió d'aquest debat públic, d'aquest exercici ciutadà que ofereix any rere any la SAC, per fer algunes breus reflexions a títol personal, a propòsit de la ciutadania a Andorra.

Es podria considerar que vivim a Andorra algunes difusions ciutadanes. L'estatus legal, moral i identitari no van de la mà per a una gran part de la seva població. El vincle ciutadà de la comunitat amb l'individu és feble. Hi ha una tensió en la governança d'un país on els responsables polítics són elegits i han de retre comptes a una minoria; és discutible el valor identitari d'una nacionalitat tan fortament vinculada a uns privilegis econòmics; és difícil sentir-se corresponsables d'una comunitat/país sustentada fiscalment en gran mesura per visitants. L'exercici de la ciutadania resulta complex en el marc d'un país on el poder polític no és representant del poble, i on la cosa pública és fràgil, subsidiària i finançada de forma no distributiva.

Alhora, però, la ciutadania no es pot limitar a l'exercici de la participació representativa (tot i ser fonamental). També implica la corresponsabilitat de la vida col·lectiva, que es manifesta, a més de les institucions, en la vida social, econòmica, cultural i política del país. Ser ciutadà o ciutadana no només és participar dels espais que es permeten, en el nostre cas, a un grup minoritari, sinó ser partícip i incidir en i de la vida pública i col·lectiva d'un país singular, on viuen *ciutadans i ciutadanes mundials*.

Sílvia Puente i Rodríguez,

licenciada en pedagogia i màster en polítiques públiques i socials, cap de l'Observatori UnescoCat

Bibliografia i documents de referència

- Cortina, Adela (1999) *Ciudadanos del mundo. Hacia una teoría de la ciudadanía*. Alianza Editorial: Madrid.
 Sen, Amartya (2009). *The Idea of Justice*. Penguin: London.
 Carta de les Nacions Unides, 1945.
 Declaració universal dels drets humans, 1948.
 Declaració universal de la Unesco sobre la diversitat cultural, 2001.
 Declaració de principis sobre la tolerància de la Unesco, 1995.

La integració emparada per les arrels

Josep Lluís Gonçalves Carvalho

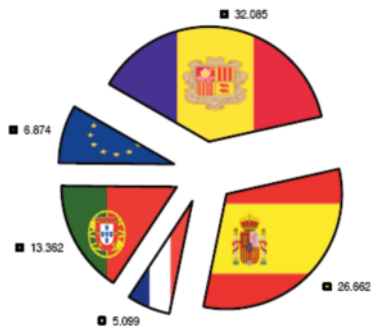

El Principat d'Andorra és un país en constant evolució, modern i actual que procura adaptar-se a les contínues transformacions i exigències del seu entorn. El present d'aquest país es podria definir com un pont cap al futur fixat en dos pilars, el comerç i el turisme. Un extrem d'aquest pont reflecteix un país marcat per la història, la tradició i la identitat pròpia, i l'altre extrem deixa entreveure el camí cap a la globalització, l'obertura a la Comunitat Europea i la recerca de l'adequació al context internacional.

De fet, el present d'Andorra correspon a un país multilingüe i multicultural, en què convergeixen múltiples nacionalitats, aproximadament un centenar, la majoria de les quals són europees.

Aquest fragment fa part del llibre del qual sóc autor publicat l'any 2007, sota el títol *Portuguesos a Andorra. Una visió global*, i penso que s'insereix perfectament en el tema que ens porta avui a la 23a Diada andorrana de l'UCE. De fet, parlar del Principat ens obliga indubtablement a parlar dels seus ciutadans, del teixit humà que compon la societat andorrana. Parlar de la societat andorrana i dels seus ciutadans té com a reflex la immigració, que avui dia ocupa la major part del teixit poblacional del país.

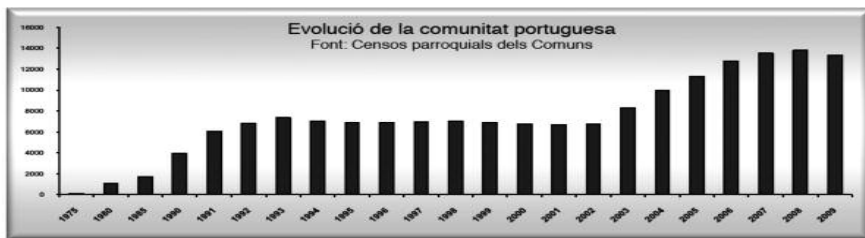
Andorra, que a final del segle XIX i inici del XX verificava com molts dels seus nacionals trobaven acollida en altres contrades, ha vist en les últimes dècades la immigració com a font de progrés, de participació en l'economia i en el desenvolupament. Aquest mosaic de cultures, proporcionat per ciutadans que viuen i conviuen a Andorra, aporta una riquesa incommensurable a la nostra societat. En aquesta riquesa del mosaic ciutadà, hi trobem els residents de nacionalitat portuguesa, que ocupen un paper incontestable quant a la seva capacitat de treball, esperit d'iniciativa,

Distribució de població per nacionalitat
Font: Censos parroquials dels Comuns

de creativitat i d'integració. Part important de l'Andorra moderna on vivim ha comptat i continua comptant amb la participació de la comunitat portuguesa. De forma implicada, contribueixen en la construcció d'infraestructures que fem servir diàriament, circulant per carreteres, túnels i ponts o quan freqüentem els restaurants, centres comercials, escoles i centres culturals del Principat.

A l'inici de la dècada dels 80, al segle XX, la presència de la comunitat portuguesa al Principat d'Andorra començà a ser significativa, amb l'arribada d'importants contingents d'emigrants; en cinc anys es registrà un increment de més de mil ciutadans portuguesos. En els anys següents, l'increment fou constant fins a assolir, l'any 1993, la xifra de 7.368 residents. Durant els deu anys següents, el nombre d'immigrants es va mantenir constant i, a partir del 2003, la tendència torna a ser creixent fins a l'any 2008. Avui, els ciutadans de nacionalitat portuguesa representen el 15,9% de la població andorrana, una comunitat culturalment i socialment propera però al mateix temps amb unes característiques que la fan única.

Independentment de les característiques referides anteriorment, quant a la capacitat de treball, esperit d'iniciativa, creativitat i integració, podríem estructurar la comunitat portuguesa resident a Andorra i arreu del món en cinc conceptes, que podem anomenar *les cinc "efes"*: família, Fàtima, fado, folklore i futbol.

La família

Per a la comunitat portuguesa resident al Principat, la família és el nucli del fenomen migratori, l'essència del perquè d'emigrar, la necessitat, com diuen, "de trobar una vida millor". Fomentat moltes vegades per una relació familiar, d'amistat o simplement pel boca-orella, en aquest èxode trobem molts casos en què primerament es verifica la sortida del cap de casa, que, un cop establert, *reclama* la vinguda de la parella i dels fills, amb la qual cosa busca de nou la integritat del nucli familiar. Aquest canvi de lloc de residència provoca naturalment un trencament en les rutines, en els hàbits i amb els vincles familiars propers. L'establiment a Andorra va seguit d'hàbits i comportaments diaris que, depenent del lloc de treball, dels vincles familiars i d'amistats, són més o menys acceptats per la societat. El lloc de treball assegura el manteniment del nucli familiar i permet l'estalvi amb el qual es justifica l'èxit en la presa de decisió d'emigrar. Aquest nucli familiar permet també les reunions amb altres familiars i amics, on la gastronomia i l'idioma assumeixen un paper de retrobament de les arrels. Naturalment, el cercle d'amistats dels residents portuguesos és prou ampli perquè aquest fenomen de retrobament de les arrels es contagii a la resta de ciutadans andorrans. Si no, qui no ha sentit a parlar del cèlebre arròs de

cabidela o del típic bacallà portuguès, o s'ha menjat un *bolo de arroz* en qualsevol pastisseria del país.

Fàtima

La fe cristiana sempre ha caracteritzat la comunitat lusitana i freqüentment trobem a les llars on resideix algun membre d'aquesta nacionalitat una imatge de la Mare de Déu de Fàtima, que els *aconsella* i els *protegeix* en moments difícils. Al Pas de la Casa i a la Massana, aquesta presència és més evident, ja que es pot venerar la Mare de Déu de Fàtima a l'església de Sant Pere del Pas i de Santa Victòria i Sant Iscle, respectivament, i la processó de ciris, el dia 12 de maig, al santuari de Meritxell, congrega els ciutadans andorrans en un fenomen de masses moguts per la fe. Aquesta força *divina* transmesa de generació en generació empeny la comunitat portuguesa a assistir a missa, a catequesi, a celebrar batejos, comunions i bodes. Precisament, aquestes unions mixtes són l'essència de la societat futura d'Andorra, on els vincles culturals es barregen.

Fado

Descriure el fado no és tasca gens fàcil ni tampoc és la meua intenció fer-ho en aquesta diada. El fado, independentment del component musical, amaga el component de la *saudade*, el que els gallecs anomenen la *morriña*, o més a prop de nosaltres, l'enyorança. La *saudade* és l'estat d'ànim que transporta el pensament dels residents portuguesos a les seves arrels, un vincle indestructible de sentiments, emocions, penes i alegries que acaba amb el retorn al seu país. Aquest estil popular es va iniciar a Lisboa a principi del segle XIX i cada cop més s'està estenent arreu del món, amb la immigració com un dels seus millors promotors. Per això no resulta gens estrany trobar en els ciutadans d'Andorra aquesta afició al fado, aquesta necessitat de, com els portuguesos, reflectir els sentiments i les emocions.

Folklore

Mentre que el fado parla de l'estat d'ànim en què preval la *saudade*, el folklore és l'exponent màxim del vincle popular i tradicional de la diàspora portuguesa. El folklore està molt vinculat al moviment associatiu i la gran majoria d'associacions de residents portuguesos tenen el folklore com a activitat central. Aquest moviment permet el retrobament amb les arrels en la defensa de la cultura popular i és un mitjà per apropar els descendents lusoandorrans a les arrels dels seus progenitors, cosa que n'enriqueix la capacitat lingüística, cultural i social. Contràriament al que es pugui pensar, aquests llocs de trobada i esbarjo no són guetos, ja que són freqüentats per ciutadans de diferents nacionalitats. El dinamisme d'aquests col·lectius permet nodrir l'oferta cultural del país amb esdeveniments importants com el concert de Tony Carreira o el Festival de folklore ibèric, entre d'altres. La participació enguany en la cavalcada de reis del Grup de Folklore de la Casa de Portugal és un bon reflex de l'obertura de les institucions andorranes a la participació d'aquests col·lectius de ciutadans.

Futbol

El futbol és tan o més important que el patrimoni lingüístic o cultural dels lusitans en la diàspora. De fet, no cal anar gaire lluny per confirmar aquest fet: tots tenim presents les manifestacions

de suport arran de l'Euro 2004, en què Portugal va organitzar el torneig i va arribar a la final, o l'interès per les competicions nacionals o internacionals de clubs on els colors del Benfica, el Porto o l'Sporting envaeixen els carrers més cèntrics del Principat. Aquest sentiment vers l'esport rei serveix de forta connexió entre l'emigrant i el seu país com a font d'informació i vincle patriòtic. A Andorra, la presència de residents portuguesos i lusoandorrans al futbol és massiva i reforça la teoria d'aquest vincle patriòtic amb exemples clars com ara el del FC Lusitans, el Club de la Casa de Portugal o el FC Casa del Benfica. Casos com aquests aporten esportistes i afició a les diferents modalitats de l'esport andorrà alhora que reforcen i enriqueixen el concepte de ciutadania del Principat.

Independentment d'aquests cinc aspectes característics de la comunitat portuguesa, els quals constitueixen una riquesa immaterial, els residents portuguesos a Andorra i els seus descendents gaudeixen naturalment d'una altra realitat pel fet de trobar-se integrats en la societat andorrana. La possibilitat d'integració que tenen tots els residents a Andorra ha de ser emparada per les seves arrels com a valor afegit en el procés d'integració i defugint sempre de l'assimilació com a procés d'integració. Paral·lelament al procés d'integració és obvi que els ciutadans del futur seran els descendents dels nacionals i dels immigrants, joves andorrans d'avui que tindran la missió de governar un país amb més diversitat de les identitats i més igualtat, uns joves que, coneixent el passat, han d'entendre el present per construir millor el futur. Una igualtat compromesa amb la terra que els ha vist néixer i que va acollir els seus progenitors, ciutadans d'Andorra orgullosos de participar en el desenvolupament i la modernització d'un país al qual, sincerament, sentim que pertanyem.

Josep Lluís Gonçalves Carvalho,
executiu comercial d'assegurances i
exconseller de les Comunitats Portugueses

Sostenibilitat social. Pal de paller de la societat andorrana

Cristina Pérez i Vàzquez

Relació amb el Planeta Terra

El planeta és un sistema que acull l'espècie humana. Els éssers humans es relacionen amb la Terra de forma diferent en funció de la ubicació geogràfica i les particularitats pròpies que conformen les cultures de cada societat.

Crisi sistèmica

La globalització del capitalisme ha substituït els endemismes i la idiosincràsia de les societats. S'ha imposat un model productiu, de consum i de treball intensiu que requereix creixement infinit per al seu funcionament.

L'extensió d'aquest model arreu del món ha creat una societat devoradora de natura, generadora d'un model únic que prioritza el capital per sobre de les persones i que estén les desigualtats socials.

La pobresa, la pèrdua de sobirania, la vulnerabilitat social i problemes redistributius s'agregen arreu del món.

Esmentaré alguns exemples d'aquestes problemàtiques:

-Pobresa: s'estén l'acumulació de poder en les grans corporacions, que anul·len les economies locals.

-Pèrdua de sobirania: la pressió que exerceixen els *lobbies* sobre els governs i els mitjans de comunicació dificulta l'autonomia i la presa de decisions en pro de l'interès dels pobles.

-Vulnerabilitat social: tenim una generació d'infants que no reben l'atenció dels seus progenitors a causa de la necessitat d'haver de treballar. Malgrat tenir una formació més estesa a la població, existeix una mancança educativa deguda a aquesta manca de temps familiar.

-Problemes redistributius: la classe social mitjana desapareix arreu del món, cosa que accentua les diferències socials entre classes riques i classes pobres.

Aquestes són algunes de les problemàtiques derivades de l'atomització del model capitalista que contribueixen a la crisi sistèmica –financera, econòmica, ambiental, de valors...– que estem vivint en l'actualitat.

De què parlem quan diem “sostenibilitat social”?

Davant la segregació social, les desigualtats a l'accés dels recursos, la desvaloració del treball associat a la llar –economia reproductiva– (dependència de les persones grans, cura dels infants, compra de l'alimentació, etc.); la humanitat s'enfronta al dilema de reformular la seva organització social.

El repte de la sostenibilitat social és definir aquest model i les seves normes. Un model que ha de:

- Ser resilient: estable davant agressions o perturbacions externes.
- Mantenir un equilibri dinàmic: ha de poder-se adaptar als seus canvis interns.
- Ser democràtic i universal: tota la seva població ha de tenir cabuda en el si d'aquesta nova forma d'organització.
- Ha d'estar basat en la justícia social.

Qui defineix la sostenibilitat social?

Aquest model i la crisi sistèmica actual només es pot resoldre des del compromís de la ciutadania per redefinir què és necessari per viure, què es considera un nivell digne de vida, si es vol garantir aquest nivell de vida per a tota la població, què es pot consumir, com vivim, etc.

Un model consensuat per una ciutadania que exerciti el seu dret democràtic per descriure què vol del conjunt de la societat i què hi aporta en contrapartida.

I a Andorra, qui?

Aquests són alguns dels reptes als quals també ha de fer front la societat andorrana. Al nostre país, existeixen entitats i organismes que ofereixen mecanismes de participació per a la ciutadania:

- mitjançant les votacions de la població assegurada, pensionada i les empreses a la CASS;
- el sufragi universal de la població andorrana per al govern del país i el comunal;
- l'acció i el suport a ONG tipus Càritas;
- la representació i la pressió del teixit social (associacionisme), com ara ADN o les associacions de pares i mares al sistema escolar.

Sostenibilitat social a Andorra?

Aquestes i altres preguntes són alguns dels reptes als quals també ha de fer front la societat andorrana, i al nostre país existeixen entitats com la Caixa Andorrana de Seguretat Social mitjançant la qual la població assegurada pot definir com protegir-se.

Les persones treballadores i les empreses tenen al seu abast crear mecanismes que les protegeixin davant la manca d'ingressos deguda a l'atur temporal (malaltia, accident, acomiadament, invalidesa, etc.) o definitiu (jubilació, invalidesa, etc.)

És evident que les cotitzacions hauran d'evolucionar en paral·lel a les proteccions que s'atorguin. En aquest sentit, si es vol una protecció davant la pèrdua de treball, ha d'existir una nova cotització destinada a aquesta finalitat. Finalment, perquè el sistema pugui ser sostenible també s'ha de vetllar per limitar l'existència d'abusos que el puguin distorsionar.

Així doncs, la sostenibilitat social implica l'establiment de polítiques redistributives que garanteixin una sèrie de mínims per als ciutadans de la societat i aquestes polítiques són un dels principals pilars de la sostenibilitat social. Però també existeixen altres factors que són determinants.

La igualtat d'oportunitats (facilitat d'accés als sistemes educatius) i la no-discriminació social o professional per culpa del sexe o de l'origen ètnic o social.
Justícia social, igualtat de drets i deures tant davant la justícia com polítics.

Consideracions ètiques

Consensuar la sostenibilitat social no és fàcil, existeixen consideracions ètiques que dificulten aquesta presa de decisions. Per exemple, el nostre ritme de vida accelerat fomenta el consum de productes transformats i preparats que ens ajuden a estalviar temps, però que de vegades perjudiquen la nostra salut: problemes d'obesitat, diabetis, colesterol, desordres alimentaris, intoleràncies i al·lèrgies apareixen en resposta a aquest estil de vida. En conseqüència, els fons públics destinats a la protecció social s'han de destinar al manteniment d'aquestes noves malalties d'origen alimentari.

En aquest sentit, quants diners ha de destinar l'Estat per mantenir amb vida una persona que no té cura de la seva dieta?

S'han de reduir les hores de treball productiu i incrementar el temps destinat a l'economia reproductiva?

Si allargar la vida d'una persona un dia tingués un cost d'1 €, hauria la societat d'assumir aquests diners? I si costés 100.000 €? Quin és el valor d'una vida?

Aconseguir una sostenibilitat social implica l'acció consensuada de la ciutadania entorn uns valors morals que actuen com a motor aglutinador i integrador per dirigir-se envers la mateixa direcció.

En els estats de dret, la ciutadania ha cedit als governs la gestió de la protecció social. Aquesta protecció es pot finançar mitjançant la recaptació d'impostos o amb l'alliberament d'hores de treball i el foment de l'economia reproductiva. Existeixen tantes fórmules com caps pensants. Està preparada la nostra societat per conviure dues o tres generacions sota el mateix sostre per fer-se càrrec de la gent gran o dels petits? O prefereix treballar més hores i pagar més impostos per cobrir aquestes demandes?

Tot té un cost i no tot és assumible. Quin és l'equilibri i qui el decideix? Com decidim fins on cedim i quin és el punt de no-retorn? Quin és el cost d'una vida?

Sostenibilitat social: pal de paller de la societat andorrana

Aquests són alguns dels reptes als quals ha de respondre la societat andorrana per definir la seva sostenibilitat.

Una sostenibilitat lligada a la definició de la sostenibilitat dels països veïns que es preocupen pel canvi climàtic, pels transgènics, pels fluxos de persones, per garantir un nivell de vida digne per a les seves poblacions, per definir què necessiten per ser feliços, etc.

Andorra, sota la influència dels fluxos de persones d'arreu del món (visitants i habitants), s'ha conformat com a país ric en cultures: cultures diverses que ajuden a visionar un present i un futur sostenible, tot i que sembli impossible.

Conclusions

El model de creixement infinit present arreu del món no és viable en el nostre planeta. Aquest model hegemònic ha provocat una crisi sistèmica que només es pot resoldre mitjançant la definició consensuada del que és la sostenibilitat social.

Aquesta definició implica una sèrie de drets, però també d'obligacions per a la ciutadania, que ha de considerar les implicacions i conseqüències de les seves accions.

Per a Andorra, la crisi actual és una oportunitat, l'oportunitat de redefinir la seva sostenibilitat, i el motor d'aquesta reconversió és el seu capital social, la seva ciutadania, que pot emprar els mecanismes de participació existents i té la potestat per crear-ne de nous. La sostenibilitat social pot ser el pal de paller per crear un nou futur per Andorra.

"Per fer possible la utopia, algú se l'ha d'imaginar", inspirada en el missatge de felicitació de Nelson Mandela, primer president negre, a Barack Hussein Obama, primer president negre dels EUA.

Cristina Pérez i Vázquez,
diplomada en turisme i màster de sostenibilitat,
especialitat en avaluació i polítiques de sostenibilitat

Els mitjans de comunicació en la construcció de la ciutadania

Xavier Mújal i Closa

Entenem la ciutadania com el conjunt de ciutadans, i tractarem de saber el paper que els mitjans de comunicació juguen en la seva construcció.

Hem d'entendre, llavors, que sens dubte els també coneguts com a *medias* tenen una rellevància en la societat i en la seva evolució (tot i que de vegades també involució!).

A Andorra l'anàlisi és ben diferent del que podríem fer a qualsevol altre país, per la nostra particular història i idiosincràsia.

Mai no hem hagut de patir una guerra que hagi tingut dos bàndols oposats necessitats d'un altaveu per fer passar els seus missatges, les seves proclames o directament, potser, fer proselitisme.

Tot i que pugui semblar el contrari, Andorra no està en disposició de tenir uns mitjans tan políticament definits com existeix al nostre voltant.

Els diaris i les ràdios no estan decantats a la que és podria visualitzar com a esquerra política uns i a la dreta altres.

Més fàcil d'ubicar-los és als nostres països veïns, on més palès queda l'ideari del *Libération*, *El País*, *Le Monde* o l'*ABC*, o la COPE i la Ser pel que fa les ràdios.

Amb l'arribada de la televisió andorrana, però, és quan més clar s'ha vist com pot ser un mitjà oficialista i altaveu de l'acció de govern, independentment del partit polític que estigui al poder.

Pel que fa merament a les necessitats informatives, possiblement pel fet d'haver estat una societat petita i de pocs habitants no ha calgut tenir cap mitjà de comunicació oficial o privat que difongués o expliqués el que passava a les Valls.

Tot i això, sí que hi va haver a mitjan del segle passat un grup d'andorrans residents a Barcelona que van crear l'anomenat *Poble Andorrà*, que proclamava i demanava canvis al país.

Anys més tard, curiosament, a principi dels 70, aquesta mateixa capçalera va renèixer de la mà de joves inquiets, ara alguns destacats polítics, que també va tenir una intenció clara de demanar canvis substancials perquè la societat andorrana és modernitzés i deixés enrere un feudalisme que ja és manifestava feixuc per seguir avançant com a societat.

Així doncs Andorra i els seus habitants van començar a sentir veus de canvi a través d'un mitjà de comunicació.

Els mitjans, a dia d'avui, tenen diverses funcions.

La primera és, com així s'ha d'entendre el periodisme, explicar el que passa.

Però també a través dels mitjans de comunicació s'ajuda que la societat en general conegui el lloc on viu i treballa, la llengua que s'hi parla, els costums, les tradicions i la seva cultura, i que aquesta creixi i es desenvolupi, es cohesioni, s'uneixi.

Quan un immigrant arriba a Andorra, com pot notar que viu en un lloc diferent respecte del seu de procedència?

Possiblement en aquesta qüestió juga un paper primordial la ràdio feta en català i que parli d'Andorra, el diari que explica dia rere dia què succeeix als carrers que trepitja el nouvingut, la televisió que posa cara i dóna veu als andorrans.

Per mi, tot i que no va néixer amb aquest primer ànim, la creació d'Andorra Televisió va ser un gran encert des d'aquest punt de vista.

I dic que no va ser el seu primer ànim, ja que Andorra Televisió es va fundar primer per fer guanyar unes eleccions a Marc Forné, que va ser molt hàbil i visionari: va tenir molt clar que el que no és veu a la tele no existeix, i va ser astut i va fer-se popular arribant al votant i al que no ho era.

I a més va crear un ens que, de retruc, és cabdal per fer país segons la meva opinió.

Però col·lateralment a aquest desig primerenc, com dèiem, Andorra Televisió ha tingut un paper destacat en la construcció de la nostra societat els darrers anys.

Tenir una televisió estatal en què l'única voluntat era explicar les notícies d'Andorra, elaborar uns programes amb gent d'Andorra i que tractessin de temes d'Andorra sense caure en l'endogàmia donant veu també a totes les comunitats que formen part de la societat andorrana va ser cabdal per aconseguir que aquesta es conegués entre si.

Amb la tele, els habitants d'Andorra han sabut qui és qui, quina veu té, com parla, què diu i quina cara i gestos fa.

I aquest efecte s'ha retroalimentat, ja que amb la tele hem sabut que el taxista que ens va dur l'altre dia és un musulmà que dirigeix un centre de divulgació de la seva cultura, que fa trenta anys que viu a Andorra, que parla català i que els seus fills són nascuts aquí.

La televisió, com a mitjà de masses, aconsegueix també a Andorra tenir un efecte divulgador de la societat andorrana des de tots els seus vessants.

A l'immigrant li permet posar veu, nom i cara a l'andorrà, i passa exactament a la inversa, en permetre a l'andorrà saber com és l'immigrant i què fa més enllà de treballar i ajudar en la construcció del país, amb la qual cosa s'aconsegueix al final que tots se sentin andorrans i part d'una mateixa societat i col·lectiu.

Destaco el paper d'ATV perquè, com ja he dit, la tele és un mitjà de masses.

Tenir una tele pròpia va ser més útil per crear més comunitat de país i sentiment de pertinença que l'entrada a l'ONU, per exemple, que va tenir i té més importància institucional i de representativitat internacional que no pas de cohesió frontera endins.

Vam sentir-nos orgullosos de poder saber què passa a Andorra a través de la nostra tele que no pas amb la desconnexió de TV3 amb Lleida.

Els informatius sempre han tingut una audiència respectable, i no és estrany.

No és casualitat, doncs, que les famoses *telefira* tinguessin tant d'èxit al seu moment o el

mateix canal de televisió que es va posar en marxa per retransmetre els Jocs dels Petits Estats d'Andorra l'any 91 i que va popularitzar alguns dels nostres millors esportistes. Per mediocres, comparant-ho amb tot el món, que fossin els èxits aconseguits als Jocs a escala internacional, la tele ens va apropar els nostres atletes més destacats en l'àmbit domèstic.

Pel que fa la premsa escrita, a banda de l'abans comentat *Poble Andorrà*, un punt d'inflexió el va marcar el *Diari d'Andorra* al seu dia, que va sortir al carrer justament pels Jocs del 91 i sobre el qual tothom va tenir el dubte a l'inici si es generava suficient informació a Andorra per omplir cada dia el diari.

O *El Periòdic d'Andorra*, que anys més tard va acostar la realitat andorrana al lector d'*El Periòdic de Catalunya*, on estava encartat.

Capçaleres de pagament que han vist com a dia d'avui se'ls han sumat els gratuïts *BonDia* i *Més Andorra*.

Són, tots ells, diaris dels anomenats generalistes, als quals es pot afegir un munt de revistes especialitzades, totes parlant d'Andorra i la seva societat. Des de la moda fins als esports o els esdeveniments socials.

Així doncs queda ben palès que Andorra i la seva gent no serien tal com els coneixem avui si no hi haguessin jugat el seu paper els mitjans de comunicació.

Havent treballat a la tele i a la ràdio públiques i estant avui dia en el grup de comunicació privat Premandsa, en concret a la seva ràdio, AD Ràdio, sí que tinc una opinió formada sobre la demanda de premsa d'Andorra que hi pot haver en la nostra societat i la saturada oferta existent.

Pel que fa al meu mitjà, la ràdio, em permeto diferenciar les que ofereixen una programació 100% d'Andorra, amb una redacció de periodistes pròpia que elabora els seus propis informatius, amb uns programes realitzats des d'Andorra i que parlen de la nostra actualitat. Unes emissores que necessiten d'una infraestructura important, uns costos elevats i una logística més àmplia que no pas una emissora que reemet programes elaborats a l'exterior i que dediquen una petita part del seu temps, amb desconexions, a temes d'Andorra.

Les dades de l'Observatori del Centre de Recerca Sociològica sobre el consum de mitjans de comunicació en el primer semestre del 2009 són aclaparadores.

ATV és el sisè canal més vist a Andorra.

Només un 4,6 % dels enquestats el té com a primera opció.

Curiosament, però, ATV és el primer canal triat quan és tracta de mirar les notícies. De fet el 96% dels teleespectadors d'ATV ho són dels informatius.

Pel que fa les ràdios, un 52% dels enquestats afirma escoltar la ràdio diàriament.

Per contra, la primera ràdio que apareix en la llista és una estrangera (Los 40 Principales) amb un 27,1 %, i Ràdio Andorra és la primera generalista local: ocupa el cinquè lloc amb un molt minso 6,2%.

La sorpresa es troba en la premsa escrita.

Segons l'observatori, el *Diari d'Andorra* és el primer, amb un 68,2 %.

Pel que fa als mitjans d'informació utilitzats per assabentar-se del que passa a Andorra, la premsa escrita és la primera tria per al 61,4% dels enquestats, la televisió per un 37,4% i la ràdio per un 6,2%.

Saben d'aquests canals de comunicació quin és el que més prolifera a casa nostra? La ràdio.

N'hi ha 3 de generalistes i 12 emissores que tenen reemissió a Andorra. El dial andorrà el completen 14 ràdios més.

Tenim una tele i quatre diaris, dos dels quals gratuïts i que no surten el cap de setmana.

Amb les dades a la mà són molts, i dic molts perquè no hi ha tanta demanda al carrer.

I sí amb més oferta, més possibilitats d'estar més informat, de tenir més elements de judici per elaborar-se un propi criteri i tenir opinió, a Andorra crec que som massa mitjans per tan poc consumidor. El panorama està absolutament atomitzat i gens regulat.

Mai no s'ha tingut en compte els mitjans de comunicació com un element cohesionador, com una via per refermar la personalitat de país, per accentuar el sentiment d'Andorra i l'estima a uns valors, unes tradicions i una cultura.

De fet, no se'ns ha tingut mai en compte, tret de la posada en funcionament d'ATV, com abans esmentàvem.

No s'entèn que a Andorra, com passa a Catalunya, no se subvencioni i ajudi qui escriu o programa en català, no s'obligui a tenir un percentatge de la programació en la nostra llengua o es demani una quota mínima d'antena per a les cançons en català.

Mentre que per a la majoria de professions liberals el mercat és limitat i prou es dificulta l'arribada de qualsevol estranger en aquestes professions, per posar un exemple, no hi ha hagut mai cap problema per donar llicències de ràdio sense demanar una contraprestació que l'obligués a andorranitzar la seva antena o autoritzacions per editar noves publicacions.

El que sí que va vetar-se ara deu fer uns deu anys és una nova llicència per a una televisió privada, curiosament.

Quina diferència, pel que fa el nostre dial, hi ha entre Barcelona i Andorra? Que aquí tenim tres ràdios que parlen d'aquí, en la nostra llengua i del que passa aquí, mentre que la resta són les mateixes tret dels punts horaris amb els butlletins informatius, segurament.

Ara bé, el pastís publicitari, del qual tot privat subsisteix únicament, és el mateix per a totes les emissores amb llicència.

Però sent més cares de mantenir, les generalistes que tenen redacció pròpia són les que més pateixen en temps de crisi com passa actualment.

Cosa que demostra, doncs, que el Govern no ha tingut ni té encara avui una política clara sobre els mitjans de comunicació, ni sobre el paper que poden jugar en la construcció de la nostra societat.

Com sempre, la societat civil ha anat un pas o més endavant.

I si ara la meitat dels mitjans tanquéssim, poques veus s'alçarien al carrer per demanar-ne l'obertura, com quan a meitat dels 80 hi va haver un grup d'andorrans que reclamava una ràdio andorrana.

En definitiva, els mitjans de comunicació són necessaris en la construcció i el desenvolupament de la societat, així que preservem-los amb unes polítiques adequades i, sobretot, consumint-ne i utilitzant-los.

Xavier Mújal i Closa,
periodista i locutor radiofònic a ADRàdio

La participació jove com a promotora de la ciutadania

Thaïs Zapata i Montava

Herències

Els joves d'un país esdevenen hereus de les decisions preses per les generacions que els han precedit. Varis exemples ho evidencien: el canvi climàtic com a conseqüència de l'abús dels recursos que s'ha anat produint al llarg del temps; una crisi econòmica que ha posat en evidència la sostenibilitat de les administracions; garantir el sistema de la seguretat social implicarà l'allargament de l'edat de jubilació de les properes generacions.

Les demandes dels joves (accés a l'habitatge, educació, ocupació, participació, etc) evidencien els límits de les polítiques socials que els concerneixen. Les estadístiques mundials referides als joves parlen de violència, de desocupació, de baixa qualitat de l'educació, de pobresa; les xifres palesen la urgència d'una acció eficaç dels estats en aquestes esferes. Cal denunciar-ho, però les denúncies per si soles no apunten camins a seguir. Per trobar els camins cal escoltar els joves i donar una resposta immediata i eficaç a les seves peticions.

La participació juvenil com a estratègia per a la construcció de capital humà

Drets, deures i obligacions defineixen la condició de ciutadà, en què destaquen els drets de participació política com un dels més importants i que permeten, entre d'altres, fer partícips els ciutadans de l'abordatge de les qüestions que els afecten així com de la seva. Cal recordar, però, que les habilitats de la pràctica democràtica no s'adquireixen en néixer, sinó que s'aprenen, i en aquesta mesura, els processos de participació constitueixen un promotor de la ciutadania.

En l'actualitat, els processos participatius estan de moda. És un fet. Darrerament qualsevol qüestió que es vulgui abordar i que sigui susceptible d'afectar diferents col·lectius i/o agents econòmics i socials, implica la creació d'una taula amb els diferents representants dels sectors afectats amb l'objecte anunciat de debatre sobre el tema en qüestió i propiciar la recerca de diferents solucions i/o propostes de millora.

Habitualment, però, la manca de compromís dels organitzadors d'aquests processos acaba convertint dita participació en un procés simbòlic que tan sols busca reafirmar els interessos

dels promotors, fet que acaba provocant desafecció per part dels joves, que no senten properes les iniciatives de les administracions.

Cal demanar el compromís a les administracions per reconèixer com a interlocutors vàlids els joves i que aquesta interlocució es produeixi fins a la presa de decisions. La qualitat ha d'esdevenir un criteri indiscutible i no una probabilitat.

La participació i els joves del Principat d'Andorra

Al Principat d'Andorra, per definir qui són joves, s'aplica com a criteri objectiu l'edat, que està establerta de 16 a 29 anys, fet que suposa un total de 13.794 joves l'1 de gener del 2010.

El Centre de Recerca d'Estudis Sociològics, l'any 2006, a demanda del ministeri competent en Joventut, va dur a terme una enquesta als joves del Principat. Un dels apartats estava dedicat a temps lliure i participació, i se'n van extreure els resultats següents:

-El 13% dels joves estan afiliats a alguna associació o organització i només un 11% diu que hi participa, majoritàriament pertanyen a les entitats esportives i a les ONG, mentre que les organitzacions polítiques o de defensa dels drets i les de participació comunitària són les que compten amb menys joves afiliats o que participen, un 48% però, va afirmar que els agradaria participar més activament en el seu entorn.

-Quan se'ls va demanar que valoressin la seva situació, els problemes que més els preocupaven eren els derivats del preu de l'habitatge, seguit de la feina i del nivell de vida car.

-Especialment crida l'atenció que el 48% dels joves manifestessin interès per participar. Llavors a què és degut que tan sols el 13% siguin membres d'entitats?

Com s'apuntava en apartats anteriors, les habilitats de la pràctica democràtica no s'adquireixen en néixer, sinó que s'aprenen. I l'espai educatiu pel qual tota la societat ha de passar és l'escola. Aquest punt esdevé cabdal perquè la ciutadania adquireixi els coneixements necessaris per desenvolupar-se de forma efectiva.

És a les escoles on s'han d'incorporar processos participatius, on els joves han de disposar d'espais per dir-hi la seva i sobretot, on els adults han d'incorporar aquesta visió per a la decisió que s'hagi de prendre. Crear i reconèixer aquests espais als centres educatius esdevé important per tal de vincular la societat més jove amb el seu entorn. Qui entén el sistema educatiu sense els alumnes?

La participació dels joves permet tenir en compte els punts de vista d'aquest col·lectiu que per motiu d'edat (la franja de 16 a 18 anys) no disposa de dret a vot però que forma part d'una societat i com a tal, ha de poder ser-ne partícip. Els joves que tenen l'oportunitat de participar en les seves comunitats disposen de més possibilitats d'incorporar-se amb èxit a la vida adulta.

Les polítiques reflecteixen la realitat dels joves?

Són nombrosos els estudis que parlen sobre l'associacionisme juvenil com una eina que potencia la transformació i la millora d'una societat. Cal reivindicar, però, que no sempre aquesta importància és reconeguda. La manca de polítiques dirigides al sector jove evidencia aquest fet.

En alguns casos trobem que es duen a terme iniciatives poc eficaces i que no responen a la realitat del col·lectiu al qual van dirigides. La manca d'avaluació de les mesures preses no permet millorar-ne l'efectivitat.

Els joves d'un país esdevenen hereus de les decisions preses per les generacions que els han precedit. Diversos exemples ho evidencien: el canvi climàtic com a conseqüència de l'abús dels recursos que s'ha anat produint al llarg del temps; una crisi econòmica que ha posat en evidència la sostenibilitat de les administracions; allargar el funcionament del sistema de la seguretat social, tal com el coneixem, implicarà l'allargament de l'edat de jubilació de les properes generacions.

Les demandes dels joves (accés a l'habitatge, educació, ocupació, participació, etc.) evidencien els límits de les polítiques socials que els concerneixen. Les estadístiques mundials referides als joves parlen de violència, de desocupació, de baixa qualitat de l'educació, de pobresa; les xifres palesen la urgència d'una acció eficaç dels estats en aquestes esferes. Cal denunciar-ho, però les denúncies per si soles no apunten camins per seguir. Per trobar els camins cal escoltar els joves i donar una resposta immediata i eficaç a les seves peticions.

Si la ciutadania esdevé de l'exercici dels drets i deures d'un ciutadà, aquest ha de poder veure reflectides les seves inquietuds i/o necessitats en el desplegament de polítiques estatals.

El Principat d'Andorra està evolucionant pel que fa a polítiques de joventut, però tot i així encara no disposa de les eines que permetin als joves integrar-se de forma satisfactòria en la vida adulta.

Ens hem de demanar a què és degut que un 48% dels joves manifesti interès a participar. Hem de buscar respostes per tal de disposar d'eines eficaces que ens permetin desenvolupar polítiques actives. Com incentivarem la participació si desconeixem on rau la manca d'afiliació a les entitats?

Sense cap mena de dubte, per avançar hem de conèixer què tenim al davant. Si bé és cert que la participació ha de venir de l'interès dels mateixos ciutadans, és l'Estat qui ha de poder crear les condicions perquè això pugui esdevenir una realitat.

Thaïs Zapata i Montava,
diplomada en treball social i presidenta del Fòrum Nacional
de la Joventut d'Andorra (FNJA)

La percepció dels processos econòmics per part dels ciutadans

Francesc Bonet i Casas

1. De la ciència obscura a la tertúlia

A l'inici del segle XIX l'economia era percebuda com una ciència obscura i pessimista arran de les tesis de Malthus i el seu assaig sobre la població i els aliments, i així ha continuat moltes dècades més fins a l'actualitat, en què possiblement per causa de l'augment de coneixements per part de la població, i per què no escolarització, l'economia és percebuda com quelcom més proper a la vida quotidiana dels ciutadans.

Avui en dia no hi ha tertúlia, sigui en mitjans de comunicació sigui en àmbits privats, en la qual en un moment determinat no es comentin temes o notícies de caràcter econòmic, i sovint surten propostes similars a aquelles a què estem acostumats a rebre per consells d'amics i coneixuts respecte d'aquell medicament que "a mi em va anar bé i l'hauries de provar".

Però en definitiva, què és l'economia i què entenen els ciutadans per economia?

De definicions d'economia n'hi ha moltes i variades, però m'agrada quedar-me amb la definició clàssica i elemental, que la defineix com una ciència social que consisteix a triar entre diferents opcions o disjuntives aquella que pot donar una millor satisfacció optimitzant els recursos escassos de què disposem. Però els ciutadans normalment tenen dues percepcions diferents de l'economia.

2. La percepció de dues classes d'economia

Existeix un concepte i aplicació de l'economia que és habitual entre la població i que es realitza cada dia i diverses vegades per dia, ja que cadascú de nosaltres decideix el destí de les rendes que rebem a canvi principalment del nostre treball en l'adquisició d'aquells béns i serveis que han de proporcionar-nos la satisfacció material o espiritual que desitgem obtenir.

Aquest procés de decisió cal esperar que sigui conscient i racional, encara que no sempre és així i potser hauríem de fer un examen de consciència o anàlisi de la quantitat de coses materials, supèrflues o a vegades innecessàries, que hem adquirit en determinats moments i que possiblement la satisfacció que ens van aportar va ser puntual en un moment donat, o que després d'haver estat adquirides ens adonem que no ens donen la satisfacció que nosaltres havíem previst en les nostres expectatives.

Els ciutadans tenen, per tant, una primera percepció intimista i particular de la seva pròpia economia domèstica, i el desenvolupament de l'anàlisi d'aquesta economia domèstica utilitzant models quantitativs va donar lloc al concepte que avui coneixem com a *economia política* i el mateix terme *economia*, que prové del grec *oikos nomos*, o regulació –avui en diríem gestió– de la pròpia casa de cadascú.

Davant d'aquesta percepció domèstica i fàcil d'entendre per part dels ciutadans, existeix un altre concepte més difícil d'entendre que podria justificar l'adjectiu de ciència obscura citat al començament i que ortodoxament és coneix com a política econòmica.

Pertanyen a la política econòmica conceptes, entre d'altres, com l'atur, la inflació, la crisi econòmica, el mercat monetari, els impostos i evidentment el rol de l'estat i altres administracions públiques en els processos econòmics que també formen part habitualment del nostre vocabulari corrent, però a diferència de la nostra economia domèstica, de la qual entenem molt bé els mecanismes, les relacions causa i efecte o comprendre el funcionament dels mecanismes, tècnicament polítiques o mesures econòmiques, que es posen en marxa per a la resolució dels problemes macroeconòmics no formen part de la cultura popular econòmica.

A diferència de l'economia política o domèstica, la política econòmica encara és considerada en la percepció popular com aquesta ciència obscura o tenebrosa a què s'al·ludia a l'inici del segle XIX.

Els motius poden ser bàsicament dos: en primer lloc, s'ha de considerar que a diferència de l'economia domèstica, en què és el ciutadà mateix qui pren les decisions, en la política econòmica les decisions tècniques estan a càrrec d'altres persones, i el nivell d'influència del ciutadà respecte a les persones i òrgans de decisió és mínim o escàs; i en segon lloc, rarament una persona extrapola la solució del seu cas particular al conjunt de la societat i difícilment creu que la solució global per al conjunt de la societat li pot ser beneficiosa a ell particularment.

3. L'optimisme i el pessimisme

La manera d'enfocar els problemes econòmics domèstics depèn principalment de condicionants individuals o de la situació específica de cada persona en un moment determinat així com de pautes de conducta que reflecteixen una concreta pràctica social dins d'un estatus social.

No reacciona igual davant el fet de trobar-se en una situació d'atur un treballador amb categoria professional d'obrer no especialitzat que un treballador que tenia un càrrec, per exemple, en una entitat financera, i també la reacció serà diferent d'acord amb l'edat de l'individu i la tipologia del nucli familiar primari, i ser optimistes o pessimistes davant d'un problema econòmic domèstic suposa que les solucions que cal aplicar al problema poden ser diferents.

A vegades la posició optimista o pessimista pot també estar influenciada pels mitjans de comunicació, que incideixen en l'optimisme o pessimisme dels ciutadans sobre la seva percepció de l'estat de l'economia, de manera que la repetició de titulars en la premsa escrita o una entonació especial optimista o pessimista en la veu dels presentadors en els mitjans audiovisuals acaben tenint la seva influència en el ciutadà.

En conclusió, la percepció de la situació econòmica per part del ciutadà i les possibles vies per a la resolució dels problemes sovint depèn dels estats d'ànim que a vegades reben influències o *inputs* provinents de circumstàncies alienes a factors econòmics.

4. La influència de l'edat

L'edat de les persones té una influència en les seves decisions de tipus econòmic. Aquesta circumstància és coneguda en economia política com *la teoria del cicle vital*, que s'estudia en els apartats dedicats al consum, i considera que la propensió al consum és superior en la població jove i que l'estructura de consum és diferent en funció de l'edat.

La percepció dels processos econòmics o del funcionament de l'economia és a vegades més fàcil quan la persona assoleix una certa edat i ha pogut observar i viure en el decurs de la seva vida diferents cicles econòmics d'expansió i recessió, i atès que el moment actual és de crisi, és freqüent en les converses opinar respecte d'aquella crisi que va passar l'any 1982 i comentar com es va superar o l'actitud personal que es va tenir aleshores.

A vegades l'experiència viscuda pot condicionar la visió optimista o pessimista descrita abans, i serà d'acord amb l'èxit o el fracàs de les actituds personals passades que el ciutadà s'enfrontarà eventualment a les noves situacions que es puguin presentar en el futur.

5. L'economista, el metge i el ciutadà

Tots nosaltres tenim present haver vist en la vida real o en pel·lícules la imatge del metge al costat de la capçalera del malalt fent un cop d'ull als fulls de seguiment de la malaltia i posteriorment emetre el diagnòstic o donar ordres sobre el tractament que s'ha de seguir.

De forma similar, els que decideixen la política econòmica tenen sobre la taula tota la informació que els proporcionen les sèries temporals estadístiques d'evolució de les magnituds macroeconòmiques.

Es curiós observar que part del vocabulari del metge i de l'economista és similar, i així és corrent comentar per part d'un economista que cal fer un "diagnòstic de la situació", que "cal posar-hi remei", que l'economia necessita "un tractament de xoc", per no dir que a vegades s'han pogut llegir o escoltar comentaris respecte que "l'economia està malalta" o bé que "s'ha de prendre el pols a l'economia del país".

Si en l'apartat primer he fet referència als consells dels amics que recomanen fàrmacs que "a mi em va anar bé i l'hauries provar", de la mateixa forma el ciutadà rep molts consells de caràcter econòmic, que a vegades no són consells sinó voler mostrar davant d'interlocutors a vegades afligits per la situació una sensació de superioritat respecte de l'encert de les decisions.

Així com no es poden prendre amb seriositat els consells mèdics per part de persones no professionals i cal evitar l'automedicació, els consells econòmics d'altres poden ser escoltats però no forçosament seguits, i a diferència de l'automedicació, el millor conseller econòmic és cadascú per ell mateix, i en cas que fracassi o no trobi remei a la situació, sol·licitar una segona opinió a un expert.

6. Apunts finals en referència a l'actual situació econòmica

Hem de comprendre que la crisi és una etapa cíclica, quasi es podria dir que natural, i que segueix a un cicle d'expansió que ha tingut lloc prèviament, i que de crisi, n'hi ha hagut moltes i que si bé no totes són totalment semblants el seu resultat es tradueix en un empitjorament ràpid de les condicions de vida dels ciutadans i en una incapacitat del sistema productiu per satisfer les necessitats humanes. El que no són mai igual són les formes i polítiques que s'empren per sortir de la crisi, ja que cadascuna requereix un tractament diferenciat.

El que ens interessa com a ciutadans no és el diner, sinó el que podem comprar amb el diner. La crisi origina desafortunades comparacions en la vida quotidiana entre la nostra posició i la que creiem percebre dels nostres veïns i coneguts, i a vegades l'enveja ens porta a deformar la realitat i a infravalorar les nostres possibilitats i magnificar la posició dels altres. Intentar comparar la nostra posició amb la posició dels altres ens pot portar a decisions il·lògiques i molt allunyades de les expectatives racionals que han de guiar el comportament dels ciutadans en les seves decisions econòmiques, i el millor remei ha de consistir a tornar a considerar que l'economia domèstica no és més que *oikos nomos*, i que el millor que es pot fer és analitzar i decidir la millor opció convenient al nucli primari familiar d'acord amb les seves rendes i necessitats.

Francesc Bonet i Casas,
advocat i economista

Fronterers, de l'Alt Urgell ni d'Andorra ni d'Espanya

Rosa Badalamenti i González

Bona tarda a tothom,

En primer lloc vull agrair a la Societat Andorrana de Ciències i a la Universitat Catalana d'Estiu la seva amable invitació.

El meu nom és Rosa Badalamenti i sóc resident a la Seu d'Urgell, fa més de 20 anys que treballa a Andorra i sóc l'actual presidenta de l'Associació de Treballadors Fronterers d'Andorra. Es tracta d'una associació que funciona fa poc més de dos anys amb l'objectiu de mantenir informats els treballadors fronterers de la nostra comarca, crear una xarxa de contactes que ens permeti tenir la força suficient per a defensar la nostra situació i lluitar per aconseguir millorar-la. Abans de tot, crec que seria útil definir la figura del treballador fronterer en general i més específicament la del nostre col·lectiu.

Amb l'expressió *treballador fronterer* o *transfronterer* designem aquell treballador que per compte propi o de tercers exerceix la seva activitat professional en un Estat i resideix en el territori d'un altre Estat, al qual retorna, en principi, cada dia o com a mínim un cop a la setmana. Hi ha definicions d'aquest termini que delimiten la distància entre el lloc de residència i la frontera del país de treball a un màxim de 10 km.

El fenomen del treball transfronterer és relativament freqüent entre els estats membres de la Unió Europea i la pràctica desaparició dels controls fronterers a l'interior de la Unió impulsa el creixement d'aquest col·lectiu; ara bé, on realment el treball fronterer adquireix una importància destacada és en els estats de dimensió territorial reduïda i que no pertanyen a la Comunitat Europea, i aquest és el cas del Principat d'Andorra.

És reconegut que els treballadors fronterers, pel fet de treballar en un altre país al de residència habitual, presenten una situació sociolaboral més complexa, que en alguns aspectes es pot considerar com a problemàtica. Situació que s'agreuja en el cas del treballador fronterer d'Andorra per la no-pertinença d'Andorra a la Unió Europea i les considerables diferències entre la regulació sociolaboral d'aquest país i la dels països de la Comunitat Europea. A més a més, Andorra presenta una situació particular en relació amb la resta d'estats de reduïda dimensió territorial a causa del predomini de la població estrangera, que suposa el 64% del total que viu

al país, i una feble presència de treballadors transfronterers. Es calcula que són unes 2.000-2.500 persones les que creuen la frontera diàriament per treballar a Andorra; això representa un escàs 4-5% de la força de treball d'aquest país. De la mateixa manera, 2.500 persones, en l'àmbit del Estat espanyol, tenen un pes molt petit, però si considerem la nostra comarca i sobretot poblacions com la Seu d'Urgell i els pobles del voltant, representa una quota important de la seva població activa i dels seus votants. Això ho té molt clar la classe política, però no ho té tan clar la població, en general, dels nostres pobles, que continua funcionant sense intentar facilitar el dia a dia d'aquest col·lectiu. Parlem d'horaris d'obertura d'oficines públiques o privades que no tenen en compte les necessitats d'aquest col·lectiu, que surt del seu lloc de residència habitual a primera hora del matí i en torna a última hora de la tarda; el mateix passa amb els col·legis dels nostres fills, on no hem d'oblidar que representem un percentatge ben elevat entre els pares dels alumnes: ens reben a hores totalment inapropiades per a nosaltres, no hem d'oblidar que a Andorra l'acomiadament és lliure i el que nosaltres no podem fer és demanar, continuament, permisos a la nostra feina per resoldre problemes personals.

En aquests últims anys hem rebut el suport per part de totes les forces polítiques que ens representen al nostre ajuntament; de fet, fa un any i mig, l'ajuntament de la Seu d'Urgell va encarregar un estudi de la situació actual dels fronterers a un important bufet d'advocats que, juntament amb la considerable quantitat d'informació que vàrem aconseguir des de l'Associació de Treballadors Fronterers, ens ha servit de base per a la nostra activitat.

Resumint, la nostra problemàtica es pot dividir en tres eixos principals: un és el règim de seguretat social, l'altre és el règim fiscal i per finalitzar el dret a l'atur.

Pel que fa a la cobertura sanitària, a Catalunya hi ha la universalitat de la cobertura sanitària, de la qual estem exclosos. Nosaltres no tenim dret a tenir la targeta sanitària, ni per a nosaltres, ni per als nostres beneficiaris. Tant ells com nosaltres som atesos pel sistema sanitari espanyol amb la presentació d'un document que autoritza aquesta prestació, però amb una cobertura parcial, corresponent al 75% de la despesa en cas de visites mèdiques i del 90% en cas d'hospitalització. Afortunadament, aquest problema queda resolt amb una nova llei que s'acaba d'aprovar al govern de Catalunya que estén la cobertura sanitària a la totalitat dels residents a Catalunya; de moment és el primer èxit aconseguit.

A Andorra nosaltres paguem el mateix percentatge que qualsevol treballador resident per tenir dret a l'assistència sanitària, però els nostres fills no tenen cobertura sanitària en aquest país; ells van, automàticament, a càrrec del sistema sanitari català, fet que considerem discriminatori.

Els acords entre Andorra i Espanya en tema sanitari es basen en un conveni totalment obsolet que considerem que s'hauria d'actualitzar.

Pel que fa al règim fiscal, estem d'acord que, sent residents en territori espanyol, tenim el deure de fer la declaració a Hisenda, però això hauria d'anar acompanyat d'un règim especial per a aquest col·lectiu, ja que el salari percebut a Andorra en un percentatge molt elevat l'inverteix al lloc de residència; podem calcular una mitjana de 2,5 milions mensuals, que sense cap dubte activen l'economia de la comarca de residència. A més a més, demanem que ens tinguin en consideració quan es tracta de donar ajuts, dels quals gairebé sempre estem exclosos; a tall d'exemple, l'ajut a les dones treballadores de 100 euros al mes que es dona al moment de tenir un fill i que es cobra durant tres anys. Nosaltres no hi tenim dret, encara que també som treballadores

i tenim fills i tenim entès que és un ajut que no té cap mena de vinculació amb la cotització salarial.

El darrer tema, i no per això menys important, és el tema del subsidi d'atur.

Entenem que en no cotitzar a Espanya no podem pretendre tenir dret a un subsidi d'atur; el que demanem és que ens proporcionin algun sistema que ens permeti cotitzar a Espanya per poder aconseguir aquest dret.

A part d'això, trobem totalment injusta la situació dels treballadors que hagin treballat a Espanya i per tant hagin cotitzat per tenir dret a la prestació d'atur i pel sol fet de trobar feina a Andorra perden definitivament el dret a cobrar l'atur a Espanya i no el puguin recuperar ni tan sols al moment de finalitzar la seva activitat laboral al país veí.

Pel que fa a Andorra aquest dret no existeix, però des fa uns mesos es va aprovar, per decret, un ajut extraordinari per desocupació involuntària, destinat únicament als residents a Andorra, per la qual cosa nosaltres, com a no-residents, n'estem exclosos, cosa que no considerem justa, perquè es tracta d'un dret que hauria d'estar vinculat als anys treballats i no a la residència. Hi insisteixo, com a treballadors cotitzem exactament igual que qualsevol resident a Andorra.

Ara mateix, si ens quedem sense feina no rebem cap ajut; fins fa un parell d'anys se'ns feia extensiu el dret a cobrar l'ajut destinat als immigrants retornats, ara no tenim ni això.

Bé, per part meua és tot, espero que hàgiu trobat l'argument del vostre interès i moltes gràcies per la vostra atenció.

Rosa Badalamenti i González,
cap de compres de Roca i Ribes i presidenta de
l'Associació de Treballadors Fronterers d'Andorra (ATFA)

Informació i formació dels ciutadans

Albert Roig i Loscertales

Ara fa tres anys, en aquest mateix marc de la Diada andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu, en la ponència que vaig presentar sobre l'evolució dels mitjans de comunicació, sota el fil conductor de la jornada que era *Andorra i el seu capital social*, insistia sobre la necessitat que el nostre país es dotés de plataformes que enriquessin més el panorama informatiu pel que fa al temps i a la immediatesa. Deia aleshores que Andorra en el camp de la comunicació havia evolucionat molt a poc a poc, que amb només una televisió –i pública, per tant al servei del Govern de torn–, dos mitjans escrits diaris, dos gratuïts, tres ràdios amb continguts propis –la resta reemetem el senyal forà i algunes fan la desconexió informativa–, estàvem ancorats en el passat pel que fa a la producció de continguts i, consegüentment, en el consum de la informació. En plena època de la revolució tecnològica, Andorra, fa tres anys, no tenia cap diari digital. Fins i tot, l'any 2007, posava com a exemple del retard en què vivíem al país en l'adaptació del periodisme a les noves tecnologies en el fet que només dos professionals del ram teníem un bloc a la xarxa. Una situació inversemblant en plena eclosió de la xarxa 2.0.

Tres anys després, però, torno a Prada amb la satisfacció de veure que les empreses del sector s'han posat al dia i han/hem fet els deures. Els ciutadans andorrans ja poden informar-se amb molta més celeritat –en alguns casos fins i tot al moment– de què passa al país. Quatre diaris digitals: primer va ser el *bondia.ad*, al cap d'un any el van seguir amb poc temps de diferència *forum.ad* i *diariandorra.ad*, i el darrer a afegir-s'hi *elperiodicdandorra.ad*. Versions totes elles adaptades a la realitat del nostre país i a la proximitat que se'ls demana. I un altre aspecte cabdal en l'evolució de l'empresa periodística del país en aquests darrers tres anys: el naixement d'una agència de notícies, l'Agència de Notícies Andorrana, l'ANA.

És evident, doncs, que malgrat el retard i, per què no dir-ho, les mancances pròpies, la revolució tecnològica aplicada al periodisme ha entrat de forma imparabile al nostre país de tal manera que fins i tot a alguns els ha agafat descol·locats: des dels empresaris de la comunicació en l'aposta, fins als professionals de la informació en la gestió dels continguts... però també als consumidors finals. Però uns i altres hem acabat veient els beneficis de l'ús de les noves tecnologies

tant pel que fa a la gestió de la informació com per contribuir a tenir una societat ben informada. I d'altra banda suposa una porta de sortida en una època de llarga crisi.

Ben informada? Suposo que és una pregunta que pot ser resposta amb més o menys matisos en funció de qui sigui l'interlocutor. Però no entraré en aquesta ponència en valoracions polítiques, ni en interessos empresarials, ni de la gran manca de transparència dels poders –de la gran majoria, inclosos els que no paren de repetir-ho però la praxi diària els desmenteix–... El que sí que podem assegurar és que en l'era d'internet el periodisme en surt reforçat: hi ha diversificació i, en conseqüència, competència, és a dir, benefici per a la pluralitat i la qualitat. Faig un apunt que crec important destacar, no perquè sigui l'empresa que dirigeixo, sinó perquè sense l'existència d'una agència de notícies al país, sense l'ANA, tot plegat seria més difícil de gestionar. No dic impossible, però sí que comportaria una càrrega molt més feixuga per a les empreses periodístiques.

Cal dir d'entrada que l'ANA ja va néixer ara farà dos anys adaptada a les noves tecnologies: som una agència multimèdia que ofereix els seus continguts en els quatre formats –text, foto, àudio i vídeo– i a través de la xarxa. En el moment d'elaborar el projecte d'empresa vam entendre que el camí era aquest i no cap altre, i per tant ens vam situar pioners al país. És cert, hi ha persones amb responsabilitats, entitats o institucions, que a hores d'ara encara no han entès la nostra funció. La definició més senzilla i generalista: som un mitjà de mitjans, que no ens mou cap altre interès que el d'informar i que ho fem gràcies a les eines 2.0.

Recomano llegir el recent estudi sobre el paper de les agències de notícies en l'actual era tecnològica elaborat per Oliver Boy-Barret i publicat per la Generalitat de Catalunya. Un estudi que explica com les agències de notícies són les que estan més ben situades en l'era de les noves tecnologies.

Dos apunts més: el primer, que el 85% de les agències d'arreu del món tenen algun suport del seu govern, segons l'estudi al qual he fet referència anteriorment. Nosaltres, l'ANA, pertanyem al 15% restant: malgrat ser innovadors, malgrat aportar llocs de treball, malgrat difondre al món –a través dels acords amb les principals agències de notícies internacionals– la realitat andorrana, no tenim cap suport del nostre Govern. I el segon apunt estadístic: l'alta credibilitat de la informació que subministrem les agències de notícies, només superada per la facilitada pels científics, pel que fa a les fonts consultades pels professionals de la comunicació.

Veiem, doncs, com el panorama del periodisme andorrà ha canviat en aquests darrers tres anys. Ha fet un gir de 180 graus. Després de l'eclosió dels gratuïts, hem entrat en l'era de la revolució tecnològica, amb l'agència de notícies i els diaris digitals. Els ciutadans, doncs, estem més informats, i al meu parer més ben informats, i no em tornaré a repetir pel que fa a la competència, la transparència i la qualitat informativa.

Però sí que entraré en el canvi de rols que lentament es va produint.

Alguns més d'una vegada m'han preguntat si no hi ha una inflació informativa al país, tenint en compte la nostra demografia i la quantitat de mitjans que tenim. És una pregunta que mai no he sabut respondre, tot i que ja me l'havien plantejat quan vaig acceptar ser el director del gratuït *Bondia* i algun company m'havia aconsellat, de bona fe, que no m'hi fiqués, que no hi havia futur en la premsa gratuïta a Andorra.

El meu parer sempre ha estat, amb petites variacions, el mateix: com passa arreu del món, hi ha lloc per a tots mentre el mercat ho suporti. La prova és que en plena crisi econòmica tots, aplicant les mesures de reequilibri necessàries, continuem subsistint. (I vull recordar aquí que l'agència

que dirigeixo, l'ANA, va néixer fa dos anys precisament en plena corba descendent pel que fa a l'evolució de l'economia.) L'experiència ens demostra, de moment, que sabem conviure i que cadascú té el seu mercat i la seva funció. Un altre amic homòleg sempre em diu que aquest panorama és insostenible. Potser sí, el temps ho dirà.

Però sí que crec que aquesta quantitat de mitjans és el que garanteix més pluralitat informativa. L'ús de les noves tecnologies, el periodisme 2.0, l'aparició de l'agència de notícies... tot plegat suma i contribueix a tenir una societat més informada i, per tant, amb més salut democràtica i amb menys control del poder polític. Avui el ciutadà pot accedir més lliurement i més fàcilment a la informació, sense intermediaris, amb els digitals, amb les xarxes socials, amb els blocs professionals i personals... Potser, com em diu l'amic homòleg, acabarem regulant un determinat tipus d'oferta periodística, però en tindrem una de nova. De fet ja la tenim.

Andorra comença a normalitzar-se en aquest terreny. I aviat ens arribarà el moment del periodisme ciutadà –en alguns casos ja s'ha produït–, o dels mitjans digitals especialitzats en mòbils, o el de saber compaginar la feina dels periodistes i dels blocaires amb forta presència a les xarxes socials. Però suposo que aquests són temes d'un altre debat.

Res no és incompatible, tot evoluciona. La nostra professió té la gran virtut de saber-se adaptar als temps, ho ha demostrat en cada moment de grans transformacions. Tots els formats poden conviure, però s'han de saber adaptar als canvis. La nostra professió ha demostrat la capacitat d'adaptació que té i hem sabut treure sempre profit de situacions complicades que han acabat enriquint-nos sense perdre de vista quin és l'objectiu de la nostra feina.

Però estar més informats i més ben informats, vol dir que els ciutadans també estem més formats. O dit d'una altra manera, com contribuïm a la formació dels ciutadans des de la nostra difícil i delicada tasca d'informar?

Avançar en la transparència i informar amb llibertat no deixen de ser tòpics que dia a dia ens repetim, però per ser tòpics no vol dir que deixin de tenir sentit. El nostre treball diari és el de contribuir a fer una societat més plural amb ciutadans més responsables. Hi crec fermament. Com tampoc no tinc cap dubte que l'ús de la xarxa hi contribueix en gran mesura: els ciutadans s'informen i es formen a través d'ella. Per això la importància que hi siguem.

Com també considero que la nostra feina contribueix a la cohesió social. En un país on el poder està en mans d'una minoria, on la immigració i el turisme tenen un pes específic important, el periodisme de proximitat ajuda a entendre el nostre país, l'instrueix sobre la nostra idiosincràsia. És obvi que els mitjans de comunicació complim una missió importantíssima, sobretot en un país com el nostre de reduïdes dimensions, però també amb unes particularitats ben definides. El poder, com deia, és en mans d'uns pocs, d'una minoria social, hi ha una gran politització en aquest segment de la societat andorrana que no és representativa de tots els que vivim i treballam en aquest país. Gran missió, doncs, la d'afavorir la cohesió social: la informació no només és patrimoni del poder, no només ho és de les persones que tenen els drets polítics, ho és de tots els ciutadans, i per tant l'hem de transmetre tal com és, no tal com volen que arribi.

No vull acabar aquesta exposició sense fer esment al gran pas que hem fet aquest estiu el col·lectiu de treballadors dels diferents mitjans de comunicació creant l'Associació de Professionals de la Comunicació d'Andorra, l'APCA. Segurament deuríem ser l'únic col·lectiu professional que no estàvem mínimament organitzats per a defensar els nostres interessos i per a vetllar per l'ètica professional.

Albert Roig i Loscertales,
director de l'Agència de Notícies Andorrana

La protecció civil i el ciutadà

Francesc Areny i Caselles

Sumari

- 1.El departament de Protecció Civil i Gestió d'Emergències
- 2.El ciutadà d'avui
- 3.El ciutadà de demà
- 4.Propostes d'actuació per preparar el ciutadà de demà
- 5.Propostes d'actuació de caràcter general
- 6.Conclusions

1.El departament de Protecció Civil i Gestió d'Emergències

No és fins a l'any 1982, arran dels aiguats catastròfics, que es fa necessari organitzar i estructurar l'acció dels poders públics en matèria de protecció civil.

L'incendi de l'obac de Sispony de 1983 va ajudar finalment que el Consell General aprovés la Llei sobre la protecció civil, del 20 de novembre de 1984.

El 13 de febrer de 1988, els delegats permanents resolen a favor de la Llei un recurs interposat pel comú d'Ordino.

Malgrat l'interès que portava en aquell moment el Consell General i les diverses demandes formulades al cap de Govern per crear la protecció civil, no és fins al 7 de novembre del 2007 que el Govern, per decret, crea el departament de Protecció Civil i Gestió d'Emergències, adscrit al ministeri d'Interior.

Tant la llei com el decret descriuen el ciutadà com un dels pilars importants de la protecció civil i assignen al departament funcions de sensibilització, d'informació i de formació de la ciutadania per augmentar-ne l'autoprotecció i per col·laborar de forma voluntària en la lluita contra sinistres i calamitats públics.

2.El ciutadà d'avui

Amb el creixement demogràfic que ha experimentat el país els últims trenta anys, immers en la

societat de consum i al ritme en què vivim, el ciutadà ha estat molt poc implicat en el desenvolupament del país.

Per tant, avui:

-Desconeix els riscos o té facilitat per oblidar-los.

-No accepta el perill, i encara menys les catàstrofes.

-Exigeix la seguretat total.

-És passiu i sovint espera que sigui l'Estat qui passi davant o que ho faci tot.

En aquestes condicions, el que acostuma a passar durant les catàstrofes és que els danys siguin importants, que la població més vulnerable i desprotegida se'n vegi més afectada i que hi hagi dificultats per retornar a la normalitat.

En la majoria dels casos, quan entrem en una situació d'emergència és un símptoma que han fallat molts altres factors anteriorment (factors de desenvolupament, educatius, socials, etc.).

3.El ciutadà de demà

La voluntat del departament és preparar el ciutadà perquè sigui el primer actor de la protecció civil. Quan parlem de *ciutadà de demà* cal entendre el ciutadà en un futur molt proper, ja que hem iniciat una gran part dels projectes que ens facilitaran que cada un de nosaltres:

-Coneguem els riscos i hi convisquem.

-Coneguem les conductes i els comportaments adequats en cas de prealerta, alerta o emergència.

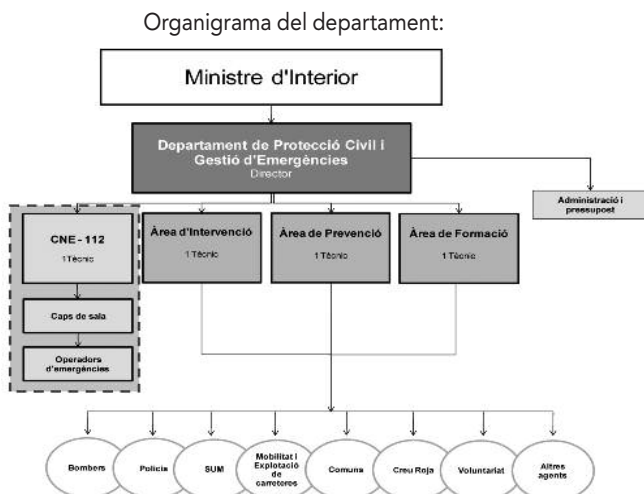
-Aplicuem els gestos d'autoprotecció i posem en situació de seguretat el nostre entorn proper.

-Col·laborem amb els equips d'intervenció i actuem en situació d'emergència.

És obvi que per assolir aquests objectius el ciutadà ha de participar activament en la identificació i en la reducció dels riscos i, a la vegada, ha d'estar informat de l'entrada en les diverses fases d'una emergència.

4.Propostes d'actuació per a preparar el ciutadà de demà

El departament de Protecció Civil i Gestió d'Emergències està organitzat en quatre àrees: l'àrea de Formació, l'àrea de Prevenció i l'àrea d'Intervenció ja són operatives. L'àrea 112 – Centre Nacional d'Emergències necessita d'una inversió important i el seu funcionament encara no té data. Aquesta àrea ha de permetre

centralitzar totes les trucades d'emergències a través del 112 i activar únicament els recursos necessaris.

Igualment ha de facilitar la informació a tota la població en cas d'alerta o únicament a les persones vulnerables, en funció del tipus d'emergència.

El Centre Nacional d'Emergències ha de facilitar i permetre la coordinació dels cossos d'intervenció (Govern, comuns, entitats, voluntaris, etc.) en cas de sinistres greus o catàstrofes naturals.

4.1 L'àrea de Formació

Aquesta àrea té com a objectiu principal preparar el ciutadà perquè adopti respostes ràpides i eficaces en situacions d'emergències.

Aquesta formació s'ha de dur a terme en diversos àmbits:

-En l'àmbit escolar, cal generalitzar els programes de sensibilització dels infants en la prevenció del risc mitjançant la introducció de coneixements obligatoris d'educació ciutadana i la integració dels principis relatius a l'educació cívica, als drets humans, a la solidaritat, al desenvolupament sostenible i a la prevenció dels riscos.

La formació sobre primers auxilis cívics ja és una realitat per a tots els infants de 10 anys. Gràcies a la Creu Roja Andorrana i una fundació privada, aquesta formació s'imparteix en tots els sistemes educatius del país.

-A les administracions locals hem iniciat igualment la formació per a les persones que podran ajudar els cossos d'intervenció en cas d'emergència.

-A les empreses, amb la formació sobre seguretat laboral.

-Als voluntaris, un cop aprovada la Llei sobre el voluntariat.

4.2 L'àrea de Prevenció

L'àrea de Prevenció adquireix a protecció civil un paper fonamental i les seves funcions principals consisteixen a:

-Sensibilitzar la població sobre els riscos.

-Impulsar una política d'identificació i de gestió global dels riscos naturals i antròpics.

-Treballar amb les administracions per reduir la vulnerabilitat de la població i dels béns.

-Afavorir un creixement sostenible.

-Contribuir a desenvolupar una societat més solidària.

4.3 L'àrea d'Intervenció

Molts ciutadans entenen com a *protecció civil* únicament la intervenció o l'actuació en cas de catàstrofe. És cert que la intervenció requereix una importància cabdal en una situació de crisi però, com he explicat anteriorment, la formació i la prevenció juguen igualment un paper importantíssim.

Les funcions principals d'aquesta àrea són:

-La vigilància i el seguiment diari de tots els fenòmens previsibles i la difusió dels missatges de prealerta, alerta, emergència o retorn a la normalitat.

-La preparació dels plans d'emergència. Durant el 2011 s'acabarà la redacció de nou plans nacionals d'emergència:

- Vessament de productes contaminants

- Despreniments rocosos i esclavissades
- Inundacions i crescudes torrencials
- Grans nevades
- Allaus
- Incendis forestals
- Sismes
- Riscos tecnològics
- Riscos sanitaris

-L'organització de simulacres amb la participació dels cossos de l'estat, dels comuns i dels voluntaris.

-La planificació de mitjans, inventari de recursos humans i materials.

-La coordinació i el comandament dels equips d'intervenció.

-L'assistència a la població afectada fins que es retorni a la situació normal.

5. Propostes d'actuació de caràcter general

El Govern, els comuns i la societat civil han d'intensificar les accions en matèria de protecció de la població:

-Desenvolupant i promovent una política comuna perquè totes les eines de planificació, d'ordenament i de gestió del territori integrin tots els riscos naturals i antròpics.

-Vetllant per un desenvolupament sostenible.

-Introduint la sensibilització als riscos mitjançant l'educació.

-Integrant el canvi climàtic dins les polítiques de creixement i de desenvolupament.

-Reduint la vulnerabilitat de la població i dels béns.

-Augmentant la resiliència de la població.

La resiliència forma part del desenvolupament sostenible i és el conjunt d'accions que donaran a la població la capacitat de reaccionar i de resistir en situacions de catàstrofes.

6. Conclusions

És necessari implicar i fer participar el ciutadà que la cultura del risc sigui compartida per tots els actors –cultura de la planificació territorial, de l'ordenament i del desenvolupament sostenible–, i definir quin és el nivell de risc acceptable i acceptat per tothom.

Andorra, amb una economia fràgil, basada exclusivament en el turisme de muntanya, ha de ser reconeguda com una destinació turística atractiva, organitzada però a la vegada segura.

No ens podem permetre que les catàstrofes naturals o antròpiques desestabilitzin la nostra economia, i aquesta responsabilitat recau en tots els ministeris del Govern, en els comuns i també en la societat civil; en definitiva, en tots els sistemes societaris actuals i els que es creïn en el futur i que ens permetran fer front als riscos majors amb resiliència.

Francesc Areny i Caselles,
director de Protecció civil i Gestió d'Emergències del ministeri d'Interior

Ciutadania i ciutadans

Francesc Rodríguez i Rossa

He de confessar, d'entrada, que quan vaig haver de donar el títol de la comunicació que ara us presento als organitzadors de la Diada andorrana de l'UCE, encara que tenia raonablement clar allò que volia expressar en la mateixa, no vaig saber trobar un concepte concret i limitat que explicités clarament el seu contingut definitiu. Finalment, vaig optar per *Ciutadania i ciutadans* perquè, sense significar una oposició, deixés entreveure que la reflexió que volia exposar portava implícita la constatació d'unes certes diferències entre la realitat que poden designar dues paraules que, malgrat tenir un mateix origen etimològic –i un mateix significat, segons una de les accepcions del mot *ciutadania* recollides als diccionaris– no són sempre inclusives, i que, segons el context i la manera en què siguin considerades, no sempre es refereixen a uns mateixos conceptes.

Podríem fer una primera reflexió –que, de fet, ja s'ha anat perfilant en alguns moments de la Diada– sobre aquesta darrera afirmació i sobre l'evolució que al llarg dels segles ha anat tenint el concepte de ciutadania, entesa de forma individual. Segurament no cal que hi incidim massa, perquè ens endinsaríem en un altre debat, però sí podem constatar que avui persisteixen un parell de grans visions: una més, diguem-ne, jurídicolegal, que vol associar aquesta paraula a una realitat o a una situació politicoadministrativa lligada a una organització estatal –i que es pot arribar a confondre amb el concepte de nacionalitat–, i una altra de més social, entenent-se habitualment el significat, en aquest cas, com el d'un lligam natural de la persona amb un espai, amb un territori –que pot ser més o menys gran: des de la ciutadania en el terme més literal, és a dir referida a un espai relativament reduït com pot ser el d'una ciutat, fins a la ciutadania universal–; com deia, amb un territori organitzat i que es regeix per unes regles comunitàries particulars, i en el qual transcorre la part essencial de la seva existència en un moment concret.

De la mateixa manera que alguns textos constitucionals poden arribar a utilitzar el mot tant en l'un com en l'altre sentits, el nostre distingeix de forma clara aquests conceptes, en referir-se, quant a la primera de les realitats exposades, al poble andorrà o als nacionals i, quant a la segona, als ciutadans, de forma genèrica, i a la persona, habitualment, o a l'individu, excepcionalment,

de manera més concreta, i obvia totalment, d'altra part, el mot ciutadania. La paraula *ciutadans* es fa servir en la Constitució només en dues ocasions, però aquesta utilització limitada és present, tanmateix, en dos contextos importants: en l'article 3, quan s'afirma que la Constitució vincula tots els poders públics i els ciutadans, i en l'article 93, en detallar que una de les missions del Ministeri Fiscal és promoure davant els tribunals l'aplicació de la llei, per a la salvaguarda dels drets dels ciutadans i la defensa de l'interès general.

El text del primer d'aquests articles citats ens pot portar a situar-nos en una de les realitats a les quals em volia referir: la contraposició –si és que podem qualificar-ho així, i a manca d'un terme més precís– entre administració i ciutadà. Hem de tenir clar, al meu entendre, que el ciutadà *existeix* perquè existeix l'administració, els poders públics. Quan no existeix aquesta vinculació subjacent la realitat ens permet constatar que habitualment ens referim a la persona. En aquest context, massa sovint –i la reflexió no és meua, però la comparteixo plenament– hi ha una tendència a assimilar els mots *ciutadà* i *administrat* –en el sentit més peculiar d'aquest darrer mot–, associació que porta implícita per al ciutadà una situació de passivitat davant d'un altre subjecte eminentment actiu, l'administració. Arribem en aquest punt a la segona de les qüestions que volia posar sobre la taula: la consideració –o l'actuació– del ciutadà com a subjecte passiu de forma preponderant o gairebé exclusiva. Un tercer element que penso que cal tenir en compte –i aquí és on caldria també considerar, com veurem més endavant, el substantiu *ciutadania*– és el diferent sentit que adquireix la paraula *ciutadà* segons que la utilitzem en singular o en plural, és a dir, la diferència conceptual que hi pot haver entre la consideració d'una individualitat i la d'una pluralitat de subjectes o, dit d'una altra manera, d'un subjecte plural.

Aquesta llarga disquisició introductòria –però al meu entendre necessària per entendre les meves afirmacions posteriors– és la que em porta a dir que, en la realitat andorrana d'avui, em fa la impressió que massa sovint –com ja he apuntat– el ciutadà se sol considerar estrictament com un administrat, un subjecte més aviat passiu que no actiu, i que té tendència a considerar la ciutadania de forma individual, és a dir entenen aquest mot en el sentit de qualitat de ciutadà més que en el de conjunt de ciutadans. Anant més enllà en aquesta afirmació penso que, també de forma massa freqüent, el ciutadà tendeix a considerar-se subjecte d'obligacions, de deures, i no de drets. Com a resultat de tot això –i, evidentment, amb la participació dels *poders públics*, almenys d'alguns–, ens hem anat trobant amb el pas del temps –penso que fa unes dècades la situació era força diferent– amb uns poders públics a vegades massa presents i altres, paradoxalment, massa absents. I també hem arribat a una situació en què al mot *ciutadania*, entès en aquest cas en el sentit de drets i obligacions del ciutadà o de qualitat de ciutadà, se li suposen o se li atribueixen unes limitacions que no sempre es corresponen amb els principis i les normes essencials que els andorrans van considerar, el 1993, que havien de regir a partir d'aquell moment la nostra comunitat particular.

El canvi, necessari al meu entendre, que caldria portar a terme per capgirar una situació que considero anòmala, hauria de passar per revalorar el mot *ciutadans*, en plural, per fer més evident l'accepció de "conjunt de ciutadans" que té el mot *ciutadania*, per posar al davant d'altres consideracions l'interès general. I en algun cas, també, d'arribar a entendre que som ciutadans d'Andorra totes les persones que compartim aquest espai geopolític per desenvolupar-hi la nostra existència.

Abans d'acabar em permetran intentar justificar, breument, una observació negativa que es podria fer a aquesta presentació. Em podrien dir que vist l'entorn, més o menys proper, i el moment en els quals ens situem, aquestes premisses i aquests conceptes que he exposat poden ser aplicables a qualsevol comunitat organitzada políticament, que no són específicament particulars de l'andorrana. Per als grans principis, certament, podria ser així, però no pas per a les situacions més concretes. Les consideracions inicials que he fet penso que ho justifiquen de manera suficient.

També desitjo aclarir que la breu reflexió que he aportat el que pretén és només ajudar a analitzar de forma primària i genèrica una realitat concretada en l'enunciat de la Diada andorrana de l'UCE d'enguany, reflexió que ens pot semblar més o menys ajustada a allò que cadascú de nosaltres opina sobre el tema però que, tant si pensem que ho és com si creiem que no, espero que pugui ser útil en la nostra particular reflexió per poder-hi incidir –si ho considerem necessari, tal com és el meu cas–, evidentment en el sentit que considerem el més adequat.

Excusant-me per no haver pogut ser avui present en aquestes sales del liceu Renouvier, tal com era la meva intenció inicial, els agraeixo la seva atenció.

Francesc Rodríguez i Rossa,
historiador, conseller general i president del grup parlamentari
del Partit Socialdemòcrata (PS)

La ciutadania: reflexions des de la psicologia clínica

Montserrat E. Gil i López

*"Tot allò que compta no pot ser sempre comptat,
 i tot allò que pot ser comptat no sempre compta"*
A. Einstein

Resum: Es proposa abordar la ciutadania a partir de la psicologia clínica. Els diferents relats elaborats a partir de situacions psicològiques permeten de donar una visió concreta de la problemàtica. S'intentarà analitzar-la a partir d'un nou paradigma que es pretén imposar en la societat. Paraules clau: *psicologia clínica, ciutadania, lligam social, paradigma científic.*

Introducció:

Exposarem des del marc de la psicologia clínica unes reflexions sobre la ciutadania a partir de relats i vivències relatius a situacions psicològiques dins el món del treball, de l'escola i de la família.

Aquestes situacions han estat escollides perquè presenten una certa actualitat en les nostres consultes, pertanyen a les noves patologies i simptomatologies contemporànies, afecten el *convivre junts* i plantegen noves problemàtiques individuals i col·lectives dins de la nostra societat.

Precisem que aquests relats han estat elaborats i treballats per preservar i garantir la confidencialitat. Tracten de donar diversos punts de vista diferents i es presenten reconstituïts alhora que conserven llur coherència i lògica interna. No és pretén en aquest treball donar una visió global de la problemàtica sinó una visió més significativa del problema.

El nostre mètode de treball ha de permetre d'abordar la ciutadania a partir d'aquestes coordenades laborals, escolars i familiars dins les quals s'observen uns canvis importants en la manera d'entendre i de viure la nostra relació amb els altres i amb la societat.

Des de la clínica psicològica pensem que podem enfocar la problemàtica a partir d'un reflexions sobre el lligam social, que és a la base de la ciutadania i que també és a la base de la psicologia.

Entenem aquí el lligam social com el que facilita, permet i vincula la ciutadania a la societat. Aquesta articulació, però, no és neutra i segueix els canvis sociològics, jurídics, tecnològics, científics i culturals de la societat.

Proposem, doncs, a través d'aquests relats observar les noves característiques del lligam social i, per tant, de la ciutadania.

A- Situacions psicològiques dins el món del treball.

Situació 1

"...No puc desconnectar de la feina. És impossible, no puc! A vegades, però, em pregunto si realment vull desconnectar. M'absorbeix molt però crec que m'agrada viure així, em fa sentir important, necessari, imprescindible i sobretot em fa sentir viu. Per mi solament el que compten són els resultats. No conec ben bé els meus companys de feina i ells tampoc no em coneixen. No parlem de la nostra vida a la feina. Senzillament no parlem. No en tinc cap necessitat.

Situació 2

"...Sempre he volgut guanyar-me bé la vida i ho estic aconseguint. No em puc queixar. Però no em sento bé. No entenc què em passa. Ho tinc tot per ser feliç i no en sóc. He lluitat molt per arribar fins aquí però no em satisfà.

Fa temps que estic prenent medicació per dormir perquè, si no, no podria dormir. A vegades em fa molt mal el pit i el metge m'ha receptat últimament tota una sèrie d'exàmens clínics perquè tinc por de patir un infart..."

Situació 3

"...Els meus sentiments també em fan por. Em sento desconnectat de mi mateix. Em sento buit. He de reconèixer que a poc a poc m'he allunyat de les coses i dels valors que sempre per mi han estat importants.

Sento que he canviat molt. Ara em costa trobar-me amb la família, parlar amb ells i passar-hi l'estona. És com si perdés el temps. No parlo amb ningú d'aquests sentiments perquè em fan sentir estrany. Sembla que m'hagi convertit en un robot programat únicament per treballar..."

Situació 4

"...Fins ara no m'havia adonat de la manera en què jo vivia però es va morir un amic. Això m'ha fet reflexionar i plantejar-me prioritats en la vida. M'estimo molt la meua parella, però sento que he perdut les ganes d'estar amb ella i de mostrar-li el meu afecte.

Penso fins i tot que ja no sé expressar els meus sentiments. No em surten i em sento completament desplaçat quan estic amb ella. Crec que la meua feina ha envaït tota la meua vida i començo a realitzar que això no és viure..."

Situació 5

"...Tinc dos feines perquè amb el poc que guanyem la meua dona i jo no podem fer front a les despeses. Vaig arribar a treballar 12 hores en un dia. Però un matí al moment d'aixecar-me del llit em vaig desplomar i vaig quedar inconscient durant un temps. Des de llavors m'ha entrat la por i m'estic medicant. No sé si podré seguir treballant..."

Situació 6

"...Un dia vaig arribar a la feina i em van dir que m'havien canviat de despatx i que havia de traslladar les meves coses.

Quan vaig entrar al despatx nou em van venir ganes de plorar. Em trobava sola i sense telèfon.

Vaig entendre de seguida el que estava passant perquè ja havien fet quelcom semblant amb una companya...”

B- Situacions psicològiques dins el món escolar

Situació 1

“...Els problemes van començar quan vaig entrar a l’escola. No coneixia les companyes d’aula i ràpidament un grupet de noies van començar a dir-me: ‘Lletja! Que lletja que ets ! No saps vestir-te! No tens gens de gust!’

Al principi no hi vaig donar massa importància i no em va afectar gaire. Però quan em vaig adonar que això anava de debò i que estava marginada, vaig començar a tenir por. Ningú no es volia posar al meu costat ni al menjador ni a les aules. Em van començar a donar cops de colze quan passava al costat d’elles a l’hora d’entrar a l’aula. Això els feia riure i vaig poder veure que s’ho passaven bé fent-ho tot el dia i que acabava plorant...

La meua mare va voler parlar amb les mares d’aquestes alumnes. Però no la van creure i li van dir que era una exagerada...”

Situació 2

“...Ara entre companys no ens ajudem. L’altre dia vaig veure com els professors van voler parlar de la convivència a l’escola, de la solidaritat, del respecte... però aquests discursos serveixen de ben poc.

Tinc un amic que va estar malalt tota una setmana. Si no fos per mi ningú no li hagués portat els deures. És un bon alumne i sé que li va saber greu no poder venir a l’escola.

Penso que existeix un nou joc a l’escola, *el joc de passar de tot i dels altres*, tot per aconseguir millors notes que els altres.

Però en aquest joc no juguen net. Jo no vull ser com ells. M’agrada estudiar però també vull tenir amics de veritat...”

Situació 3

“...Vaig començar a tenir malsons, en els quals tornava a viure el que havia passat durant el dia. Poc a poc vaig començar a pensar que potser tenien raó, que no valia res i que finalment em mereixia el que em passava.

Vaig parlar amb el tutor i alguns professors. Però la primera vegada no em van escoltar i em van dir que havia de fer un esforç per integrar-me a l’aula...”

Situació 4

“...Uns pares d’alumnes van venir a veure’m i van amenaçar de posar-me una denúncia perquè no havia acabat el meu temari, ja que a l’examen van sortir uns temes que no havia tractat. No vaig poder dormir en tota la nit. Va ser la primera vegada que em confrontava a tal situació.

Situació 5

“...L’altre dia vaig entrar al Facebook de l’aula i vaig poder llegir coses que hi posaven sobre mi. Eren una barreja d’insults i de disbarats que em van fer molt de mal. Però hi va haver un company que em va defensar dient que la gent s’havia de respectar tal com era. Era la primera vegada que veia un company defensant-me i això em va consolar moltíssim. Ja no em sentia tan sol...”

C- Situacions psicològiques en el món de la família

Situació 1

"...Sóc una dona emprenedora i molt activa. Sempre he aconseguit el que volia. No em volia casar d'hora perquè volia viure la meua vida de manera independent i lliure. No volia tenir parella fixa. A vegades les meves amigues em diuen que sóc massa freda i que no deixo anar els meus sentiments. Ara que tinc prop dels 40 anys, em trobo una mica perduda en la meua vida i començo a notar la solitud. Em demano si m'hauré equivocat en alguna cosa..."

Situació 2

"...No vull tenir fills. La meua dona no ho entén. M'agraden els nens però ara no és el moment. No em sento preparat. Ens coneixem des de fa molt de temps però no sé si em quedo amb ella perquè me l'estimo o bé per comoditat.

Situació 3

"...Cada vegada discutíem més fort i més sovint. Ja no en recordo els motius. Mai no li donava la raó i un dia vàrem començar a pegar-nos. En lloc de frenar-nos, aquest incident ens va fer entrar en una dinàmica on les baralles i els cops eren més freqüents i ja no es compaginaven amb altres moments més tranquils i dolços que abans teníem..."

Situació 4

"...Volem adoptar un nen però ens van explicar que era important no canviar-li el seu nom d'origen. A mi no m'agrada no poder posar-li un nom escollit per nosaltres, ja que serem ara els seus pares. A més els noms a vegades són molt arrelats al país d'origen i llavors es notarà de seguida que és adoptat i això és un problema per a nosaltres..."

Situació 5

"...No volia tenir parella perquè no volia sentir-me dependent d'una persona. Estimar una persona em fa sentir dèbil perquè sempre vull estar amb ella. Esdevé molt important per a tu i ja no ets autònom. No vull tornar a sentir aquest buit, aquesta mancança quan la parella et deixa i se separa de tu..."

Tots aquests relats es refereixen a simptomatologies i patologies que provoquen un malestar o un patiment psíquic però no representen malalties psiquiàtriques. Es tracta més aviat d'una psicopatologia de la vida quotidiana dins la qual aquestes patologies i simptomatologies es poden agrupar entorn la depressió i l'ansietat.

En aquest exposat, l'objectiu d'aquests relats no és fer una presentació clínica acompanyada d'un diagnòstic diferencial i del seu tractament psicològic.

La proposta és donar a conèixer un ventall de situacions individuals i col·lectives que poden il·lustrar de forma parcial aquests canvis socials presents en la societat.

Aquests canvis que travessen tota la societat estan afectant la nostra manera d'entendre i de viure la nostra relació amb un mateix, amb els altres i amb la societat.

La presència en el món laboral i escolar de pràctiques com el *burn out* (síndrome del desgast professional), assetjament laboral, *bullying* (assetjament escolar) indiquen que en el pla col·lectiu el *convivre junts* posa noves problemàtiques.

Però també en l'esfera del privat aquest *convivre junts* reflecteix tota una sèrie de problemes dels quals la violència domèstica és el més greu.

Les nombroses desavinences en les parelles que acaben sovint en una separació, l'augment de

persones solteres i de les famílies monoparentals, els maltractaments infantils i de persones grans, l'absència de relacions socials en els infants, la por de vincular-se afectivament, representen una part del reguitzell de problemes sanitaris i socials que acompanyen aquests canvis.

D. Valors actuals de la societat i valors de la ciutadania

La nostra societat està immersa i sacsejada per tota una sèrie de canvis en tots els seus camps. El desenvolupament dels drets individuals, l'economia de lliure mercat, la globalització, les estadístiques, la recerca genètica i neurològica influeixen sobre el camp econòmic, jurídic, tecnològic, educatiu, sanitari, social i cultural.

Totes aquestes coordenades conjuntament amb la pròpia evolució de l'home participen, segons el llibre *L'homme économique* del sociòleg i historiador francès Christian Laval, a la construcció d'un nou paradigma científic.¹

En aquest llibre, l'autor reflexiona sobre l'evolució històrica i conceptual d'aquest paradigma científic i explica que actualment es vol procedir a la realització d'un subjecte econòmic real dins la societat.

Tradicionalment aquest subjecte es presenta exclusivament motivat pel seu propi interès, amb el qual s'identifica i a través del qual recerca la satisfacció i la disminució del sofriment.

És un subjecte que es regeix segons una lògica utilitarista en la qual ell mateix té preferències per ell, per les seves relacions i per la utilitat que ell mateix representa per als altres.

Totes les seves relacions amb els béns i els altres es fan sobre la base mercantil, utilitarista i pragmàtica.

La realització actualment promoguda de *l'home econòmic* tendeix a optimitzar, calcular, portar al màxim el seu propi interès i transformar-lo en un valor absolut.

L'autor adverteix que una societat que recerca i busca la realització completa d'aquest paradigma científic provoca una pujada de sentiments i d'actituds agressives, cíniques, perverses i paranoïques. Aquestes actituds deterioren el lligam social, modifiquen profundament la qualitat de les relacions socials i posen en perill el *conviuere junts*.

En els relats anteriorment exposats podem clarament observar aquesta pujada de comportaments agressius i cínic en les relacions socials.

L'autor explica que en aquesta lògica d'acció de *l'home econòmic* es promou exclusivament l'interès, el càlcul i l'utilitarisme per a un mateix i per als altres. Aquesta lògica, però, esborra i nega una altra realitat, una altra dimensió de les relacions entre els homes.

Les relacions amistoses, familiars, amoroses es troben fora d'aquesta dinàmica calculadora de l'interès. Se situen en un altre horitzó que el pobre plaer que representa una satisfacció únicament centrada en els béns de consum. Aquestes relacions obren un espai de llibertat on el desig de les persones pot tornar a ser el motor de les relacions.

Pensem, però, que actualment aquesta lògica del subjecte de l'interès també està afectant aquesta àrea més privada de les relacions. En aquest sentit els relats reflecteixen molt bé la vigència d'aquesta lògica i les seves conseqüències en la vida íntima de les persones.

Compartim amb l'autor la idea que l'amistat i l'amor pertanyen a registres diferents de la nostra activitat humana, ja que es fonamenten a partir del do (acció de donar).

El do no forma part d'aquesta lògica de l'interès calculador, n'és exclòs.

D'altra banda, en el seu llibre *Les exilés de l'intime* el psicoanalista Roland Gori relaciona

l'actualitat d'aquest paradigma científic de *l'home econòmic* amb el sorgiment de les noves simptomatologies de tipus depressiu.

L'autor considera que aquest paradigma científic de *l'home econòmic* que promou els valors d'un dinamisme exacerbant, d'acció i de reacció, determina també la multiplicació dels diagnòstics de depressió i el sorgiment de tota una sèrie de patologies que ell anomena *patologies del nihilisme*.

L'autor argumenta que el concepte de *l'home econòmic* condueix a una instrumentalització dels altres i d'un mateix, a una insensibilitat al patiment psíquic (el seu o el dels altres) i a un cinisme important que porta a tractar-se o a tractar l'altre com una cosa.

Els relats il·lustren molt bé aquests processos. L'autor insisteix que aquesta tendència pot portar a una deshumanització progressiva de les relacions socials.

Conclusions

Segons aquestes consideracions teòriques que provenen de la sociologia i de la clínica psicoanalítica, els valors i representacions actuals de la societat pertanyen a valors que provenen d'aquest paradigma científic.

Aquest paradigma científic s'està impulsant i imposant en tots els camps de la societat a través de reformes institucionals i l'elaboració d'un nou llenguatge comú a tots els àmbits. Aquest llenguatge prioritza les paraules de caràcter o aparença científica (optimitzar, objectivitat, gestionar, evidència científica, racionalitzar, eficiència, rendiment, excel·lència, capitalitzar, tècnica, alt valor afegit, concurrència...). Es fabriquen instruments que s'adapten a aquesta lògica comptable (competències, avaluacions, estadístiques, qüestionaris...).

Estem immersos en aquest projecte de transformació de la societat en una societat de *l'home econòmic*. Pensem que els valors de la ciutadania (solidaritat, justícia, ètica, sentit crític, generositat, altruisme, bé comú...) estan en forta oposició amb els valors de *l'home econòmic* que anteriorment hem descrit i dibuixen un projecte de societat totalment diferent.

Pensem que existeix una tensió entre aquests dos conceptes. Esperem que d'aquesta tensió sorgeixi una reflexió i un diàleg.

Una anàlisi profunda sobre aquest paradigma suposadament *científic* és indispensable.

Cal fer entendre des de l'àmbit universitari i acadèmic els límits d'aquesta lògica econòmica. L'activitat humana no es pot reduir al càlcul i a la mesura. Aquest irreductible és la base de tota ciutadania.

Montserrat E. Gil i López,

psicòloga especialista en psicologia clínica
i presidenta del Col·legi de Psicòlegs d'Andorra

Bibliografia

Christian Laval, 2007. *L'homme économique*. Edicions Gallimard.

Roland Gori - Marie José del Volgo, 2008. *Les exilés de l'intime*. Edions Denoël.

NOTA

1- Definició de l'*Enciclopèdia Catalana* de *paradigma científic*: "En filosofia de la ciència, terme introduït per F. S. Kuhn que designa el marc conceptual de premisses teòriques, principis metodològics, etc., dins el qual es desenvolupa una ciència en un moment determinat. Ex: La revolució copernicana va suposar un canvi de paradigma."

Ciutadania i drets humans

**Joan Miquel Rascagneres i
Llagostera**

En primer lloc, en nom del Col·legi d'Advocats i en el meu propi, desitjo agrair a la Societat Andorrana de Ciències els esforços que desplega des de ja fa molts anys per organitzar la Diada d'Andorra en el marc d'aquesta universitat. I voldria també excusar la meua absència i donar les gràcies per avançat a la persona que llegeix aquesta breu ponència.

El temari triat aquest any 2010 per la SAC apareix del tot encertat. Estudiar, analitzar Andorra i el concepte de ciutadania, en el moment en què la nostra Constitució arriba a la majoria d'edat és una iniciativa digna d'elogi, tenint en compte que, a més a més, tot i els anys escolats, encara no s'ha desplegat el Títol II de la nostra Constitució, el qual es refereix bàsicament als drets fonamentals reconeguts als ciutadans, tant a títol individual com col·lectiu.

Entre els diferents temes proposats per la Societat Andorrana de Ciències, no he dubtat, i ho entendreu, a triar el que es refereix a la ciutadania i als drets humans. En el nostre segle XXI, podem creure i pensar que aquests dos conceptes queden lligats, units, i per tant que la condició de ciutadà implica obligatòriament el degut respecte dels drets humans, en el sentit de drets fonamentals. En efecte, el concepte actual de ciutadania inclou, almenys ho podem pensar en una primera anàlisi, de forma automàtica el respecte dels drets de cada un, en el marc de l'Estat de dret. Ara bé, una senzilla anàlisi històrica posa en relleu que sempre no ha estat així. Hem de recordar que el concepte de ciutadà és històricament molt anterior a l'acceptació, per la comunitat, dels valors que deriven del que es defineix avui com a drets humans. Val la pena també puntualitzar que els drets humans, en la seva concepció occidental, aquesta que coneixem i practiquem, no són encara avui dia uns valors universals. I deixaré de banda, atès que no és l'objecte d'aquesta intervenció, tota la discussió que existeix a l'entorn del concepte d'*universalitat dels drets humans*, tal com queden definits i aplicats en les nostres societats occidentals. Tampoc no entraré en el debat directament relacionat amb aquesta discussió, i que tracta de la diversitat dels valors culturals de les societats que integren el món modern, valors culturals, que són, almenys per a algunes d'entre elles, el fonament i el pilar essencial de la teoria dels drets humans.

Però tornant a la definició de *ciutadania*, l'estudi històric mostra que el ciutadà va néixer amb la polis grega, la ciutat grega. Aquesta condició es fonamenta en un principi d'igualtat, que implica que cada ciutadà és membre d'una comunitat de persones iguals. Ara bé, en les societats gregues i romanes, el que fonamenta aquesta comunitat de ciutadans s'analiza també i de forma essencial en un principi d'exclusió. Els membres de la comunitat són iguals, certament. Ara bé, en la comunitat no entra tothom i podem comprovar com s'institueix en el mateix moment una exclusió per a les dones, per als estrangers i per als esclaus. És a dir, a la polis grega conviuen uns ciutadans iguals entre ells, amb els mateixos drets, i altres persones que no són ciutadans i que no ostenten aquests drets. Entre d'altres, ho he dit abans, els esclaus, que Aristòtil definia com un instrument animat. I, sempre segons Aristòtil, la participació de l'esclau a la humanitat es limitava a la seva capacitat d'entendre el que se li ordenava i seguir aquestes instruccions. L'esclau no tenia doncs cap dret. No era un ciutadà. Dins la ciutat antiga, els drets només són reconeguts als ciutadans, que sols els poden gaudir. A més a més aquests drets tenen poca cosa a veure amb la nostra noció actual dels drets humans, noció evidentment totalment estrangera als grecs però també als romans, que han acollit també el concepte de ciutadà però amb unes limitacions similars a les instituïdes pels grecs.

Després del període grec i romà, la noció de ciutadà va desaparèixer totalment del debat polític. L'absolutisme implica que el ciutadà esdevé un subjecte sense cap més dret que els atorgats a la discreció del senyor feudal i, per tant, el concepte de ciutadania portadora d'igualtat de drets perd la seva carrega política, des dels primers segles fins i durant tota l'època medieval. Finalment, el concepte torna a ser objecte de debat al segle XVII, en el moment en què s'elabora la lluita contra l'absolutisme. I integra tant la igualtat de drets entre els membres de la comunitat com la seva intervenció directa en el camp polític. Una sociòloga francesa, Dominique Schnapper, va estudiar aquest període històric del segle XVII i definia al ciutadà d'aquest període, com segueix:

"El ciutadà modern no és membre de la polis grega ni ciutadà romà. La modernitat introdueix una ruptura dins la concepció i la pràctica política sobre la qual s'està vivint. Així es defineix la modernitat política que consisteix a la concepció d'una societat dins la qual la ciutadania constitueix el fonament de la legitimitat política".

Aquesta concepció, moderna al segle XVII, trobarà la seva expressió més coneguda i reconeguda en la Declaració dels drets de l'home i del ciutadà, adoptada el 26 d'agost del 1789. Val la pena recalcar que aquesta és l'única declaració que esmenta *els drets de l'home i del ciutadà*. Posteriorment, el 1789, en tot moment es parlarà dels *drets humans*, dels *drets de l'home*, tal com s'ha finalment intitulat la Declaració universal dels drets humans, de les Nacions Unides, o bé el Conveni europeu de salvaguarda dels drets humans i de les llibertats fonamentals, adoptats respectivament el 1948 i el 1950.

La desaparició, l'esborrament de la paraula *ciutadà*, en les declaracions contemporànies de drets Humans té en l'evidència un sentit històric. En aquest moment, en el marc de la lluita contra l'absolutisme, els filòsofs del segle XVIII tenien a l'esperit la necessitat del desenvolupament de les llibertats individuals, raó per la qual van insistir amb els drets del ciutadà. Ara bé, tampoc no ens hem d'equivocar amb aquest període i caure en un anacronisme. En aquest moment històric, la definició del ciutadà portava a discussió. Diverses preguntes no tenien contesta. Estaven les dones concernides per aquests drets humans? Només cal recordar que el dret de vot en

molts dels països europeus va ser acordat per a les dones durant el segle XX. I què passava amb els esclaus de les colònies? I veiem que aquí, encara que es marqui la diferència amb el ciutadà grec o romà en l'àmbit de la participació política a la gestió de la ciutat, ens trobem davant d'unes preguntes molt semblants. Així, els esclaus no eren ciutadans. I la Declaració universal dels drets de l'home i del ciutadà del 1789 –tot i el seu ressò en nombrosos països– no va implicar automàticament l'abolició de l'esclavitud. Per exemple, podem citar els Estats Units, on fins a la guerra de Secessió (1865) es va continuar amb aquesta pràctica. Els estats del sud, els estats secessionistes, no tenien cap dubte sobre el fet que els esclaus no eren ciutadans. Trobem a França, país de la Declaració universal dels drets humans i del ciutadà, una situació bastant similar. Certament, quatre anys després de la declaració del 1789 es decreta l'abolició de l'esclavatge. Ara bé, pocs anys mes tard, Napoleó restableix aquesta pràctica i s'haurà d'esperar fins a l'any 1848, i a la intervenció de Schoelcher, perquè desaparegués definitivament l'esclavatge en territori francès. En aquest àmbit és interessant remarcar que la situació andorrana en relació amb el Copríncep francès ha seguit un cert paral·lelisme amb l'abolició de l'esclavitud a França. La Convenció, assemblea dels diputats francesos oposats a l'absolutisme feudal, no volia res dels andorrans i fou Napoleó qui va restablir els drets històrics del cap d'Estat francès sobre el nostre territori. I aquest paral·lelisme entre aquestes dues actuacions podria ser objecte d'estudi i d'anàlisi pels historiadors.

Tornant als drets reconeguts als ciutadans, les declaracions dels segles XVII i XVIII es referien essencialment als drets individuals i no consideraven, de cap manera, els drets col·lectius. La diferenciació entre aquestes dues categories de dret, dret llibertat i drets col·lectius, va aparèixer durant el segle següent i va propiciar el desús de la paraula *ciutadà* en les declaracions de drets humans, les quals consideraven tant els drets individuals com els drets col·lectius.

Els juristes, i els filòsofs, evidentment van teoritzar aquesta categorització de drets. Val a dir que el joc preferit dels juristes i filòsofs consisteix a fer categories i teories, a vegades malauradament allunyades de la realitat. I van posar en relleu que la característica essencial de la Declaració dels drets humans i del ciutadà del 1789 era l'individualisme. Individualisme en oposició a l'absolutisme del passat. Així, en el text no es fa cap referència a cap grup, associació, coalició, ni a la família. Tots els drets enunciats són drets individuals. Són també drets llibertat, és a dir aquests drets que impliquen una abstenció de l'Estat, sense exigir, per part seva, una acció positiva. Reconèixer llibertats al ciutadà equival, en efecte, a una abstenció de l'Estat en l'esfera privada, en l'esfera individual.

Com ja he dit, al segle XX, les declaracions de drets incorporaran els drets col·lectius, atorgats als grups, associacions i sindicats, entre d'altres. I en el moment de la redacció de la nostra Constitució es tindran en compte tant els drets individuals com els col·lectius, i es culminarà així aquest camí que va dels grecs a l'Andorra moderna. Assistim així al naixement, en l'àmbit jurídic, del ciutadà andorrà, que pot per fi gaudir de tots aquests drets i de la sobirania política.

Els drets individuals queden degudament enunciats en la nostra Constitució. Igualtat davant de la llei (article 1.2), separació dels poders (article 1.3), llibertat religiosa (article 11), llibertat d'opinió i d'expressió (article 12), procediment penal respectuós dels drets de la defensa (article 10), dret de propietat (article 27) i garantia de tots aquests drets (article 39). Però la nostra Constitució moderna introdueix i reconeix també aquests drets col·lectius que han anat apareixent fonamentalment a partir del principi del segle XX. Reconeixement del nucli familiar (article

13), llibertat d'associació (article 17), dret sindical (article 18), dret de vaga (article 19), dret al treball, a la seguretat, a la sanitat (articles 29 i 30), tots drets que, a més de ser col·lectius, necessiten una acció efectiva i positiva de l'Estat, amb la consegüent despesa pública que això comporta. És a dir que la nostra Constitució recull tant els drets individuals, que impliquen l'abstenció de l'Estat, com els drets col·lectius, que pressuposen una acció efectiva i positiva del mateix Estat. Així, el concepte de ciutadà andorrà és total: ostenta drets individuals i gaudeix de drets col·lectius, i l'Estat andorrà s'ha d'abstenir d'actuar per als drets individuals i està obligat a actuar per als drets col·lectius. És innegable, per tant, que la nostra Constitució, en matèria de drets humans, s'ha inspirat de la Declaració universal dels drets humans del 1948, que també compagina drets individuals i drets col·lectius. Així, els drets dels ciutadans, del ciutadà andorrà, queden degudament preservats pels instruments jurídics que configuren l'Estat de dret andorrà. Tots aquests drets s'apliquen a tots els ciutadans, siguin estrangers o nacionals. Evidentment, avui dia el debat sobre els drets de les dones, els drets dels esclaus no té cap més raó de ser i ens en hem de felicitar. Però aquesta igualtat, en el gaudi dels seus drets, de tots els ciutadans no ha estat sempre tan evident. En efecte, els ciutadans són els nacionals però també els estrangers. I només cal recordar que la Llei d'immigració de l'any 1999 limitava, en relació amb els drets reconeguts en la Constitució andorrana, els drets dels estrangers durant els dos primers anys de la seva residència al Principat. Aquesta disposició va ser justament censurada pel Tribunal Constitucional l'any 2000, a petició dels Coprínceps. El Tribunal Constitucional que té com a missió el control de les actuacions públiques però també privades contràries a la nostra Constitució. La jurisprudència d'aquest tribunal, des del 1994, es caracteritza per la seva modernitat i el seu progressisme. I val a dir que davant la inactivitat fins ara dels poders públics a desenvolupar el Títol II de la Constitució, només ens podem felicitar de les decisions del Tribunal Constitucional, que, en tot moment, ha demostrat la seva voluntat de fer una interpretació protectora de drets en la Constitució.

Per acabar, voldria fer una última reflexió, dirigida tant al ciutadà andorrà com als professionals encarregats de la seva defensa, i d'aplicació en la vida de cada dia. En efecte, no es pot negar que a Andorra els instruments jurídics existeixen, tal com acabo d'explicar, per a una deguda garantia dels drets dels ciutadans: el Tribunal Constitucional, ja n'hem parlat, i també el Tribunal Europeu dels Drets Humans, que té a càrrec seu el control del respecte del Conveni europeu dels drets humans i que assumeix perfectament el seu rol de garant. Ara bé, estadísticament, els pocs casos portats davant d'aquests dos alts tribunals fan pensar que, si bé tenim els instruments, encara no els utilitzem suficientment, per fer efectius tots aquests drets dels ciutadans que acabem d'esmentar, tant individuals com col·lectius. En aquest àmbit, un esforç suplementari és necessari, i voldria acabar la meua intervenció amb una nota més distesa i amb la cita d'un conegut humorista francès, Guy Bedos: " La llibertat només es desgasta si no s'utilitza." Per tant, l'hem d'utilitzar. I serem així un ciutadà en tots els sentits de la paraula. Gràcies per la vostra atenció.

Joan Miquel Rascagneres i Llagostera,
advocat i president del Col·legi d'Advocats d'Andorra

Projectes de la Comissió Nacional per a la Igualtat

Magda Mata i Font

L'article 6 de la Constitució del Principat d'Andorra estableix que totes les persones són iguals davant la llei. Ningú no pot ésser discriminat per raó de naixement, raça, sexe, origen, religió, opinió, o qualsevol altra condició personal o social.

El Govern d'Andorra és conscient que la igualtat entre els ciutadans i les ciutadanes està subjecte al respecte dels drets humans, un criteri essencial de la democràcia i per conseqüència un dret fonamental que no es pot eludir. El Govern d'Andorra va anunciar el passat 14 d'abril la creació de la secretaria d'Estat d'Igualtat i Benestar.

Aquesta secretaria assumeix, d'una part, les competències del departament de Benestar i, de l'altra, el disseny, l'execució i el seguiment de les polítiques d'igualtat que proposa la Comissió Nacional per a la Igualtat.

Atesa la complexitat de la realitat social en general, i del fet social objecte d'estudi, així com la discriminació com a fenomen multidimensional, el Govern va crear per decret del 21 d'abril del 2010, la Comissió Nacional per a la Igualtat, d'ara endavant CNPI. Aquesta comissió és un òrgan d'àmbit estatal i de caràcter tècnic encarregat de vetllar pel compliment del principi constitucional que proclama que els poders públics han de crear condicions per tal que la igualtat i la llibertat dels individus siguin reals i efectives.

La CNPI està adscrita a la presidència del Govern i té competències per diagnosticar, avaluar i proposar accions i mesures correctores encaminades a garantir la igualtat efectiva i real a la població, tenint en compte els col·lectius més vulnerables, treballant de manera transversal atès que la igualtat depèn de tots i totes.

La CNPI està integrada per representants de:

a) L'administració general:

- Un vocal del departament de Benestar
- Un vocal del departament de Salut
- Un vocal del departament de Treball
- Un vocal del departament de Joventut

- Un vocal del ministeri d'Educació

- Un vocal del ministeri d'Interior

b) La justícia, amb un representant de la Batllia i un representant de la Fiscalia General.

c) Un representant dels comuns.

d) Els grups parlamentaris són convidats a les reunions i poden intervenir-hi delegant un representant cadascun d'ells.

e) El Raonador del Ciutadà és convidat a les reunions de la Comissió Nacional per a la Igualtat. La CNPI pot proposar la incorporació de nous representants al Govern i pot demanar l'assistència de professionals d'altres departaments, àrees, serveis, organismes i institucions per a assessoraments i consultes en temes d'igualtat i de no-discriminació.

La seva presidència recau en el cap de Govern, que pot delegar-la en la persona que assumeix la secretaria d'Estat d'Igualtat i Benestar. Així mateix, la vicepresidència recau en el ministre encarregat del departament de Benestar, que pot delegar-la a un secretari d'Estat.

Pel que fa als seus objectius, cal remarcar com a principals:

-Identificar vulneracions i mancances pel que fa a la igualtat en els diferents àmbits socials.

-Identificar altres formes de desigualtat.

-Afavorir i promoure els canvis en les diferents institucions i entitats envers la igualtat, la discriminació i la violència de gènere.

-Proposar i definir polítiques que garanteixin els principis d'igualtat i de no-discriminació.

Les seves funcions són:

-Establir les prioritats d'actuació a partir de la identificació de les vulneracions al principi d'igualtat detectades.

-Elaborar propostes de millora en matèria d'igualtat.

-Vetllar per la correcta aplicació de les propostes de millora aprovades i fer un seguiment de la seva execució.

-Detectar noves necessitats.

-Coordinar els recursos existents i promoure la creació de nous recursos en funció de les necessitats detectades.

-Estudiar les propostes, suggeriments i d'altres qüestions procedents dels grups de treball sectorials.

Per tal d'aconseguir una correcta identificació de les desigualtats existents, la CNPI ha de partir del coneixement de la realitat del país. Per aquest fet es va decidir crear de forma paral·lela a la Comissió grups de treball sectorials, amb l'objectiu de recollir l'opinió de la població civil i alhora fomentar la participació de les ONG i altres organismes de la societat.

L'objectiu d'aquest treball conjunt és l'elaboració del Pla d'actuació nacional per a la igualtat (PANI). Amb vista a garantir l'objectivitat d'aquest procés participatiu, el Centre de Recerca Sociològica (CRES), de l'Institut d'Estudis Andorrans, ha estat l'encarregat de coordinar i dirigir el treball amb els diferents grups sectorials que hi han intervingut:

-Infància i joventut

-Gènere

-Gent gran

-Discapacitats

-Immigració

L'any 2005 es va dur a terme un procés participatiu similar en l'elaboració del Pla nacional d'atenció social (PNAS) i per tal de respectar el treball dut a terme pels integrants dels diferents grups de treball s'han agafat com a base les propostes recollides en aquell moment.

Així doncs, en l'actual procés participatiu s'han mantingut els diferents grups de treball i se n'ha afegit un de nou, el d'immigració.

La metodologia emprada ha estat fer reunions periòdiques des de final del mes de maig d'enguany i fins a mitjan mes de juliol. A dia d'avui, ja s'ha tancat el primer procés de treball amb els grups sectorials, que han elaborat les seves propostes.

Des de la seva creació, la CNPI ha mantingut dues reunions, la primera el passat 19 de juny i la segona el passat 20 de juliol. D'aquí a final d'any té programades tres reunions més, una el 14 de setembre, una altra el 5 d'octubre i una darrera el 4 de novembre.

En el decurs d'aquestes dues reunions realitzades s'ha ajustat la metodologia de treball de la CNPI així com el seu calendari de treball.

Tanmateix s'ha efectuat un concurs, adreçat a estudiants de batxillerat artístic del Principat, per crear un logotip d'igualtat. La CNPI, amb la col·laboració d'un expert en disseny gràfic i mitjançant el consens dels membres de la comissió, escollirà durant la reunió que tindrà lloc el 14 de setembre aquell que més s'adeqüi a l'objectiu treballat per tal que la població andorrana identifiqui qualsevol comunicació, campanya o projecte en l'àmbit de la igualtat. Així mateix es definiran els criteris d'imatge corporativa.

La fase actual en què es troba la CNPI és la d'avaluació de les propostes elaborades pels grups de treball sectorials. Aquesta avaluació comporta l'estudi tècnic per part de cada membre de la CNPI per tal de valorar la viabilitat i establir la prioritat d'actuació a curt, mitjà i llarg termini, de manera consensuada per tots els seus membres. Està previst poder tenir unes primeres línies d'actuació fixades, a final del mes de setembre.

Cal remarcar que la durada del PANI és de quatre anys (2010-2014).

Una vegada realitzada aquesta avaluació s'aprovarà i es publicarà el PANI, que servirà de punt de partida per establir el pla de treball per al 2011 quant a:

-Realització de nous projectes.

-Modificar la legislació vigent per tal de fer-la més igualitària.

-Modificacions i millores en els serveis i recursos ja existents.

Des de la CNPI es preveu efectuar el retorn de les actuacions que es realitzaran o ja s'han realitzat prop dels grups participatius. La comunicació amb la població cívica és un element indispensable per al bon funcionament de les polítiques d'igualtat que es volen desenvolupar.

Volem reiterar el compromís del Govern, mitjançant el treball de la CNPI, per transformar els drets en pràctica, per tal d'aconseguir una societat més justa, cohesionada i igualitària, tenint en compte els col·lectius més vulnerables. Som conscients que l'Estat té la responsabilitat de vetllar perquè totes les persones tinguin les mateixes possibilitats de desenvolupar plenament les seves capacitats en el si de la nostra societat, i que la CNPI ha de treballar perquè aquest objectiu sigui una realitat.

Magda Mata i Font,

psicòloga i màster en intervenció social i benestar,
secretària d'Estat d'Igualtat i Benestar del ministeri de Salut, Benestar i Treball

Cloenda

Àngels Mach i Buch

Abans de donar per finalitzada aquesta 23a Diada Andorrana en el marc de la Universitat Catalana d'Estiu de Prada al Conflent, caldria fer esment de l'evolució del país pel que fa drets i deures de la societat. Hem iniciat la Diada tractant dels ensenyaments que reben els infants a les escoles per formar-los com a ciutadans, i durant tota la jornada s'han analitzat des dels més diversos àmbits: socials, humanístics, professionals, sanitaris, estadístics, periodístics, institucionals, econòmics, jurídics, i iniciatives diverses de la societat civil. L'esforç dels 24 ponents que avui ens han ofert els seus coneixements aquí al liceu Renouvier, més els sis que han enviat ponències escrites davant la impossibilitat de ser-hi presencialment, ens ha fet veure un país que ha anat canviant en molts aspectes però que no ha estat fet d'avui per demà, ni tampoc s'ha fet sol, i que seguirà evolucionant. El gir que Andorra ha anat experimentant ha estat degut a la contribució de les persones que al llarg dels anys han anat construint el present d'Andorra, que van conformant el dia de demà. I com que tot va seguint el seu fil, és bo que de tant en tant ens puguem aturar a fer-ne una valoració.

El tema d'estudi dels ciutadans d'enguany justifica plenament les raons per ser presents a Prada: per a poder reflexionar des de fora en la distància, amb el rigor de l'àmbit universitari, per donar a conèixer Andorra als de fora i també als de dins, que a voltes no ens coneixem directament, i finalment per dialogar. El conjunt de totes les ponències ha fet que ens hàgim pogut fer una idea més completa de l'evolució del país en aquest àmbit i de ben segur que aquest aprofundiment ens pot ser útil per a l'esdevenidor.

Per tant, en primer lloc volem agrair l'esforç dels ponents per preparar els seus estudis i venir a Prada de Conflent a fer-nos-en participar, i destacar que s'han ajustat al temps estipulat, cosa que ha permès poder disposar de més d'una hora per al debat, amb 26 intervencions.

Així mateix, ens cal regraciar el suport del Govern d'Andorra a la iniciativa de participació en aquesta Universitat Catalana d'Estiu a través del ministeri d'Educació i Joventut, que permet l'atorgament d'ajuts als joves d'Andorra i també del lectorat de la Universitat Carolina de Praga

per a la inscripció en els cursos i l'estada a l'UCE, una bona oportunitat per conèixer joves de totes les contrades de parla catalana a més de la qualitat dels ensenyaments. Enguany s'han concedit cinc ajuts per a la inscripció a l'UCE, a tres estudiants d'Andorra i a dos de la República Txeca.

La contribució andorrana en la XLII edició de l'UCE s'ha vist incrementada amb la conferència de l'Èric Jover *Efectes del canvi climàtic a l'alta muntanya*, dins el curs de ciències de la natura; la d'Alexandra Monné, *La interrelació dels usos lingüístics amb els diferents grups lingüístics presents a Andorra*, dins el curs de llengua; la de Miquel Àngel Canturri, *L'aplicació del dret civil català a Andorra*, dins el curs de dret; i la darrera edició del taller de gravat calcogràfic: l'aiguafort, impartit per Gemma Rufach, que fou alumna de Manuel Viusà, a qui es va homenatjar en un acte institucional i amb el cartell per a la UCE del 2010.

Pel que fa la 23a Diada Andorrana que organitza la SAC en aquest marc dins de les jornades especialitzades, fem palès el nostre agraïment al ministeri de Cultura, que ha patrocinat aquesta Diada i en permet la realització.

I també volem fer constar que la publicació d'aquesta jornada es durà a terme gràcies al suport de l'Institut d'Estudis Catalans, en la seva secció de Filosofia i Ciències Socials, que proporciona així mateix els DOI a cada article, i del Govern d'Andorra. El contingut de la publicació són els textos complets dels ponents; els debats i altres comentaris no figuraran en el llibre però podran ser consultats a l'Arxiu Històric Nacional, on es dipositen cada any els enregistraments en format àudio i audiovisual al llarg de tota la jornada.

L'assistència a la Diada Andorrana es veu acreditada per la Universitat d'Andorra, en virtut del conveni signat amb la SAC l'any 2000. La SAC es fa garant del nivell dels coneixements del curs, en tant que la Universitat d'Andorra concedeix el reconeixement mitjançant crèdits universitaris de lliure elecció als estudiants amb hores de participació acumulatives, 7 hores en aquest cas, certificades per l'entitat organitzadora.

Finalment, el nostre agraïment més sincer a tots els que han volgut i pogut desplaçar-se des d'Andorra al liceu Renouvier de Prada de Conflent per fer-nos costat i viure plenament la Diada, ja que forgen la il·lusió necessària per a preparar la 24a Diada de l'any 2011, a la qual tots esteu convidats.

Àngels Mach i Buch
presidenta de la SAC

Conclusions de la 23ena Diada Andorrana a la XLII Universitat Catalana d'Estiu "Andorra i els seus ciutadans"

S'ha comptat amb una nombrosa assistència que ha superat la setantena de persones de procedència diversa. La diada ha estat constituïda d'un complet programa que ha inclòs 22 ponències presencials, 7 aportacions escrites i una enregistrada en àudio.

Enguany s'ha tractat la temàtica d'**Andorra i els seus ciutadans** des de diferents àmbits. Tot i la component teòrica d'aquest concepte la SAC el considera especialment rellevant en el moment de canvi actual del país i l'ha volgut tractar de la manera més àmplia possible.

Algunes ponències s'han centrat en analitzar el concepte en sí, la seva universalitat i algunes de les seves paradoxes, els seus orígens i la seva evolució a través del seguiment de diferents indicadors.

Altres s'han focalitzat en les interrelacions que s'estableixen entre les institucions públiques i els ciutadans, des de l'escola i les seves funcions socialitzadores a la sanitat i l'acció social, i des de les administracions locals a les ideologies associades als diferents partits o el raonador del ciutadà.

Les ponències relacionades amb els mitjans de comunicació han tractat, entre altres, sobre la seva aportació a la ciutadania des de la independència, no sols informant sinó també formant i ajudant a cohesionar la població del país.

El concepte de ciutadans ha estat avaluat des de diferents col·lectius representatius de la nostra societat com els joves, immigrants i fronterers.

La protecció civil com a element cohesionador dels ciutadans, tot i ser discret, és rellevant i fa percebre valors com la solidaritat enfront a situacions d'emergència.

S'han ressaltat els drets i deures dels ciutadans, les repercussions en els àmbits econòmic i jurídic. S'ha insistit especialment en la capacitat dels ciutadans com a generadors i principals actors de la transformació de la societat.

Aquesta Jornada especialitzada en el marc de l'UCE ha comptat amb el suport del Govern d'Andorra, de la Universitat Catalana d'Estiu i de la Societat Andorrana de Ciències. Totes aquestes aportacions es podran retrobar en un volum monogràfic, almenys en format digital, mentre que s'acaba de trobar patrocinadors per a l'edició impresa.

Prada de Conflent, 22 d'agost del 2010

Llista de participants a la 23a Diada andorrana a la XLII Universitat Catalana d'Estiu

Nom i cognoms	Professió	Lloc de residència
Anna Alcàzar	Enginyera forestal	Barcelona
Francesc Areny i Caselles	Funcionari	Andorra la Vella
Erica Armengol i Soldevila	Auditora	Andorra la Vella
Rosy Badalamenti i Gonzàlez	presidenta ATFA	La Seu d'Urgell
Alà Baylac-Ferrer	Professor	Perpinyà
Univers Bertrana	Periodista de Font	Escaldes-Engordany
Francesc Bonet i Cases	Advocat i economista	Les Bons
Maite Cano i Franco	Empleada	Andorra la Vella
Teresa Cobo i Torres	Psicòloga	Encamp
Àngels Codina i Farràs	Metgessa	Ordino
Sílvia de Cambra i Anton	Professora	Sant Julià de Lòria
Rosa Duró i Solanelles	Treballadora social	Sant Julià de Lòria
Cerni Escalé i Cabré	Polítòleg	Andorra la Vella
Antònia Escoda i Alegret	Verds d'Andorra	Pas de la Casa
Josep Escoda i Sales	Metge	Pas de la Casa
Marta Fernández	Periodista Bondia	Escaldes-Engordany
Diana Figueras i Nieto	Professora	Escaldes-Engordany
Joan Gabriel i Estany	Conseller general	La Massana
Albert Gomà i Sala	Políticòleg i sociòleg	Sant Julià de Lòria
Josep Lluís Gonçalves Carvalho	Executiu d'assegurances	Encamp
Matús Huba	Estudiant	Dolnykubin (Rep. Eslovaca)
Darina Kouboínová	Estudiant	Roudnice N.L.(República Txeca)
Eric Jover i Comas	Professor universitari	Escaldes-Engordany
Toni Lara i Sánchez	Fotògraf El Periòdic d'Andorra	Encamp
Àngels Mach i Buch	Farmacèutica	Canillo
Joana Marbà i Roig	Administrativa	Sant Julià de Lòria
Meritxell Martínez	Periodista ATV	Andorra la Vella
Josep Maria Masó i Marcet	Gerent Ind. Texbor SA	Sant Julià de Lòria
Joan Micó i Ibàñez	Sociòleg	Andorra
Anna Moliné i Canal		La Massana
Alexandra Monné i Bellmunt	Professora universitària	Sant Julià de Lòria
Miquel Morera		Els Masos de Prades
Xavier Mújal i Closa	Periodista ADRàdio	Andorra
Dolors Paricio i Palau	Administrativa	Sant Julià de Lòria
Maria Josep Pascual i Sabaté	Psicòloga	La Massana
Jordi Pasques i Canut	Escriptor	Oliana
Mònica Pérez i Bàrcia	Banca-finances	Escaldes-Engordany
Manuel Pérez i Browne	Periodista	Barcelona
Gabriel Pérez i Palecino	Periodista Diari d'Andorra	Encamp
Cristina Pérez i Vázquez	Doctoranda	Escaldes-Engordany
Julià Pol i Pedrós	Estudiant	Andorra la Vella
Cerni Pol i Rossa	Estudiant advocat	Canillo
Antoni Pol i Solé	Arquitecte	Canillo
Marc Pons i Pons	Doctorand	Andorra la Vella
Jordi Prenafeta i Pàmpols	Filòleg	Ordino

Silvia Puente i Rodríguez
 Ramon Queralt
 Meritxell Rabadà
 Andreas Rauch
 Alain Rippol
 Liliane Rippol
 Jaume Roca i Verdaguer
 Joan Carles Rodríguez i Miñana
 Marc Rodríguez i Romero
 Albert Roig i Loscertales
 Josep Anton Rosell i Pujol
 Jordi Sales i Coderch
 Joel Sàmper i Marbà
 Marta Saura i Pujol
 Marc Segalés i Dalmau
 Pere Soler i Paricio
 Vojtěch Stejskal
 Josep Maria Tejero i Arnal
 Marta Tibau
 Jaume Tilló i Torres
 Sílvia Villacampa
 Thaïs Zapata i Montava

Pedagoga
 Ambientòleg
 Directora de Joventut i Participació Ciutadana
 Estudiant
 Membre CCIS
 Retraïtè Ambassade de France en Andorre
 Metge
 Notari
 Periodista El Periòdic d'Andorra
 Director Agència de Notícies d'Andorra
 Periodista
 Filòsof, president de l'UCE
 Enginyer telecom.
 Periodista
 Periodista
 Doctorand
 Geòleg estudiant
 Economista
 Càmera ATV
 Enginyer agrònom
 Treballadora social

Andorra-Barcelona
 Les Borges Blanques
 Andorra la Vella
 Augsburg (Alemanya)
 Andorra
 Andorra
 El Tarter
 Sispony
 Escaldes-Engordany
 Andorra la Vella
 Andorra la Vella
 Barcelona
 Escaldes-Engordany
 Andorra la Vella
 Encamp
 Sant Julià de Lòria
 Liberer (Rep. Txeca)
 Andorra la Vella
 Andorra la Vella
 Canillo
 Andorra
 Escaldes-Engordany

Programa

Societat Andorrana de Ciències

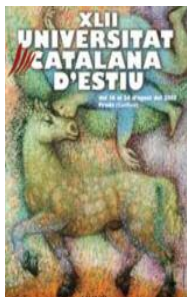
23a DIADA ANDORRANA A LA XLII UCE (Prada, Comfent)
TEMA: ANDORRA I ELS SEUS CIUTADANS
 Dissabte 21 d'agost del 2010, al Lloc Nouvevier (Ctra. de Collà)

Organitzat: Societat Andorrana de Ciències
 Patrocinat: Meneston d'Educació i Cultura

PROGRAMA MATÍ (de les 9.30 a les 13.00 hores)

Presentació
 Eric JOVER i COMAS, viceactor per les relacions de l'UCE amb Andorra

- Les bases de la ciutadania**
 Teresa CORDA TORRES, filòsofa en psicologia i orientadora de treballar el col·legi Sant Eimeng
 - L'Observatori social: Dades de focalització dels ciutadans d'Andorra**
 Joan R. MICO i IBANEZ, sociòleg i director del Centre de Recerca Sociològica de l'Institut d'Estudis Andorrans (CREA)
 - Aprendre a conviure la ciutadania a l'escola**
 Mireia Josep PASQUAL i SABATE, il·lustradora en psicologia i orientadora de secundària al col·legi Sant Eimeng
 - L'economia andorrana i el concepte de ciutadania**
 Carme ESCALÉ i CADRE, il·lustradora en ciències polítiques i de l'administració i estudiant de màster en polítiques públiques
 - Valors humans plenament ciutadans**
 Rose DIURO i SOLANELLES, diplomada en treball social i en drets humans econòmics, socials i culturals
 - Paradoxes de l'accés col·lectiu a Andorra**
 Albert ESCOLA i SALA, politòleg i sociòleg
- Salutació del rector de la XLII UCE, Jordi Sales i Coderch**
- El paper de la premsa gratuïta en la configuració de l'opinió dels ciutadans d'Andorra**
 Marc SEGALÉS i DALMAU, periodista i director del diari gratuït Elanda
 - L'exercici de la ciutadania: dret, deure, responsabilitat...?**
 Antònia ESCODA i ALEGRE, infermera i presidenta del Partit Verd d'Andorra
 - Idèntica i ciutadana**
 Josep Antoni ROSELL i PUJOL, periodista i director general d'El Periòdic d'Andorra
 - Els comuns, l'administració més propera al ciutadà**
 Milla CANO i FRANCO, consellera menor i consellera delegada de Cultura i Turisme del Comú d'Andorra la Vella
 - Consideracions de la Institució del Raonador del ciutadà**
 Pere CANTURRI i MACINTANYA, historador i Raonador del Ciutadà
 - Andorra es mou. CR avança: creure en el nostre país és creure en la nostra gent**
 Joan GABRIEL LESTANY, conseller general i president del grup parlamentari de Coalició Reformista (CR), exsindic general del Consell General d'Andorra

Debat

- Panòrnic no presencial/Aparicions escrites:**
- Populus Unita Fortior, una experiència d'activisme ciutadà**
 Noemí RODRÍGUEZ MARTÍNEZ, periodista
 - El territori a vista de ciutadans**
 Elisenda VIVES i BALMÀNA, doctora en història i directora d'Assumptes administratius i relacions parlamentàries del Consell General
 - Es pot parlar encara de ciutadania al segle XXI?**
 Ferran GOYA RODRÍGUEZ DE CASTRO, enginyer i primer secretari del Partit Socialdemocrata (PS)

PROGRAMA TARDA (de les 15.30 a les 19.00 hores)

- Exercir el poder ciutadà**
 Àngels COTIUS I PASARAS, metgessa generalista i investigadora clínica
- Immigració i ciutadania**
 Joan Carles RODRÍGUEZ I MIÑANA, notari
- La ciutadania mundial**
 Silvia PUENTE I RODRÍGUEZ, il·lustradora en pedagogia i màster en Politiques Públiques i Societat, cap de l'Observatori UNESCOCAT
- La integració emparada per les lleis**
 Josep Lluís GONZÁLVES CARVALHO, executiu comercial d'asseguradors
- Sostenibilitat social: el pal de païter de la societat andorrana**
 Cèlia PEREZ VASQUEZ, diplomada en turisme i màster de sostenibilitat, especialitat en avaluació i estratègies de sostenibilitat
- Els mitjans de comunicació en la construcció de la ciutadania**
 Xavier MUJAL I GLOSA, periodista i doctor radonista a Adrialet
- La ciutadania jove**
 Thais ZAPATA I MONTAVA, diplomada en treball social i presidenta del Fòrum Nacional de la Joventut d'Andorra (FNA)
- La percepció dels processos econòmics per part dels ciutadans**
 Francesc BONET I CASAS, advocat i economista
- Fronteres de l'Alt Urgell, m d'Andorra ni d'Espanya**
 Rosa SADALAMENT I RODRÍGUEZ, cap de compra de Roses i Ribes i presidenta de l'Associació de Treballadors Fronteres d'Andorra (ATFA)
- Informació i formació dels ciutadans**
 Albert ROIG I LOSCERTALES, director de l'Agència Andorrana de Notícies
- La protecció civil i el ciutadà**
 Francesc ARENÍ I CASSELLS, director de Protecció Civil i Gestió d'Emergències del Ministeri d'Interior
- Ciutadania i ciutadans**
 Francesc RODRÍGUEZ I ROSSA, historador, conseller general i president del Grup Parlamentari del Partit Socialdemocrata (PS)

Debat

Olaenda, Àngels MACH I BUICH, presidenta de la SAC

- Panòrnic no presencial/Aparicions escrites:**
- La ciutadania: reflexions des de la psicologia clínica**
 Montserrat F. Gil i LÓPEZ, psicòloga especialista en psicologia clínica i presidenta del Col·legi de psicòlegs d'Andorra
 - Drets i ciutadania**
 Jean-Michel RASCAGNÈRES I LLAGOSTERA, advocat i president del Col·legi d'advocats d'Andorra
 - Projectes de la Comissió Nacional per a la Igualtat**
 Àngels MATA FORT, psicòloga i màster en intervenció social i benestar, secretària d'Estat d'Igualtat i Benestar del Ministeri de Salut, Benestar i Treball

Després de la presentació a l'Acadèmia de l'Energia a Andorra, que recull els textos presentats a la 22a Diada Andorrana a l'UCE 2008.

Recull fotogràfic

